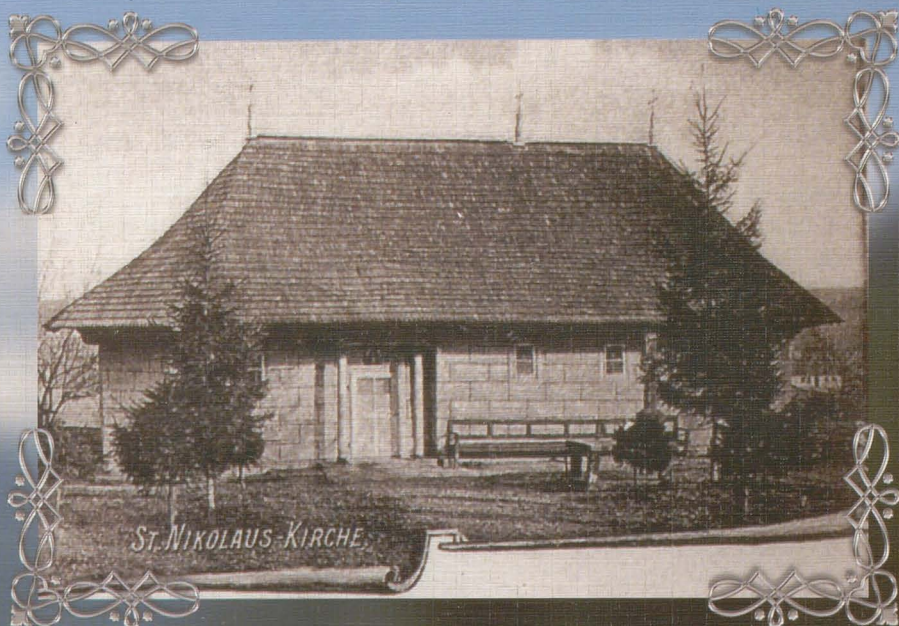

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL BUCOVINA

AL. BOCĂNEȚU

ISTORIA ORAȘULUI CERNĂUȚI PE TIMPUL MOLDOVEI

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL BUCOVINA

AL. BOCĂNEȚU

ISTORIA ORAȘULUI CERNĂUȚI PE TIMPUL MOLDOVEI

Studiu introductiv de Ștefan Purici
Notă asupra ediției și Indice de nume: Rodica Iațencu

Cernăuți
Zelena Bukovyna
2010

Culegere computerizată: *Rodica Iașencu*

Revizie științifică: *Ștefan Purici*

Redactor: *Marian Olaru*

Tehnoredactori: *O. Ivaniuk, N. Fratsivir, D. Bejenar, G. Mihai,
S. Keivan*

Referenți științifici: Conf. univ. dr. Mihai Lazăr

Lector univ. dr. Harieta Mareci Sabol

Descrierea CIP

BOCĂNEȚU, AL.

Istoria orașului Cernăuți pe timpul Moldovei / Al. Bocănețu –
Cernăuți: Zelena Bukovyna, 2010. – 116 p.

(Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii ; 31)

Bibliogr. – Index. – ISBN 978-966-8410-44-0

I. Bocănețu, Al.

II. Purici, Ștefan (introd.)

III. Iașencu, Rodica (ed.)

ISBN 978-966-8410-44-0

© Institutul Bucovina, 2010

© Zelena Bukovyna, 2010

AL. BOCĂNEȚU

***ISTORIA ORAȘULUI CERNĂUȚI
PE TIMPUL MOLDOVEI***

***GESCHICHTE DER STADT CZERNOWITZ ZUR ZEIT
DES FÜRSTENTUMS MOLDAU***

SUMAR

I. O frescă cultural-istorică a oraşului Cernăuţi.....	7
II. Notă asupra ediţiei.....	11
III. Istoria oraşului Cernăuţi pe timpul Moldovei	13
Cuvânt înainte	13
III. 1. Faptele istorice în legătură cu Cernăuţi.....	15
III. 2. Organizarea şi administrarea Ținutului Cernăuţi. Starostele şi ceilalţi funcţionari administrativi. Vameşii	35
III. 3. Oraşul Cernăuţi. Întinderea. Cărmuirea. Dărilor. Populaţia.....	50
III. 4. Tablou cu numele proprietarilor din oraşul Cernăuţi, pe la anul 1787, alcătuit după Protocolul şi Planul Pitzelli	69
Bibliografie	91
Résumé.....	94
Indice de nume	96

I. O FRESCĂ CULTURAL-ISTORICĂ A ORAȘULUI CERNĂUȚI

✓ Împlinirea a șase secole de la prima atestare documentară (8 octombrie 1408) a urbei de pe malul drept al vechiului *Piretos* ne-a îndemnat să readucem în atenția cititorilor una dintre realizările istoriografice românești referitoare la trecutul localității descrise ocazional de figuri importante ale culturii naționale, precum Dimitrie Cantemir, Nicolae Iorga, Dimitrie Onciul, Ioan Bogdan ș. a.

Dacă istoriografia austro-germană mai veche sau mai nouă și-a manifestat interesul pentru prezentarea cât mai amplă a realizărilor înregistrate sub administrația habsburgică (1774–1918), publicând câteva volume consistente¹, dacă istoriografia ucraineană din perioada sovietică și postsovietică a urmărit construirea unei imagini a Cernăuților de oraș slav din cele mai vechi timpuri și până în prezent², istoricii români nu au acordat atenția cuvenită parcursului multiseclar al acestei localități din partea de nord a Moldovei istorice, lăsând în plan secund abordarea complexă, pragmatică și documentată a evoluției orașului, a instituțiilor sale și personalităților care s-au afirmat de-a lungul timpului, în diverse sinteze sau monografii istorice regăsindu-se doar informații răzlețe³.

Din perspectiva istoriografiei românești, această situație nu este întâmplătoare. În Evul Mediu, Cernăuții au fost un târg aflat între Suceava, capitala Țării Moldovei (până în anul 1565), și cetatea Hotinului – punct extrem de important sub aspect militar pentru acea vreme. Din aceste considerente, în bibliografia istorică regăsim mult mai multe studii dedicate celor două localități decât viitoarei capitale a Bucovinei austriece. În perioada

¹ Raimund Friedrich Kaindl, *Geschichte von Czernowitz von den ältesten Zeiten bis zur Gegenwart*, Czernowitz, 1908; Bornemann, Irma, Paula Tiefenthaler, Rudolf Wagner (Hrsg.) *Czernowitz: Eine Stadt im Wandel der Zeit mit besonderer Berücksichtigung ihres deutschen kulturellen Lebens*, Munich/Stuttgart, Verlag „Der Südostdeutsche“, 1988; Harald Heppner (Hrsg.), *Czernowitz. Die Geschichte einer ungewöhnlichen Stadt*, Köln, Böhlau Verlag, 2000; Helmut Braun (Hrsg.), *Czernowitz: Die Geschichte einer untergegangenen Kulturmetropole*, Berlin, Ch. Links Verlag, 2005 etc.

² Л. Новицький, Б. Тимошук, *Чернівці. Довідник-путівник*, Чернівці, 1959; Ю. Хохол, Ю. Ковальов, *Чернівці. Історико-архітектурний нарис*, Київ, 1966; Б. Тимошук, *Твердиня на Пруті. З історії виникнення Чернівців*, Ужгород, 1978; О. М. Масан, І. Г. Чеховський, *Чернівці: 1408–1993*, Чернівці, 1998 ș. a.

³ Vezi, de pildă, Constantin C. Giurescu, *Târguri sau orașe și cetăți moldovene din secolul al X-lea până la mijlocul secolului al XVI-lea*, București, Editura Academiei, 1967.

administrației habsburgice, Cernăuții au devenit un oraș cosmopolit și această imagine a deturnat interesul cercetătorilor români mai ales către zonele rurale ale provinciei, în care elementul românesc a reușit să reziste și să se impună. Epoca interbelică a stimulat investigarea globală a intervalului cronologic în care Cernăuții au evoluat sub stăpânirea austriacă, forțele istoriografice locale axându-se pe studierea învățământului, bisericii, economiei, vieții politice la nivelul Bucovinei întregi. Totodată, au fost inițiate și primele demersuri vizând elaborarea unor descrieri istoriografice ale localităților mai importante atât sub aspect istoric, cât și cultural sau economic (Suceava, Vatra Dornei, Câmpulung Moldovenesc, Rădăuți etc.). Anexarea părții de nord a Bucovinei de către sovietici și includerea orașului în componența Ucrainei (sovietice – până în anul 1991, și independente – din august 1991), pe lângă implicațiile sale etno-politice și culturale, a avut consecințe negative în ceea ce privește accesul la sursele istorice primare, care au rămas în majoritatea lor depozitate în arhivele sovietice. În acest context, merită amintit gestul Institutului Cultural Român de a finanța publicarea albumului *Cernăuți 1408–2008*⁴, care suplinește parțial lipsa informației istorice.

Acum, propunem lecturii cititorului studiul privind orașul Cernăuți, aparținând împătimitului săpător în trecutul Bucovinei istorice și cercetător al relațiilor româno-slave, Alexandru Bocănețu. Absolvent al Universității din Cernăuți (1913) și doctor în filosofie al aceleiași instituții (1921), Alexandru Bocănețu s-a născut în anul 1889 la Stupca (azi Ciprian Porumbescu), județul Suceava, localitate în care și-a găsit și somnul cel de veci (12 august 1972). După terminarea studiilor superioare, a profesat în învățământul secundar, în unități școlare din Cernăuți (Liceul „Aron Pumnul”, Gimnaziul „Cuza Vodă”) și Fălticeni (Gimnaziul „Alecă Donici”, 1918–1921). Din anul 1923 a devenit cadru didactic suplinitor la catedra de *Istorie sud-est-europeană* în cadrul Facultății de Filosofie și Litere din Cernăuți⁵. A fost membru al Societății Istorice Române.

În anul 1924, la propunerea lui Constantin Moisil, directorul Arhivelor Statului, Alexandru Bocănețu a fost desemnat membru în Comisia Arhivelor pentru Bucovina, înființată cu scopul concentrării, organizării și conservării materialului arhivistic în vederea valorificării lui științifice. Alături de Ion Nistor, Vasile Grecu, Simion Reli, Leca Morariu, Traian Chelariu, Dimitrie Marmeliuc și de alți exploratori ai fenomenului cultural-religios și socio-politic, Alexandru Bocănețu a fost colaborator al Institutului de Istorie și Limbă de pe lângă Universitatea din Cernăuți și autor de studii la revista „Codrul Cosminului”. Profilul de absolvent al Facultății de Filosofie, cu specializările limba română, istoria și geografia, a marcat direcțiile de

⁴ *Cernăuți / Chernovtsy 1408–2008*, ed. Alexandrina Cernov și Ilie Luceac, București, Editura Institutului Cultural Român, 2008.

⁵ Ioan Pinzar, Petru Froicu, *Știința în Bucovina. Ghid bibliografic*, vol. III, Suceava, 1984, p. 49; Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I, Iași, Princeps Edit, 2004, p. 126.

cercetare ale acestuia. A publicat câteva cursuri universitare (*Relații româno-cehe de la origini până azi*; *Relații româno-polone de la origini până azi*; *Relații româno-ruse de la origini până azi*; *Relații româno-bulgare de la origini până azi*), lucrarea *Mănăstirea Moldovița* (Cernăuți, 1933), dar și articole în paginile revistelor „Codrul Cosminului”, „Junimea literară”, articole dintre care reținem: *Contribuțiile epigrafice relative la chestiunea financiară din Illyricum* („Codrul Cosminului”, vol. I, 1924), *Terminologia agrară în limba română. Studiu filologic, istoric și cultural* („Codrul Cosminului”, vol. II–III, 1925–1926).

În vara anului 1940, în contextul ocupării nordului Bucovinei, profesorul Alexandru Bocănețu, care activa la Gimnaziul „Cuza Vodă” din Cernăuți, a fost surprins în partea de sud a provinciei. Chiar dacă soția sa – Aspazia Bocăneț – nu reușise să plece în momentul evacuării din capitala ținutului, Alexandru Bocănețu nu a îndrăznit să treacă noua frontieră româno-sovietică, așteptându-și consoarta până la data de 11 iulie 1940, când aceasta a reușit să ajungă în România. Refugiindu-se, ca și Constantin Loghin, Teodor Balan, Nicolae Grămadă, Ion Nistor și alte mii de intelectuali bucovineni în interiorul țării, Bocănețu a fost nevoit să accepte o poziție de cercetător la Muzeul Limbii Române din Cluj.

Reîntors din refugiu, Alexandru Bocănețu nu a reușit să se adapteze realităților politice de după 1945, resimțind din plin marginalizarea până la izolare din partea autorităților comuniste. A continuat să fie profesor în învățământul preuniversitar până la pensionare, fără să mai fie activ pe tărâmul publicisticii științifice.

Publicat, în perioada interbelică, în trei rânduri (în 1929, ca extras, iar în 1930 ca studiu în „Codrul Cosminului”, dar și în 1935, în „Anuarul XI al Liceului particular de fete «Iulia Hasdeu»” din Cernăuți), textul supus atenției nu este unul ultraștiințific, dar nici unul superficial și speculativ. Fără a investiga arhivele, întemeindu-se aproape exclusiv pe volumele de documente publicate de diverși autori români și germani, valorificând consistent lucrările dedicate istoriei Bucovinei sau orașului Cernăuți, întocmite în special de cercetători austrieci din secolul al XIX-lea, Alexandru Bocănețu scoate de sub tipar o imagine a unei urbe care a cunoscut un trecut tumultuos, o evoluție marcată de împliniri, dar și de numeroase evenimente dramatice și chiar tragice. Din paginile cărții, povestea Cernăuțiului apare puternic personificată, autorul evitând parcurgerea unui traseu evenimential cu caracter exclusiv militar-politic, insistând în schimb asupra urmelor lăsate în istorie de trăitorii acestui colț de țară până la 1775.

Pentru cititorul de astăzi, tabloul schițat de Alexandru Bocănețu poate apărea ca unul pastelat, romantic, nostalgic, tablou desenat cu instrumentele specifice perioadei interbelice, în special primei jumătăți a anilor '30 ai secolului al XX-lea, când riscurile politicilor revizioniste au devenit vizibile și amenințătoare. În contextul în care Uniunea Sovietică a refuzat să

recunoască unirea Basarabiei cu Regatul României, în condițiile în care emigrația naționalistă ucraineană emitea pretenții asupra părții de nord a Bucovinei, cercetătorul a venit în fața opiniei publice cu o perspectivă combativă, cu un discurs ancorat profund în realitățile epocii, cu o viziune dezvoltată din panoplia ideatică a periodicului „Junimea literară”. Evident, contextul politico-strategic și obiectivele autorului au impus o abordare a subiectului care poate fi lesne criticată, dar poate fi și apreciată. Locuind într-un mediu multilingv, multiconfesional și multicultural, în care elementul românesc fusese dislocat de pe poziția de etnie majoritară, cu pârgii de control și influență asupra vieții politico-economice, pe poziția unei naționalități ca și toate celelalte din Bucovina, fără monopol exclusiv asupra puterii, administrației, culturii, educației etc., autorul cărții încerca să „repare” ceea ce timpul a neglijat sau a făcut anapoda. Putem constata și noi astăzi, așa cum o face de altfel Alexandru Bocănețu, referindu-se la perioada medievală în raport cu cea în care își redacta studiul, că, în comparație cu situația dintre cele două războaie mondiale, viața Cernăuțului este una total diferită, atât din punctul de vedere al intensității trăirilor, cât și din cel al formelor de manifestare, al actorilor sociali și politici, al purtătorilor de cultură etc.

Frustrările unora, ambițiile altora, aroganța sau ignoranța celorlalți se regăsesc oglindite în rândurile pe care le readucem în atenția publicului cititor. Sperăm ca prin acest gest să trezim interesul pentru orașul care merită nu doar admirat pentru frumusețea sa arhitectonică de astăzi ci și cunoscut prin ceea ce a fost cândva, prin locul pe care îl ocupă în istoria Moldovei medievale și a României moderne.

Dr. Ștefan PURICI,
Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava

II. NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Ediția noastră se realizează după *Istoria orașului Cernăuți pe timpul Moldovei*, studiu publicat de profesorul bucovinean Alexandru Bocănețu (1889–1972), mai întâi, în periodicul „Codrul Cosminului”. Buletinul Institutului de Istorie și Limbă de la Universitatea din Cernăuți, anul VI, 1929–1930, p. 137–238. În extras, acesta apare, cu același titlu, tot la Cernăuți, sub egida Institutului de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei”, în 1929, cu 238 de pagini și zece „figuri”: *Casă veche*, p. 145; *Document moldovenesc din 1777*, p. 153; *Pod de vase peste Prut*, p. 163; *Cernăuții cu împrejurimile la 1774*, p. 169; *Diferite lucruri vechi*, p. 183; *Mănăstirea Horecea*, p. 188; *Biserica Sf. Treimi*, p. 191; *Casă veche*, p. 195; *Biserica Sf. Nicolae*, p. 205; *Planul orașului Cernăuți (casele și grădinele) după protocolul Pitzelli din 1787*, reproducere după D. Werenka, *Urkundliche Nachrichten über Tschernowitz*, 1898, document cuprins la sfârșitul volumului sub formă de pliant. Lucrarea pe care o reedităm la împlinirea a 600 de ani de la prima atestare documentară a Cernăuților prin gramota emisă de Alexandru cel Bun, domn al Moldovei (1400–1432), la 8 octombrie 1408, este menționată și de Erich Beck în *Bibliographie zur Landeskunde der Bukowina. Literatur bis zum Jahre 1965*, München, Verlag des Südostdeutschen Kulturwerkes, 1966, p. 89.

Ediția de față se face după extrasul publicat în 1929, precum și după textul din „Codrul Cosminului” din 1930. În redactarea textului, am respectat normele de ortografie și punctuație în vigoare, stabilite de Academia Română. Pentru a nu altera atmosfera epocii, am păstrat cuvintele și formele lexicale și gramaticale arhaice ori regionale folosite de autor: *abusiv*, *acuma*, *am adaos*, *aicea*, *apanagiu*, *april*, *artilerea*, *austriace*, *cară* (pluralul substantivului *car*), *ceia ce* (ceea ce), *chizășie*, *comisiuni*, *comisiunei*, *complect*, *conștiunți*, *cismar*, *cunoștinți*, *cvartir*, *să deie*, *dependinte* („satele dependinte”), *desmembrarea*, *desordonată*, *desperate*, *să domineze*, *faur*, *ferești*, *fiștecăre*, *fundațiune*, *grădinei*, *greșală*, *imigrațiuni*, *isbucni*, *isgonească*, *împlut*, *încunjurați*, *încvartiruiți*, *marturi*, *mânila*, *să mântuie*, *meditațiunea*, *să menție*, *mosafiri*, *mulțămite*, *nații*, *negușitori*, *negușitorie*, *nemică*, *neutral* („atitudine neutrală”), *obiceiu*, *obicinuit*, *să se opuie*, *organizațiunea*, *părăie*, *părăsască*, *părăul*, *pâne*, *pâri* („pârile nedrepte”), *poroncește*, *preuți*, *rădicat*, *să rămâie*, *resfirate*, *sburdalnic*, *secetii* („din cauza secetii”), *Siretiu*, *slujia*, *stipulațiunilor*, *suezilor* („regele suedezilor”), *să supuie*, *șindilă*, *Tighinea*, *să fie*, *vechiu*, *să vie*.

În reeditarea textului am păstrat peste tot sublinierile autorului. Numele de persoane la care autorul face referire, numele de dregătorii, localități și evenimente istorice au fost corectate și uniformizate. Am adus, de asemenea, aparatul critic la normele academice în vigoare astăzi, eliminând prescurtările autorului și incluzând trimiterile intrapaginale în notele de subsol. Intervențiile noastre în text sunt marcate prin croșete [].

Dr. Rodica IAȚENCU,
Institutul „Bucovina” al Academiei Române

III. ISTORIA ORAȘULUI CERNĂUȚI PE TIMPUL MOLDOVEI

CUVÂNT ÎNAINTE

Încerc să dau o icoană a orașului Cernăuți, așa cum a fost sub stăpânirea moldovenească. Dominația străină s-a silit din răspuțeri să șteargă caracterul românesc al acestei Moldove de sus care, după răpire, a primit numele de Bucovina și să deștrădăcească *moldovenia* din aceste locuri. Într-o privință putem spune că a reușit. Mai ales orașele au fost metodic supuse unei încercări îndărătnice de deznaționalizare. Dacă la țară, cu toată favorizarea imigrațiunilor rutene în părțile nordice ale Bucovinei, unde totuși sufletul românesc s-a păstrat integru la mândrii răzeși, și a aducerii de coloniști nemți și unguri în părțile Sucevei și ale Rădăuților, totuși caracterul românesc al acestor regiuni n-a putut fi alterat deloc, la orașe opera de deștrădăcinare și împilare a românismului a dat roade. Orașele Bucovinei, și Cernăuții în special, poartă un caracter cu totul străin. Numai ici și colo se mai întâlnește, pe unele străzi, câte o casă bătrânească, așezată în mijlocul grădinii, după datina veche, cu cerdac înainte, cu ferești mici și cu acoperișuri de șindilă.

Aceste case gârbovite și plecate mai aduc aminte de timpurile când românii stăpâneau, și de fapt și cu numele, acest oraș. La începutul dominației străine, unii din acești români care aveau case mai bune și grădini mai frumoase, au fost dați afară din casele și de pe locurile lor de autoritățile militare austriece; alții, din cauza asupreliei birurilor, au luat lumea-n cap; pe locurile altora, cu voia sau fără voia proprietarilor, s-au încuibat venetici străini; alții, sărăcind cu vremea, au fost împinși la margine. Astăzi doar numai prin suburbiile Cernăuților de mai stăruie sufletul și viața românească. Străinii – unii simpli diletanți, alții oameni de carte și învățați de meserie – care au scris despre trecutul orașului acestuia sau n-au văzut adevărul, sau dacă l-au văzut, din interes și cu intenție, l-au deformat și l-au întunecat. Și aceasta nu puțin îndemn mi-a fost să mă apuc și eu să scriu despre trecutul Cernăuților. Și e bine s-o știm cu toții că înființarea și înflorirea orașului de odinioară prin noi s-a făcut. Viața istorică a Cernăuților începe de abia atunci când domnii Moldovei își întind spada lor ocrotitoare și asupra acestor locuri.

Numai de atunci se amintește de vama Cernăuților, de drumul de negoț, numai de atunci bogăția negustorească și gloria războinică acopăr și acest loc. Înainte de această dată, Cernăuții nu sunt pomeniți în istorie. Dar cercetarea trecutului acestui oraș ne rectifică mentalitatea, ne restabilește

cugetarea cea dreaptă și ne spală de lipsa de încredere în noi. În acest oraș și în aceste locuri noi nu suntem veneticii târzii, în căutare de situații mai bune și de foloase, ci noi am fost odată stăpânii acestor locuri și trebuie acum ca, prin muncă fecundă și sinceră, să încercăm să fim aicea „ceia ce am fost odată și mai mult decât atâta”, după cum spunea cu atâta mândrie și încredere în sine istețul și îndrăznețul domn Petru Rareș. Pentru noi, în acest oraș e vorba de o *restitutio in integrum*.

Am adaos la sfârșitul lucrării planul orașului și un tablou cu numele proprietarilor de case și de locuri din anul 1787. Din acest tablou, numit *Protocolul Pitzelli*, după șeful comisiunii, care împreună cu primarul și consiliul orășenesc au stabilit proprietatea fiecărui locuitor, se poate vedea cine erau, pe la 1775, proprietarii de pământuri și de case în Cernăuți și modul cum au fost românii dați afară din casele și locurile lor.

III. I. FAPTELE ISTORICE ÎN LEGĂTURĂ CU CERNĂUȚII

Moldova (*Terra moldovana*), pe valea râului Moldova, a fost creată, la început, de regii unguri, ca o marcă de apărare a Transilvaniei contra năvălirilor tătărești. În luptele cu tătarii, o oaste regească, compusă în cea mai mare parte din contingentele românești ale voievozilor și cnezilor din Transilvania și Maramureș, a alungat pe tătari, a căror stăpânire era în bună parte numai nominală, în părțile de răsărit și a ocupat țara dintre Carpați și râul Siretelui (1352). La Baia, în colțul nord-vestic al acestei regiuni, a fost lăsat căpitan regal Sas sau Sasul, fiul lui Dragoș. În curând însă, la 1359, un alt voievod român, Bogdan, din satul Cuhea din Maramureș, om mândru și viteaz, fire independentă, care se dovedise și-n Maramureș *notorius infidelis*, pătrunde în Moldova și smulge domnia acestei țări din mâna succesorilor lui Sas, anume Balița și Dragul. Bogdan nu mai recunoaște suzeranitatea regelui ungar și devine domn independent.

Noul stat s-a întins cu o repeziciune uimitoare până-n Prut și apoi până-n Nistru. Cucerirea acestor frontiere naturale a fost directiva dominantă a noului stat. La sud, Moldova atinge în curând Dunărea și Marea Neagră, la apus era lanțul ocrotitor al Carpaților, numai la nord frontiera noului stat era deschisă. Aici au căutat domnii moldoveni să-și întindă stăpânirea până la izvoarele Nistrului. Teritoriul între Ceremuș și Prut, precum și teritoriul dintre Prut și Nistru, aparțineau Poloniei. Principatul Halici, de care ținea și Pocuția¹, a ajuns în stăpânirea regelui polon pe la 1367. Regele Cazimir promise respectarea credinței ortodoxe și chemă boieri ruteni în sfatul său. Urmașul lui Cazimir (†1370) fu Ludovic cel Mare, regele Ungariei. Acesta despărți Pocuția de Polonia și o uni cu Ungaria, organizând-o după model unguresc, având în frunte un ban sau un voievod². În 1387, Pocuția fu unită iarăși cu Polonia; în același an, la 27 septembrie, Petru Mușat făcu, la Lemberg, regelui Vladislav (fostul principe al Lituaniei, Jagello, care primi creștinismul și numele de Vladislav, rege al Poloniei, moștenitor al Lituaniei și al Rusiei sau Galiției) jurământ de credință înaintea unui episcop ortodox, mitropolitul Ciprian din Chiev³.

¹ I. Nistor, *Die moldauischen Ansprüche auf Pokutien*, Wien, Extras din „Archiv für österreichische Geschichte”, p. 24–28.

² *Ibidem*, p. 28.

³ E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria Românilor*, vol. I², nr. 236 (în continuare se va cita H. I²), p. 295–296.

În 1388, ianuarie 27, Vladislav, regele Poloniei, aflându-se în lipsă de bani, scrie din Luck o scrisoare către *ginearele și amicul său* Petru, domnul Moldovei, și-l roagă să-i împrumute 4000 ruble de argint italian (arginți genovezi) pe timp de trei ani, socotiți de la Lăsatul Secului, după ritul ortodox. Regele se obligă a restitui banii împrumutați la termenul fixat. Ca zălog să rămână lui Petru, frate lui Roman și urmașilor lor pentru acea sumă orașul Halici cu provincia, până la deplina plată a datoriei din partea regelui. Petru e obligat a apăra acel teritoriu contra năvălirilor dușmane (era vorba de regele Sigismund din Ungaria). Dacă teritoriul zălogit va cădea cumva în mâinile dușmanilor, regele totuși va fi ținut să restituie suma împrumutată⁴. Petru Mușat reduce suma cerută de rege și-i împrumută numai 3000 ruble de arginți genovezi și cere un nou înscris în locul celui făcut pe suma de 4000 ruble și care i s-a dat înainte de numărarea banilor⁵. Această zălogire însemna, de fapt, o vânzare deghizată, o cedare de teritoriu. Petru Mușat pusese probabil mâna pe acest teritoriu între anii 1382–1387, pe timpul inter[r]egnului din Polonia, iar la 1388 Vladislav, poate și pentru a avea un sprijin contra concurentului său, Sigismund din Ungaria, l-a vândut sub forma unui împrumut⁶.

Fig. 1. Casă veche

Așa a ajuns teritoriul dintre Prut și Nistru, cu cetatea Țețina de lângă Cernăuți, cu Hmilovul, probabil lângă Șipeniț, și cu cetatea Hotinului de pe

⁴ B. P. Hașdeu, „Arhiya istorică a României”, [tom I] București, 1865 p. 177.

⁵ *Ibidem*.

⁶ N. Iorğa, *Polonais et Roumains*, [București, 1921], p. 7.

malul drept și stâncos al Nistrului, în mâna Moldovei. Țara Haliciului, cu Colomea și Sniatyn, era numai zălogită, dar tendința domnilor noștri a fost de a avea Nistrul ca frontieră, de la izvor și până la revărsare. După trei ani, polonii nu se grăbiră cu plata și aceasta e o dovadă că a fost o vânzare și nu un simplu împrumut. Dar regele ceruse patru mii și domnul nostru i-a dat numai trei; a fost, prin urmare, cererea, oferta și prețul de înțelegere, căci desigur că și Petru Mușat ar fi putut da o sumă mai mare și ar fi avut de unde, precum și regele, dacă n-ar fi fost o vânzare, ar fi putut plăti după trei ani această sumă atât de mică. Astfel de vânzări de teritorii sunt, în acel timp, la ordinea zilei. Așa a vândut și împăratul Sigismund lui Frideric de Zollern marca Brandenburg. În urma certurilor pentru domnie care s-au iscat după moartea lui Petru Mușat, s-a pierdut Țara Haliciului sub Ștefan⁷ și domnilor moldoveni li s-a recunoscut numai regiunea dintre Prut și Nistru, anume Țara Șipenițului⁸. Pentru a avea în stăpânire această țară de nord cu frontiera Nistrului, domnii moldoveni au făcut toate jurămintele și au dus toate luptele. Ivașcu, fiul lui Petru Mușat, refugiat în Polonia și concurentul lui Alexandru cel Bun la domnia Moldovei, într-un act datat din 1400, se arată dispus să restituie regelui, „domnul său”, și această țară a Șipenițului, cu locuitorii ei, în vechile frontiere și să nu mai ceară nici banii împrumutați odinioară.⁹ Dar domnia o căpătă Alexandru cel Bun care, în 1402, reîn[n]oiește omagiul, având ca garant pe boierul Costea¹⁰. În 1404, Alexandru vine la Camenița, cu boierii săi, pentru a reîn[n]oi jurământul înaintea delegaților regelui. Între boierii care-l însoțesc pe domn găsim pe pârcălabii din Neamț, Hârlău și pe pârcălabul Țetinei, Hodco, care trebuie să fie fiul lui Marmure¹¹. Plecând mai departe spre Lemberg, pentru a întări jurământul, el ia cu sine pe pârcălabii de Neamț, Siretiu și Șomuz, dar îl lasă pe Hodco pentru paza taberei¹². În 1410, Alexandru trimise un contingent de călări moldoveni în ajutorul regelui în lupta contra cavalerilor teutoni. Pentru ajutorul dat, regele îi mulțumește domnului moldovean și-l numește „amicul nostru”, iar în 1411 îi promite, prin solul său, Petru Vlôdcovici, lui Alexandru și urmașilor că, dacă nu-i va restitui până-n doi ani suma de 1000 ruble, pe care probabil i-a împrumutat Alexandru și care s-au adăos la vechea datorie, să ocupe și să menție Pocuția cu Sniatynul și Colomeia¹³. Această sumă nouă putea fi plătită fie în bani de Lituania, de argint sau cu alte monede.

⁷ Th. Codrescu, *Uricarul*, vol. III, 1852, p. 70–72. Ștefan trimise în Polonia o solie compusă din patru boieri, Bratul, Stanislau, Mihail și Șendrea, care declarară, în numele său, că domnul nu va ridica nici o pretenție în ce privește Pocuția, cu Colomeia și Sniatyn („nu va sufla nici un cuvânt”); în ce privește Țetina de lângă Cernăuți și Hmilovul (de lângă Hotin), domnul va negocia cu regele.

⁸ H.I², nr. DCXLIX p. 820–821.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*, p. 822–823.

¹¹ *Ibidem*, p. 826–828.

¹² *Ibidem*, p. 826–828.

¹³ *Ibidem*, p. 829.

La Paști 1413 trecură doi ani fără ca rămășița datoriei să fi fost plătită, totuși nu auzim ca Alexandru să fi luat în stăpânire Pocuția. Când, la începutul anului 1433, Alexandru cel Bun închide ochii pentru vecie, Pocuția aparținea Moldovei.

Între 3–5 iunie 1433 Ilie, urmașul lui Alexandru, făcu jurământ de credință regelui polon. În actul de jurământ nu-i amintită Pocuția, dar i se recunoaște, la 13 decembrie 1433, posesiunea Țeținei, a Hmilovului, a teritoriilor dintre Sniatyn și Șipeniț, de la pârăul Colacin până la Nistru¹⁴. Dar Ștefan, frate vitreg cu Ilie, se ridică contra lui cu ajutor de la munteni și-l alungă din țară. Ilie află adăpost în Polonia, la Niepolomice, unde se află regele, cu care era cumnat (Ilie ținea în căsătorie pe Marinca, sora regelui polon). Cu toată înrudirea sa cu regele polon, Ștefan e recunoscut ca domn al Moldovei, iar Ilie oprit într-o captivitate onorabilă. Ștefan îl roagă pe rege de iertare pentru greșeala și necredința făptuită de tatăl său și renunță la Pocuția, care trebuie să rămână regelui în tot cuprinsul ei din vechime¹⁵.

Grigore Ureche ne spune că Ștefan le-a întors Pocuția cu toate târgurile și le-a iertat și banii¹⁶. În schimb, el câpătă Țețina, Hmilovul, cu toată regiunea și satele dependente, care se află atât în Rusia (Galiția), cât și-n Țara Moldovei; frontiera să treacă între Sniatyn și Șipenițul moldovenesc, de-a lungul apelor Colacin, apoi pe câmpia Bolochow la Nistru, unde se află satul numit Potoc, Pocuția rămânând pământ regal. Vășcăuții vor rămâne Moldovei, Zamostie și Vilaueca însă nu¹⁷. Ilie fuge de la oaspeții săi poloni, năvălește în Moldova și încearcă să-l alunge pe fratele său Ștefan, în jurul căruia se strânseseră mulți și puternici boieri. În timpul acestor frământări pentru domnia Moldovei, Polonia a păstrat o atitudine neutrală, deoarece Ilie era înrudit cu regele, iar Ștefan adusese servicii polonilor. La 1 septembrie 1435, la intervenția polonilor, s-a făcut o împăcare între frați. Ștefan capătă sudul Moldovei, orașul Chilia cu vama sa și cu bălțile ce se țin de dânsa, orașul Vaslui cu pământul ce se ține de dânsul, târgul Bârladului cu tot ținutul, morile covurluiene, orașul Tecuci¹⁸. Ilie câpătă nordul țării. Despre această împăcare Ilie înștiință pe rege, care va trebui să pedepsească pe acela dintre domni care va călca tratatul întărit prin jurământ și afurisenie. După împăcarea cu fratele său, Ilie cere iertare de la poloni pentru atacul tatălui său „la Colomeia și Sniatyn”. El stăpânea însă Țara Șipenițului; aici dăruiește el moșii partizanilor săi, la Vășcăuți și în regiunea Țeținei¹⁹. Ilie stăpânea patru cincimi ale Moldovei și el era considerat ca adevăratul domn – frații și-au

¹⁴ *Ibidem*, nr. CCCCLXXXII–CCCCLXXXIII, p. 580–581.

¹⁵ *Ibidem*, nr. DCLXVIII, p. 848.

¹⁶ M. Kogălniceanu (edit.), *Letopisețele Moldovei și Valahiei* (în continuare se va cita *Letopisețele Moldovei și Valahiei*), vol. I, [București, 1872], p. 141.

¹⁷ H.I², nr. DCLXVIII, p. 846–848.

¹⁸ *Ibidem*, p. 855–856.

¹⁹ *Ibidem*, p. 859.

împărțit numai veniturile țării, dar nu și statul – și-n aceasta calitate trebui el să facă omagiu regelui polon.

În septembrie 1436, Ilie sosi la Lemberg și făcu, în persoană, înaintea regelui, jurământul de credință, la 18 septembrie. La 19 septembrie, Ilie făcea regelui jurământ în scris și boierii îl confirmau, iar la 23 septembrie, mulțumind polonilor pentru ajutor, le retroceda Țara Șipenițului, cu Tețina, Hmilovul și Hotinul, ca o despăgubire pentru prădăciunile făcute de tatăl său în Pocuția, la Sniatyn și Colomea²⁰. Ilie se mai obliga a plăti în fiecare an un dar de boi, de cai, de moruni și de bucăți de catifea. Totodată, promite să restituie toate actele de datorie pe care predecesorii săi le-au primit de la regii poloni²¹. Între frați s-au ivit în curând neînțelegeri și, prin 1443, Ștefan îl prinde pe Ilie la Vaslui și-l orbește pentru a-l face incapabil de domnie. Domnul nenorocit fuge în Polonia, la rudele Marincăi. În ultima zi a lui faur 1444 vedem pe soția lui Ilie, Marınca, și pe pârălăbul din Hotin, cedând polonilor cetățile Hotin, Tețina și Hmilov care, cu toată cesiunea anterioară, rămăseseră totuși în stăpânirea Moldovei. În schimb, regele avea să dea celor doi soți alte posesiuni în Polonia²². În vara anului 1447, Roman, fiul lui Ilie, un tânăr de 20 de ani, își încerca norocul; el porni de la Hotin cu ajutor polon, puse mâna pe Suceava, îl prinse pe Ștefan și-l tăie în ziua de 13 iulie 1447. Domnia lui Roman nu țină mult. Un fiu nelegitim al lui Alexandru cel Bun, anume Petru, fiul Marinei, îl alungă iarăși în Polonia. În 1448 îl întâlnim pe Roman cu mama sa la Colomea, care era considerată ca o feudă moldovenească și de aici face el daniile care cuprind Vasilcău, Cucuruzul, Iurcăuți, Verbăuți și Lențești²³. La 2 iulie 1448, Marınca ducea la groapă pe fiul ei cel mai mare. Regele polon a permis mătusei sale Marınca și celor 200 de moldoveni ce-și legase[ră] soarta de neamul lui Ilie-Vodă, să stea la Colomea. La 22 august 1448, Petru și boierii săi înnoiau la Camenița, înaintea delegaților regali, legăturile de supunere cu Polonia²⁴.

Doi ani după aceea, la 1450, Petru fu înlocuit cu Bogdan, un alt fiu nelegitim al lui Alexandru cel Bun. Polonii dădură drumul, din Colomeia, Marincăi și fiului ei Alexăndrel, și-l porniră cu oști polone spre Moldova. Boierii îl primiră cu bucurie. Bogdan se retrase spre munți și trecu în Ardeal, la Iancu-Vodă, iar oștile polone ocupară Hotinul, Cernăuții, Suceava și Neamțul. Polonii se întoarseră în țara lor, lăsându-l pe Alexăndrel cu Marınca în Suceava. După plecarea oștilor regale, Bogdan vine cu ajutor de la Iancu-

²⁰ *Ibidem*, p. 872. „Pro damnis igne terries supradictis Poloniae, et vices Colomyensibus et Sniatyensibus”.

²¹ *Ibidem*, p. 873. „Item spondemus nos omnes tabulas, quaeunque fuerunt et quascunque decessores nostri ab regno Poloniae acceperunt quando, Poloniae regi restituros”.

²² *Ibidem*, p. 699.

²³ I. Bogdan, „Analele Academiei Române”, XXIX, p. 637–638.

²⁴ N. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, București, 1904, p. 43.

Vodă și trece prin pasurile munților. Boierii strânsesă în grabă puteri și le aruncară înaintea năvălitorului. La Tămășeni, pe apa Moldovei, într-o zi rece de octombrie, la 1450, Bogdan câștiga biruința și-și recâștigă domnia. Regele polon hotărî să-l ajute pe Alexandru. Prin iunie 1451, oastea polonă se puse în mișcare, mergând încetinel, și porni spre Camenița, unde se făcu unirea cu Alexăndrel. Se trecu apoi Nistrul și Prutul și ostașii poloni, împreună cu sprijinatorii lor români, partizani de-ai lui Alexăndrel, pătrunseră până-n ținutul de dealuri învălmășite ale Vasluiului. În lupta de la Lipovăț, oastea polonă suferi o cumplită înfrângere. Trei căpitani, trei vestiți viteji ai Poloniei, pieriră în fruntea oastei. Polonii au scăpat numai grație intervenției prietenilor și auxiliarelor români din partidul lui Ilie. Polonii plecară din țară învinși, oboșiți, fără biruință, fără pradă, fără pace. Regele trebui să retragă trupele sale din cetățile moldovene, din Suceava, Neamț; numai în Hotin rămase o mică garnizoană. Cu Bogdan începură negocieri și regele îi offeri uzurpatorului condițiunile din 1449, adică să facă jurământ de credință Poloniei și să deie daruri²⁵. Dar Bogdan fu asasinat în octombrie 1451, de Petru Aron.

Acest Petru dorea să domnească în Moldova în numele lui Alexăndrel. După asasinarea lui Bogdan, vreo doi ani nu s-a auzit nimic de Petru Aron. Nordul Moldovei, cu Suceava și Cetatea Albă, de la revărsarea Nistrului, rămaseră în mâinile lui Costea, episcopul lui Alexăndrel. La 1453 Alexăndrel, împlinind 15 ani, putea să domnească, după legea moldovenească, fără episcop²⁶. Dar tânărul domn se arătă sburdalnic, desfrânat și bețiv și boierii încep a-l părăsi și a se aduna în jurul lui Petru, care ridică din nou fruntea sa îndrăzneață. Prin 1454 norocul îi surâde lui Petru și cetele lui gata de luptă au ciocniri dese cu oamenii lui Alexăndrel, a cărui situație devine tot mai rea. La 25 martie 1455, în ziua Bunei Vestiri, e învins la Movile, poate în părțile Vasluiului, și se refugiază în Cetatea Albă. Aici se stinge în ziua de Paști. Petru se pricepu să îndulcească raporturile cu Polonia, lăsând ca apanagiu Marincăi veniturile orașului Siretiu, Țețina și Hotin, și rămâne domn²⁷. În ianuarie 1456 întărește el drepturile negustorilor din Lemberg, iar la 29 iunie 1456, în ziua de Sân-Petru, jură credință regelui Cazimir. În acest mod, prin moartea fiilor lui Ilie și prin împăcarea lui Petru Aron cu polonii, se mântuie desmembrarea Moldovei și numai în cetatea Hotinului rămaseră oameni de-ai regelui polon. În primăvara anului 1457, Ștefan, fiul lui Bogdan, veni cu ajutor de la munteni și-l alungă pe Petru Aron în Polonia. Prin schimbarea de domnie în Moldova, tratatul cu Polonia devenea caduc, de aceea Polonia îl consideră pe Ștefan ca dușman. Petru, refugiat dincolo de Nistru, putea spera să fie restabilit cu ajutorul polon. La 1 aprilie 1457 el se angaja față de Muzilo de Buceaci, comandantul din Pocuția, de a împlini pa-

²⁵ *Ibidem*, p. 44–54.

²⁶ H.II², nr. 507, p. 656–657.

²⁷ *Ibidem*, p. 672–673.

gubele ce le făcuse un moldovean, cu numele Leul, în Pocuția, și fixă o zi de judecată. Hoții vor fi spânzurați și, pentru siguranța hotarului, Moldova își va avea staroști de supraveghere la Hotin și la Cernăuți, pe Prut²⁸. Muzilo îi promise un adăpost în cetățile din Pocuția, în cazul că va fi alungat din țară.

Mai curând decât credea Petru, alungat de Ștefan cel Mare, sosi la prietenul său Muzilo ca un oaspe costisitor. Domnul refugiat dăduse puternica cetate a Hotinului în mâinile polonilor. Doi ani cetatea a fost asediată de Ștefan și garnizoana flămânzită; Polonia, ocupată cu războiul contra cavalerilor teutoni în Prusia, avea nevoie de pace și liniște la frontiera Moldovei. La 4 aprilie 1459 s-a făcut o învoială la Overchelăuți cu căpitani poloni din Rusia și Podolia. Domnul pribeag trebui să părăsească Camenița și să plece la Smotrycz²⁹.

Înțeleptul domn al Moldovei a trăit apoi în pace și prietenie cu Polonia până aproape de sfârșitul domniei sale. La 1490, Ștefan își schimba atitudinea sa față de Polonia și ocupă Pocuția, care de drept aparținea Moldovei. Din cauza Pocuției s-a ajuns la un război între Polonia și Moldova.

În războiul din 1497, când regele polon Ion Albert încercase prin viclenie să răpească Moldova viteazului și înțeleptului domn Ștefan, Cernăuții au jucat un rol deosebit. Aici, la Cernăuți, a tocmit Ștefan străji ca să ție vadul Prutului³⁰, și aici, la Cernăuți, a primit avangarda polonă prima salutare de săgeți moldovenești și tot aici, la trecerea Prutului, au fost prinși 6 soldați poloni și duși la Suceava. Trei dintre dâșii suiră în ziua de 21 august, într-o duminică, în spânzurători; ceilalți trei fură trimiși cu o solie moldovenească la Constantinopol³¹. După trecerea Prutului, oastea polonă n-a întâlnit nici un dușman la Cernăuți, căci Ion Grumeza, starostele de Cernăuți, primise ordinul să se retragă spre Suceava³². A urmat apoi asediul zadarnic al Sucevei, teribilul dezastru al oștirii polone din Codrul Cosminului, pe apa Derehluului, în ziua de 26 octombrie, într-o joi. Vineri și sâmbătă cernăuțenii au văzut adunându-se aici numai sfărâmăturile falnicei oștiri, spârcuite și cuprinse de groaza morții, fără steaguri, fără tunuri, fără cară, ducând într-o lectică pe regele lor bolnav. Liniște și odihnă n-au găsit acești călăreți flămânzi nici în Cernăuți, căci moldovenii îi urmăreau din scurt și-i hărțuiau neconținut. Trecerea Prutului s-a făcut duminică, în 29 octombrie, cu multă greutate și râul și-a primit și el partea lui de morți³³.

În aceeași zi de duminică (29 oct.), a fost distrusă, de vornicul Boldur, la Lențești, o oaste leșască, călăreții mazovieni, care veneau regelui într-

²⁸ *Ibidem*, p. 675–677, nr. 516.

²⁹ I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. II, București, 1913, p. 266 și urm.

³⁰ *Letopiseștele Moldovei și Valahiei*, vol. I, p. 170.

³¹ *Ibidem*, p. 170, 393.

³² H.II², p. 444.

³³ *Letopiseștele Moldovei și Valahiei*, vol. I, p. 172, 395–396.

ajutor³⁴. Prin Pacea de la Cracovia (16 iulie 1499), s-a pus capăt ostilităților dintre Polonia și Moldova, dar asupra Pocuției urma să se trateze în special, în urma unei anchete făcute la fața locului. În discuțiile ce le are Ștefan cu polonii pe chestia Pocuției – Ștefan ocupase Pocuția către sfârșitul anului 1502 – viteazul domn a mai petrecut în Cernăuți la începutul lunii noiembrie 1503, unde aștepta pe delegații poloni. Delegații poloni n-au venit, ci au trimis numai pe Firley. La 2 noiembrie 1503, Ștefan se afla la Cernăuți, cu toată oastea sa; a doua zi, la 3 noiembrie, a primit în audiență pe Firley, trimis la dânsul de fratele regelui, cardinalul Frideric, pe atunci guvernator al Poloniei³⁵. Firley l-a rugat pe Ștefan să părăsească Pocuția, recunoscând ca graniță între Moldova și Polonia pârâul Colacin³⁶. Tot atunci au venit la Cernăuți și delegații unguri, care erau numiți în comisia de revizuire a Pocuției și aveau să decidă, pe baza documentelor ce trebuia[u] să le prezinte delegații moldoveni și poloni, cui să aparțină acest teritoriu în litigiu. Ștefan a spus solului polon: „Nu vreți să vă aduceți aminte, că vouă v-a fost bine cu mine și că v-am fost scut și apărare din orice parte păgână. Cum vă apărau acum și ce ați pierdut, după ce eu am încetat să port pe umerii mei această sarcină, cred că tu n-o știi, sau dacă o știi, nu vrei să o știi”³⁷. Logofătul Tăutul i-a povestit solului polon războiul nedrept ce l-a făcut Ion Albert țării Moldovei și i-a spus: „Ați pierdut Pocuția pentru că delegații voștri n-au venit (la 29 sept. 1502, Sf. Mihail) să facă această revizuire la fața locului”³⁸, iar Ștefan a spus solului: „Să-mi spui mie cauza pentru care aș trebui să cedez acea țară, pe care mi-am luat-o cu sabia. Am luat această bucată de pământ, vreau să-mi rămâie mie”³⁹.

Astfel Ștefan, înșelat mereu de poloni, se decide să mențină acest patrimoniu în ruptul capului și consideră Pocuția anexată și legată în mod definitiv de Moldova „pentru că din vechime ea a fost moșia țării noastre, a Moldovei”. De la Bogdan, fiul lui Ștefan cel Mare, polonii au știut să-i smulgă cu vicleșug Pocuția (1505)⁴⁰. Văzându-se înșelat, Bogdan pătrunde în Pocuția (1506), pustiște și-și așează acolo staroștii și funcționarii săi și prădă Polonia până la Liov⁴¹. Polonii, la rândul lor, năvăliră în Pocuția și alungară pe oamenii lui Bogdan ce-i lăsase acolo și au pătruns în septembrie 1509 și-au prădat Cernăuții, Dorohoiul și Botoșanii, neavând cine le sta împotrivă⁴².

³⁴ *Ibidem*, p. 172.

³⁵ I. Bogdan, *op. cit.*, vol. II, p. 472–482.

³⁶ *Ibidem*, p. 472.

³⁷ *Ibidem*, p. 476.

³⁸ *Ibidem*, p. 477.

³⁹ *Ibidem*, p. 479. „Dicas mihi causam, propter quid deberem (di)mittere illam terram, quam ego gladio accepi”. Взяли есми тѣ бѣкатѣ земаѣ, хочѣ соби ми съ аостало.

⁴⁰ *Letopiseștele Moldovei și Valahiei*, vol. I, p. 179–180; H.II², nr. 476, p. 614.

⁴¹ *Letopiseștele Moldovei și Valahiei*, vol. I, p. 182; H.II², nr. 442.

⁴² H.II², nr. 427; *Letopiseștele Moldovei și Valahiei*, vol. I, p. 182.

1. ¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶

Fig. 2. Document moldovenesc din 1777

De la 1510 până la 1529 a fost pace cu Polonia. În tratatul ce-l reîn[n]oiește prin Luca Cârjă la 1517, sub Ștefăniță, bătrânul boier Luca Arbore, om cuminte și cumpănit, având o adâncă experiență a lucrurilor și a oamenilor.

se rânduiesc ca ofițeri de frontiera, care să împace neînțelegerile de la margine, din partea Moldovei starostele din Cernăuți și pârcălabul din Hotin, iar din partea Poloniei, ofițerii din Camenița și Halici⁴³. În decembrie 1530, Petru Rareș a intrat în Pocuția și a ocupat-o și a așezat acolo garnizoanele sale, după ce ocupase 6 orașe și 200 de sate. Aceasta a provocat un război îndelungat între poloni și moldoveni. Petru nu considera că a cucerit pământul polon, ci a pus stăpânire „pe țara noastră adevărată și proprietatea noastră legală, care a fost luată de la Bogdan prin momeala căsătoriei cu o principesă polonă”⁴⁴. Dar polonii erau hotărâți să cucerească Pocuția cu armele. Pe la sfârșitul lui iulie 1531, toate pregătirile polonilor erau terminate și oastea se puse în mișcare sub comanda lui Ion Tarnowski, un excelent general. Trupele polone intrară, în cete mici, prin deosebite puncte din Pocuția; cele 12 garnizoane moldovenești, resfirate în toată Pocuția, fură surprinse și, după sângeroase ciocniri, respinse cu pierderi grele din Pocuția. La aceasta veste, mândrul și violentul domn Petru, care ardea de dorul răzbunării, strânse imediat o oștire de vreo 20–24000 de oameni și o împărți în trei corpuri. Cel dintâi corp, pus sub comanda lui Vlad, pârcălabul de Hotin, și Toma Barbovschi plecă înainte și ajunse până Gwozdziec unde, la 19 august 1531, s-a dat o crâncenă și îndărătnică luptă. Moldovenii, de trei ori respinși, de trei ori se întoarseră la luptă, începând din nou bătălia⁴⁵.

Dar ei fură bătuti; 2000 de moldoveni au rămas pe câmpul de luptă, mulți au căzut prinși și au fost decapitați din ordinul lui Tarnowski, ceilalți fură puși pe fugă. A fost o mare greșală din partea lui Rareș că și-a împrăștiat armata și n-a ținut-o toată la un loc. Polonii au putut în acest mod să bată pe rând armatele moldovene și să le demoralizeze. În ziua când i s-a adus vestea înfrângerii de la Gwozdziec, Rareș se afla cu grosul armatei la Cernăuți. În furia lui, a dat ordin ca Vlad să fie pus în cătușe, iar Barbovschi decapitat. Dar boierii interveniră și-l opriră de la această faptă nesocotită, promițând că-și vor da toate silințele să spele rușinea. Rareș i-a iertat, dar i-a muștrat, numindu-i fricoși și lași. La scuzele învinșilor că oastea polonilor niciodată n-a fost mai bine înarmată și pregătită ca acuma, domnul, cuprins de mânie, le-a răspuns: „Am să văd eu armata aceia atât de bine echipată și pe acei ostași curajoși, pe care am să-i mân cu funii și cu biciul spre Suceava”⁴⁶. Între aceste Tarnowski ajunse la satul Obertyn, unde se fortifică într-o tabără întărită cu șanțuri și cu cară legate cu lanțuri. Moldovenii alergară în marșuri forțate și în seara zilei de 21 august ajunseră la Obertyn. În zorii zilei de 22

⁴³ H.II³, nr. 203.

⁴⁴ H.II¹, p. 21, 23. „...pro portione terrae Pokucie, ut tu scribis, ex antiquo pertinente ad terram Moldaviae...; scrie Petru regelui: „... quia pro certo scimus, illam terram Pokucie pertinere Moldaviam; ea de re occupavimus ... non intravimus dominia vestra”.

⁴⁵ H.II¹, p. 35. „Atrox pugna comittitur, hostes tamen vim nostrorum non sustinentes, ter retrocesserunt, ter proelium restaurarunt”.

⁴⁶ *Ibidem*. „Videbo mox, inquit, hos tam instructos, tam strenuous, quos laudatis. Polonos, quos ego et cum duce eorum flagellis veluti pecora abigam in Valachiam”.

august, cele două oștiri dușmane stăteau față-n față, gata de luptă. Între 9 și 10 dimineața, Rareș, care nu-și putea stăpâni dorul de răzbunare, deschise atacul asupra taberei puternic fortificate. O luptă crâncenă se încinse și dură 5 ore; polonii erau în avantaj prin poziția lor tare și prin artileria lor admirabil servită. Pe la 2 după amiază, polonii au încercat asupra moldovenilor obosiți un asalt cu cavaleria înzelată. Rândurile moldovenilor s-au rupt și, cu toate silințele desperate ale lui Petru, care primise două răni, n-au putut fi puse în rânduală. Moldovenii, cuprinși de panică, apucară fuga; 4746 Moldoveni ar fi căzut pe câmpul de luptă, iar 5000 în fugă desordonată⁴⁷. După această victorie, polonii au năvălit în Moldova și au prădat ținuturile de lângă graniță. Rareș nu renunțase însă la răzbunare. El strânse în grabă o oaste și trimise înaintea avangarda, condusă de Orăș, anume 250 de ostași de țară și 250 mercenari și plecă spre Colomea, spre a statornici iarăși dominația românească în Pocuția. Rareș în persoană îi urmă, ucise mulți oameni și luă pe alții prinși, pe care i-a vândut în târgul de la Cetatea Albă.

Hărțuiri și jafurile de la graniță au continuat și-n anul următor, 1532. În februarie 1532 au năvălit o mie de călăreți poloni în Moldova, dar au suferit, în ziua de 4 februarie, la Tărășăuți pe Prut, o cumplită înfrângere și numai puțini au scăpat în țara lor. În urma acestei incursiuni în Pocuția s-au făcut încercări de pace. Prin mediațiunea lui Ion Zapolya din Transilvania, s-a încheiat între moldoveni și poloni un armistițiu pe 5 luni, care a fost apoi prelungit pe un an⁴⁸. Iar prin luna lui februarie 1533, polonii au pătruns, la expirarea armistițiului, iarăși în Moldova, de au prădat și au ars la Cernăuți și alte sate, până la Botoșani⁴⁹. Moldoveni au răzbunat aceste jafuri, pătrunzând la rândul lor în Polonia.

În mai 1600, Mihai Viteazul fu silit să cucerească Moldova, devenită dușmana lui. Ieremia Movilă, cu soția și cu fii[i], cu fratele său Simion și cu toți boierii credincioși lui, părăsi Iașii și se refugie în cetatea Hotin, pe care Mihai o atacă, dar n-a fost în stare s-o cucerească în grabă. Zamoyski, care-și vedea compromisă toată politica sa cu privire la Moldova, s-a pus pe lucru să-l distrugă pe Mihai și a pornit cu o puternică oștire în ajutorul lui Ieremia. Mihai lăsase numai 2000 de pedestri și 200 de călări să asedieze cetatea⁵⁰. La apropierea trupelor polone cu Zamoyski, aceștia s-au retras – Mihai însuși chemase trupele sale moldovenești și pe cele muntene – în Transilvania⁵¹.

La 6 septembrie st. v., Zamoyski a trecut Nistrul la un sat anume, Colodrubca, în Ținutul Cernăuților, și s-a îndreptat spre Prut, pe care l-a trecut la „târgul Cernăuților” și a mers prin Codrul Cosminului, spre Suceava, unde Mihai întărise cetatea cu oameni săi⁵².

⁴⁷ *Ibidem*, p. 27–44.

⁴⁸ *Letopisețele Moldovei și Valahiei*, vol. I, p. 193.

⁴⁹ H.II¹, p. 48.

⁵⁰ H.II¹, nr. CCCXXIV, p. 604.

⁵¹ H.IV¹, p. 143.

⁵² *Letopisețele Moldovei și Valahiei*, p. 256, 492; H.II, vol. I, p. 637.

În ianuarie 1612, Constantin Movilă fu înlocuit, pentru ajutorul dat lui Radu Șerban, cu Ștefan Tomșa. Polonii înrudiți cu domnul mazil au venit să-l sprijine. Au venit noaptea la Cernăuți 1000 de leși, au ars tot târgul, au prădat și au tăiat negustorii și apoi s-au retras la Sniatyn; alții au venit iarăși a doua zi la Cernăuți și au luat dobitoace și s-au întors la Camenița. Aceștia erau cazacii de pe marginea țării leșești⁵³.

În august 1650, tătarii, în înțelegere cu cazacii, invadară Moldova prin surprindere și o prădară în mod groaznic. La Nistru, aceste lăcuste prădalnice se împărțiră în două: o parte apucă de la Soroca drept spre Suceava, iar altă parte apucă spre Orhei și Lăpușna, până-n Prut. Partea de tătari și cazaci, orânduită spre Suceava, a jefuit fără milă Hotinul, Dorohoiul, Hârlăul și Cernăuții, până-n cetatea Sucevei⁵⁴, și au luat mulți oameni robi – și case de boieri au robit – și multe vite⁵⁵. „Și atunci a perit și Ștefan Murguleț, la Cernăuți, pământean vestit între curte”⁵⁶. Doamna fugi la Neamț, iar Vasile Vodă se adăposti în păduri, cu Curtea și bogățiile, în codrul Căpotescilor⁵⁷. Abia după ce primiră tătarii 130000 de taleri din visteria țării, se retraseră, culegând oamenii și vitele de prin sate⁵⁸.

În august 1653, Timuș, îndemnat de cererile desperate ale socrului, veni să aducă pe doamna din Suceava, împreună cu averile Lupului. Timuș, cu vreo 15000 cazaci și cu 700 de tătari, fu nevoit să se închidă în cetatea Sucevei, care fu asediată de Gheorghe Ștefan, de polonii lui Condrățchi și de Ștefan Petki, cu ardelenii. Tătarii nedeprinși a lupta închiși, cerură voie lui Timuș să plece, dar acesta a scos sabia și a tăiat capul Mârzacului. Atunci, în plină revoltă, tătarii, toți cei 700, plecară într-acea noapte din tabără⁵⁹.

Asediatorii, după ce primiră asigurările lor de supunere și credință, le dădură drumul spre casă. Tătarii aceștia apucară în sus „pe la Cernăuți, apoi pe la Hotin spre Movilău”⁶⁰.

Prin decembrie 1656 se adunară la Cernăuți cetele de munteni – erau 2000 – conduse de căpitanul Odivoianul, și 2000 de moldoveni, având în fruntea lor pe Serdarul Grigore Hăbășescul și pe Frățiță, căpitan de Fălciu. Aceste trupe fură trimise de domnii noștri, Gheorghe Ștefan din Moldova și Constantin Șerban din Muntenia, să sprijine expediția lui Rákóczy al II-lea în Polonia.

„Și s-au adunat aceste oști, și a noastre, și Munteni cu Cazacii (erau

⁵³ N. Iorga, *Documentele românești din arhivele Bistriței*, București, I, 1899, p. 30.

⁵⁴ *Letopisețele Moldovei și Valahiei*, p. 319.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 320.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor* (în continuare se va cita *Studii și documente*), vol. IV, 1902, p. CCCXXXIII.

⁵⁹ *Letopisețele Moldovei și Valahiei*, p. 342; N. Iorga, *Acte și fragmente cu privire la istoria românilor* (în continuare se va cita *Acte și fragmente*), vol. I, [București] 1895, p. 231.

⁶⁰ *Letopisețele Moldovei și Valahiei*, p. 342.

20000 de Cazaci trimiși de Hmil cu Anton Polcovnicul) la Cernăuți, și au intrat în Țara Leșască pe la Sniatyn”⁶¹. Expediția lui Rákóczy în Polonia, întreprinsă contra voinței Porții, s-a sfârșit printr-o groaznică nenorocire, iar soldații moldoveni și munteni s-au pierdut printre străini, luptând pentru o cauză străină. Polonii căutară să exploateze înfrângerea turcilor la Viena și sperau să-și întindă granița până la Dunăre și Marea Neagră. Petriceicu Vodă coboară din Polonia cu pribegii moldoveni și un mic ajutor polonez și ajunge până la Iași, să ocupe scaunul. Dar turcii au dat domnia Moldovei lui Dumitrașco Cantacuzino, care fu adus cu ajutorul tătarilor. Tătarii intrară în Moldova și-l alungară pe Petriceicu până la Dorohoi și Suceava. Țara de sus s-a împlut de oști și de tâlhari care prădau și jefuiau; n-a rămas sat, târg și mănăstire neprădată. Și de la Cotnar în sus țara era prădată⁶². Despre această plecare a lui Petriceicu în Polonia scrie Neculcea: „Iar Petriceicu Vodă, înțelegând că au pus turcii domn pe Dumitrașco Cantacuzino, luat-au și el miere, vin, vaci, boi și turme de oi ce au putut apuca, și s-au dus în țara leșască”⁶³. Și mai departe, văzând răul ce l-a adus Petriceicu țării, scrie cu durere: „Bogat bine și folos a rămas țării de la Petriceicu Vodă ; pradă și foamete mare. Și s-au dus și din boieri cu dânsul, Miron Costin Logofătul, Apostol Catargiul, vel comis, serdarul Ilie Drăguțescul, medelnicerul Savin Smucilă și alții”⁶⁴. Cete de poloni loveau mereu țara și o stricau.

În iunie 1685 e numit Domn al Moldovei Constantin Cantemir.

În același an, 1685, în timpul războiului turco-polon, spre toamnă, turcii alcătuiră o oaste spre a duce provizii în Camenița. Și domnii noștri, Șerban Cantacuzino și Constantin Cantemir, fură poftiți să se unească cu tabăra. Șerban Vodă veni pe la începutul lui octombrie, stătu câteva zile lângă Iași, apoi se răscumpără cu bani și se întoarse vânând și pescuind. Cantemir trebui să meargă la turci. Marele general polon Iablonowski se hotărî să împiedice această expediție. Strângând vreo 15000 de oameni, el trece Nistrul și ajunse în Bucovina, aproape de Boian. Turcii erau mulțime mare în șanțuri. Polonii stăteau mai sus, la Jucica, chiar lângă Cernăuți, spre care li era îndreptat drumul. Lupta pentru trecătoarea la Cernăuți începuse la 11 septembrie. Ea urma cu multă înverșunare, dar cu pierderi de tot mici în curs de câteva zile. Iablonowski nu putu străbate prin pădure și trebui să se întoarcă înapoi, iar Camenița își primi zahareaua. În vălmășagul luptei se distinse prin vitejia sa bătrânul domn Constantin Cantemir și hatmanul său, Velișco Costin⁶⁵.

Dar mereu se slobod podghiazuri polone de strică țara. Moldova de

⁶¹ *Ibidem*, p. 353.

⁶² *Letopiseșele Moldovei și Valahiei*, p. 353.

⁶³ *Ibidem*, p. 224; N. Iorga, *Documente românești din arhivele Bistriței*, vol. II, nr. CCXLIII, p. 45; nr. CCXLIV, p. 46.

⁶⁴ *Letopiseșele Moldovei și Valahiei*, p. 224.

⁶⁵ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XI, p. 158; N. Iorga, *Documente românești din arhivele Bistriței*, nr. CCLV, p. 52.

sus, mai ales, ajunse câmp de bătaie între poloni, moldoveni, tătari și turci și era așa de pustii de tot și oamenii rari, până și câinii și mâțele părăsiseră locul. În 1686 veni Sobieski în fruntea unei numeroase oștiri să supui țara. Oastea înainta încet, ridicând întărituri în calea ei⁶⁶. Sub steagurile lui Sobieski luptau o mulțime de moldoveni ca „joimiri”, conduși de Turculeț, Davidel, Burlă, Moțoc. Turculeț „cel mare” a fost pus în 1686 cu o trupă de moldoveni la Bănila, iar Turculeț „cel mic” cu alta la Cuciur. La 9 august, Sobieski se afla în Iași și-l așează pe Petriceicu în domnie. De la Iași s-a înaintat până la marginea Bugeacului și de acolo, din lipsă de provizii, s-a dat ordin de retragere. Dar colțul nord-vestic al Moldovei, cu orașele Suceava, Câmpulung, Cernăuți și câteva mănăstiri rămăseseră în mâinile polonilor. „În Agapia, în Secul, în Neamț și cetatea Sucevei și prin toate mănăstirile câte sunt în sus, și în Câmpulung, și în Cernăuți, în Lențești, Orășeni, au pus steag de joimiri, făcând pălânci și părcane de apărare⁶⁷. La 21 iunie 1687, Turculeț „cel mare” e numit de rege în calitate de comandant la Cernăuți. El era un aventurier viteaz și plin de îndrăzneală și ajunse spaima turcilor⁶⁸. Mai târziu au rămas la Cernăuți, Brănesci și cu joimiri moldoveni și leși⁶⁹. În 1691 Sobieski întreprinse o a doua expediție pentru cucerirea Moldovei. - Dar Cantemir arse fânețele și nimici toate proviziile, lăsând țara pustie, pe unde erau să treacă leșii. Numai până la Târgul Frumos a înaintat oastea polonă și a fost silită să se întoarcă⁷⁰. Abia în urma Tratatului de Pace de la Carloviț, polonii trebuiră să restituie Moldovei toată întregimea ei. „Rămase țara toată în mâna lui Antioh Vodă, Hotinul, Suceava, Cernăuții, cât stăpânise leșii”⁷¹.

Odată cu slăbirea puterii turcești deveni amenințătoare puterea nemților și rușilor. Țările noastre au suferit dese încălcări din partea armatelor rusești, austriace și turcești, au fost prădate și pustiite; Moldova a fost apoi sfâșiată de lăcomia celor doi vecini puternici.

Carol al XII-lea, regele suezilor, s-a retras după lupta de la Pultava pe pământ moldovenesc, și anume la Tighina, unde a fost primit ca *mosafir* al sultanului. Rușii luaseră măsuri de supraveghere ca să nu-l scape în Polonia. De la „Cirimuș până-n Iahurluc” (Iagorlic), la Nistrul de Jos, stăteau trupe rusești, toate vadurile, steaguri tot om de om, pentru a-i tăia regelui suedez retragerea spre țările sale și a împiedica venirea de ajutoare din Polonia⁷². Comanda trupelor rusești ce păzeau linia Ceremușului o avea Cropatov

⁶⁶ *Letopisețele Moldovei și Valahiei*, vol. III, p. 86.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 86; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XI, p. 175; *Letopisețele Moldovei și Valahiei*, vol. II, p. 232-233.

⁶⁸ Hurmuzaki-Bogdan, III, nr. 89, p. 166-167. În 1687 îl găsim pe Constantin Turculeț, rohmistrul, staroste de Cernăuți, în serviciul leșilor. Cf. N. Iorga, *Documentele românești din arhivele Bistriței*, II, nr. CCLXXXV, p. 67.

⁶⁹ *Letopisețele Moldovei și Valahiei*, vol. II, p. 238.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 239; *Set.*, vol. II, p. 38.

⁷¹ *Letopisețele Moldovei și Valahiei*, vol. II, n. 265.

⁷² *Ibidem*, p. 298.

brigadirul; între aceste trupe rusești se aflau o mulțime de moldoveni călări, sub comanda lui Apostol Chighiciu și Constantin Turculeț⁷³. O ceată de „vreo 600 svezi și cu vreo 700 cazaci”⁷⁴, în frunte cu un general suedez, Gylloenbraeck, au venit să ierneze la Cernăuți, deși domnul Mihai Vodă Racoviță i-a sfătuit să se ferească de margine, pentru a nu fi atacați de ruși și-i îndreaptă spre Ținutul Sucevei. Ei nu ținură în samă vorbele domnului și au venit drept în cvartir la Cernăuți⁷⁵. Moldovenii au îndemnat pe brigadirul Crotov să atace prin surprindere pe suedezii încvartirați prin casele din Cernăuți. Constantin Turculeț, care cunoștea bine drumurile, cu vreo trei, patru mii de oameni călări a trecut Ceremușul și îndreptându-se prin păduri, a ieșit fără veste pe la Mihalce și a atacat pe dușmanii risipiți prin case⁷⁶. Cazacii au apucat-o spre lunca Prutului și au scăpat mai toți după o scurtă ciocnire, iar suedezii se strânseseră în dealul Țeținei, cu gând de apărare, dar, văzând că orice rezistență ar fi zadarnică, s-au predat fără vărsare de sânge⁷⁷. Numai vreo zece sau cincisprezece suedezi, care erau împrăștiați prin sate după provizii, au scăpat, dar și aceia au fost uciși de „turcanii de pe sub munte”, la Cupca și la Rădăuți⁷⁸. Unii din moldovenii lui Turculeț s-au așezat la mănăstirea Putna și la Câmpulung. Racoviță a știut să-i convingă să părăsască țara și să se retragă dincolo de Ceremuș.

La Cernăuți fu așezat ca staroste și încredințat cu paza graniței Dediul Spătarul⁷⁹, socrul domnului⁸⁰. În urma acestor întâmplări, Racoviță, bănuind că s-ar fi ajuns cu rușii, e mazilit și scaunul Moldovei e dat învățatului și istețului domn Nicolae Mavrocordat, om cu alese cunoștințe politice și deplin devotat Porții. Odată cu mazilirea lui Racoviță, a părăsit și Dediul Spătarul Cernăuții și a fugit în Polonia⁸¹, iar în 1710 îl găsim pe Ion Abaza staroste la Cernăuți. Acesta, împreună cu doi agi[i] turci, cu slujitori de țară și cu Hristea jîtnicerul, care avea grija aprovizionării, a mers să cerceteze la fața locului pe ce distanță a fost încălcat pământul Moldovei de ruși⁸². Și au măsurat locul din mijlocul Prutului, de la Orășeni până la Cernăuți și au pus pe un om de a mers pe jos, iar aga turc alături cu dânsul, cu ceasornicul în mână a aflat că moscalii, când au venit și au atacat pe suedezi și pe cazaci la Cernăuți, au călcat hotarul 8 ceasuri⁸³. În primăvara anului 1710 a venit în Moldova, trecând prin Transilvania, Iosif Potoțchi, partizan al suedezilor, cu vreo 3000

⁷³ *Ibidem*, p. 292.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 69.

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 292.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 69, 292; vol. III, p. 39; Amiras, p. 117.

⁷⁸ *Letopisețele Moldovei și Valahiei*, vol. II, p. 292.

⁷⁹ *Ibidem*, p. 292.

⁸⁰ *Ibidem*, p. 292.

⁸¹ *Ibidem*, p. 293.

⁸² *Ibidem*, p. 71.

⁸³ *Ibidem*, p. 293–294.

de leși și lipcani, tătari din Polonia. În drumul lui spre Iași, a lăsat în urmă, la Cernăuți, pe acești 3000 de oameni și el numai cu 10 și cu câțiva ofițeri a mers la Iași; acești soldați aduseră mare nevoie, mare pradă și supărări⁸⁴. La îndemnul lui Carol al XII-lea și al hanului tătăresc Devlet Ghirai, Poarta declară Rusiei război, inducând ca motive, printre altele, ca ocuparea Ucrainei, a Cameniței și a Râșcovului, prezența trupelor rusești în Polonia și călcarea pământului Moldovei de către trupele rusești. În acest mod s-a deschis războiul între ruși și turci. Încă în noiembrie 1710, odată cu declararea de război, a fost înlocuit și Nicolae Mavrocordat cu Dimitrie Cantemir care, convins de decăderea imperiului turcesc, a intrat în legături cu rușii. Pe la Cernăuți a trecut Ștefan Luca Logofătul, cumnatul lui Ion Neculcea, cu solie la țarul Petru Alexievici, la Iavorov (Iaroslav), în țara leșască, de a încheiat tratatul de alianță între Cantemir și țar⁸⁵. Prin tratatul încheiat, Cantemir căpăta dreptul ereditar de stăpânire a Moldovei, care avea să fie reîntregită în vechile ei hotare, cu Nistrul și Marea Neagră. A urmat apoi venirea în țară a țarului Petru, cu oastea împărțită în multe părți și lipsită de provizii. Cantemir n-a putut să deie provizii rușilor – în anul acela fusese o secetă cumplită – și nici un puternic ajutor armat. Rușii și moldovenii au fost încunjurați, la Stănilești pe Prut, de un număr uriaș de turci și tătari, și flămânziți și demoralizați după vreo trei zile de rezistență, care a pus în mirare pe turci, s-a încheiat pacea, care-l lăsă pe Cantemir fără domnie. Un general rus, Rönne, care împreună cu Toma Cantacuzino fusese trimis cu 12000 de oameni asupra lui Brâncoveanu pentru a-l compromite în ochii turcilor și astfel a-l sili să treacă fățiș pe partea rușilor, a cucerit cu asalt, la 14/25 iulie, Brăila. După încheierea păcii, acest Rönne s-a rădicat de la Brăila, cu toată oastea și a purces în sus pe Siretiu, pe la Cernăuți, tot stricând și mâncând ce găsia prin țară. De la Cernăuți s-a îndreptat spre Hotin, pe unde a trecut Nistrul⁸⁶. La 25 septembrie (6 octombrie), Nicolae Mavrocordat a căpătat domnia Moldovei de la sultan de-a dreptul⁸⁷ și a venit în țară cu porunca să lichideze aventura suedeză. Conform stipulațiunilor Tratatului de la Stănilești, regele suedez trebuia să se întoarcă prin Polonia în țările sale și țările noastre trebuia să grijască de provizii și de dregerea drumurilor, dar „șvedul” își bătea joc de turci și nu voia să plece, în speranța că în curând va isbucni din nou războiul ruso-turc. Polonii, cazacii și lipcanii s-au împrăștiat pentru iarnă în toată țara de sus până la Roman⁸⁸, luând cu sila și fără plată provizii, iar în ținuturile Cernăuți și Hotin au pus și un fel de bir nelegal, „ustava”, câte un leu pe lună de cal⁸⁹. Numai în primăvara anului 1712, acești

⁸⁴ *Ibidem*, p. 77.

⁸⁵ *Ibidem*, p. 99.

⁸⁶ *Ibidem*, p. 333.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 128.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 134.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 134; H.IX, p. 465; Amiras, p. 121.

mosafiri răi și prădalnici, care îngroziseră pe bieții țărani prin bătăi, prăzi și violuri, au plecat pentru a prada în Polonia pe partizanii regelui August⁹⁰, începând cu moșia lui Constantin Turculeț, care slujia ca polcovnic la regele polon. Dar polonii lui Grudzinski au fost bătuiți și spârcuiți și numai puțini s-au mai întors iarăși la noi. În postul Crăciunului, în anul 1712, iarăși au venit polonii regelui suedez și s-au așezat pe iernatic la Hotin, la Cernăuți, la Suceava, la Câmpulung, la Neamț, ba unii ajunseră până la Bacău⁹¹. Cererile exagerate ale lui Carol al XII-lea în materie de bani și provizii nemulțumiră pe turci și ei hotărâră să-l trimeată în țara lui cu orice preț. Nicolae Mavrocordat primi ordinul să isgonească cu orice mijloace pe soldați de la iernatec⁹². Imediat a orânduit domnul pe Antioh Jora, logofătul, cu banul Ion Balș, cu jitnicerul Iamandi și paharnicul Gheorghită, să plece împreună cu oastea pașei de Tighinea, cu catanele, ostașii și călărașii care-i avea pe lângă sine cu leafă „steagul de sârbi”; s-a poruncit și boierilor și mănăstirilor să deie câte o seamă de oameni și să sară cu toți cine cu ce arme ar avea și a scris și pârcălabilor de pe la ținuturile unde erau încvartirați polonii, să-i scoată⁹³. Polonii primiseră ordin de la regele suedez să nu se dea, ci să se opui. La Cernăuți erau vreo 2000 de oameni, poloni, lipcani și moldoveni și ei primiră porunca de la Tighinea să reziste și se pregătiră de apărare. Auzind boierii, care se îndreptau cu oastea spre Cernăuți, că polonii au gând să se apere, au cerut să vie și hatmanul Ion Buhuș din Iași cu „tobe și trâmbițe”. Un ofițer suedez a fost trimis din Cernăuți să negocieze formal cu turcii și cu boierii și să ceară să fie lăsați în pace. La Botoșani a avut loc întâlnirea. Agii turci au cerut ca polonii voievodului Kiovski să părăsească Moldova, iar suedezii să plece la Tighinea⁹⁴. Polonii au răspuns că așteaptă porunca regelui suedez. Astfel, mica oștire turcească și moldovenească, împreună cu boierii, se apropia de Cernăuți, unde starostele Gavril Miculescu, deși înconjurat cu „vărți” polone, totuși s-a înțeles cu moldovenii din serviciul polonilor și i-a îndemnat să părăsească cauza regelui și să rămâie în țară că vor fi iertați⁹⁵. La luptă nu s-a ajuns. Cei dintâi s-au supus moldovenii și apoi lipcanii; iar polonii, câți au rămas, n-au îndrăznit să se lupte și au fost trimiși în paza câtorva beșlii și slujitori moldoveni, peste hotar. Toate aceste s-au petrecut până la sosirea hatmanului la Cernăuți, fiind el plecat mai pe urmă. De la Cernăuți, hatmanul Ion Buhuș a plecat la Toporăuți, pentru a scoate pe soldații lui Potoțchi de acolo.

În 1713, primăvara, turcii s-au așezat în cetatea Hotinului, iar în anul 1714 au luat și Ținutul Cernăuților, din Prut încolo, alipindu-l la raiaua

⁹⁰ *Letopisețele Moldovei și Valahiei*, vol. II, p. 134–135.

⁹¹ *Ibidem*, p. 140.

⁹² *Ibidem*, p. 142–143.

⁹³ *Ibidem*, p. 143–144.

⁹⁴ *Ibidem*, p. 144.

⁹⁵ *Ibidem*, p. 145.

Hotinului⁹⁶. În 1719 Mihai Racoviță a trimis boierii la Poartă cu plângeri și

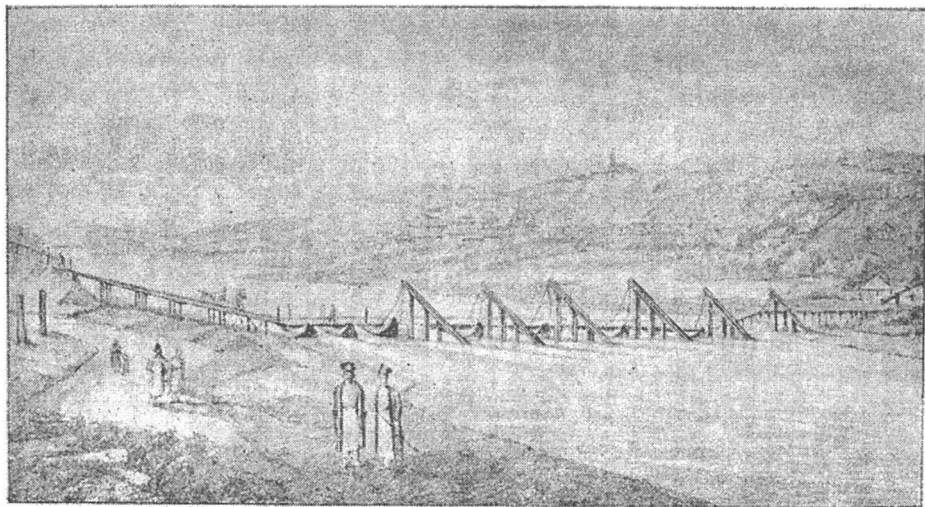

Fig. 3. Pod de vase peste Prut

cu „ispisoace pentru moșiile lor ce au avut în Ținutul Cernăuților” și sultanul le-a făcut dreptate și boierilor li s-au restituit moșiile și cu această ocazie s-a delimitat și Ținutul Hotinului de Ținutul Cernăuților⁹⁷.

Pe timpul domniei lui Grigore II Matei Ghica, în anii 1731 și 1732, au fost timpuri proaste, de nu s-a făcut pâine în Țara de Sus, de era cam foamete, și domnul a luat măsuri de a veni într-ajutorul înfometaților, trimițând cară cu pâine la Roman, la Neamț, la Botoșeni, la Suceava și la Cernăuți, împărțind pâinea în mod gratuit, numai chiria carelor trebuia plătită, însă și la aceia se făcea înlesnire de plată⁹⁸. Tot pe timpul lui Grigore Ghica, starostele de Cernăuți, banul Dumitru Macri, un boier foarte bogat, dar lacom, a furat o sumă de bani din văcărit și alte dări. Domnul care a aflat de acest lucru, a trimis pe vâtaf de l-a adus în lanțuri, de la Cernăuți la Iași și l-a pus în închisoare și abia după ce a plătit gloabă la visterie și paguba ținutului, a fost pus în libertate. În locul lui Macri a fost făcut staroste jitnicerul Radu Racoviță⁹⁹.

Pe timpul războiului austro-ruso-turc (1737–1739), Münnich, generalul rus care concentrase la Kiev o oaste puternică, întreprinse, în 1739, expediția lui asupra Moldovei, pentru a oferi soldaților săi ocupație și pentru a jefui Moldova, care fusese până atunci cruțată de toate relele războiului. Pe la sfârșitul lui iulie 1739 a trecut această oaste de pradă Nistrul, pe din sus de Hotin, prin Ținutul Cernăuților, pe la Giansău, Vasilău, Mitcău. După trece-

⁹⁶ *Ibidem*, p. 346.

⁹⁷ *Ibidem*, p. 359; Amiras, p. 137.

⁹⁸ *Letopisețele Moldovei și Valahiei*, vol. II, p. 370.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 179.

rea Nistrului s-au pornit moscalii pe la Zastavna și Șubraneț asupra Prutului¹⁰⁰. „Și purcegând moscalii de la Șubraneț, au luat-o în gios pe Prut”, au ajuns la Jucica și de acolo au ieșit prin pădure la Boian, îndreptându-se apoi spre Rarance, unde au fost ciocniri între turci și moscali și turcii au fost bătuți¹⁰¹. De la Rarance, moscalii s-au îndreptat spre râulețul Sulaneț, la Stăuceni, unde la 17/28 august, într-o vineri, s-a dat lupta cu turcii. Numai grație artileriei superioare ruse, victoria a rămas pe partea rușilor¹⁰². La 18 septembrie 1739 s-a semnat Pacea de la Belgrad; rușii însă n-au părăsit pustiita și amărâta Moldovă decât în octombrie. La retragerea lor din Moldova, rușii au luat și 2500 soldați și i-au colonizat dincolo de Nistru¹⁰³. „Și atunce, la purcesul lui Münnich, trimis-au de au robit mulți oameni din Ținutul Hotinului și de pe marginea Cernăuților, și i-au trecut cu femeii, cu copii la Mosc și-i împărția pe oameni ca dobitoacele; unii luau bărbații, alții femeile, alți copii[i], și-i vindeau unii la alții, fără leac de milă, mai rău decât tătarii, și era vreme de iarnă. Bogate și multe lacrimi era, cât se auzea glasurile la cer”¹⁰⁴. Tot pe la Cernăuți s-a retras hatmanul cazacilor de Don, cu 8000 de oameni, îndreptându-se spre Nistru și au prădat tot ce au găsit în calea lor¹⁰⁵.

În a treia domnie a lui Constantin Mavrocordat (april 1748 – 1 august 1749) a fost mare secetă în timpul verii și la mijlocul verii au venit și roiuri de lăcuste și au nimicit toiul. Din cauza lăcustelor și a secetii a fost foamete mare și scumpete. „Oamenii făceau mălai de ghindă, erau palizi la față și nu puteau grăi de slabi”. „Am mai văzut și la Cernăuți, într-un sat la casa preotului, în postul mare, descălecând acolo pentru prânzit; bucate de sec ne-au găsit, iară în loc de pâine ne-au scos mălai de ghindă, și am mâncat câte o bucăciică mică cu toții”¹⁰⁶. Tot acest domn a scos afară din Cernăuți și pe *lajii*, neguțitori turci care făceau mari supărări oamenilor, dându-le bani cu dobândă urcată și bătându-și joc de casele oamenilor¹⁰⁷.

Pe timpul domniei a doua a lui Constantin Racoviță (1755 – 14 martie 1757) a fost numit Ștefan Buhăiescu staroste la Cernăuți¹⁰⁸.

Din cauza amestecului rușilor în afacerile poloneze a izbucnit războiul ruso-turc de la 1768–1774. O ceată de patrioți poloni, urmăriți de armata rusă, se refugiară pe pământul Moldovei. Rușii, urmărindu-i până la Bălți, încălcă pământul Moldovei și provocară un război cu Turcia. În primăvara

¹⁰⁰ *Ibidem*, p. 406–407.

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 407.

¹⁰² *Ibidem*, p. 407.

¹⁰³ N. Iorga, *Acte și fragmente cu privire la istoria românilor* (în continuare se va cita *Acte și fragmente*), [București, 1895], p. 368.

¹⁰⁴ *Letopiseșele Moldovei și Valahiei*, p. 412.

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 413.

¹⁰⁶ Enaki Kogălniceanu, p. 214–215.

¹⁰⁷ *Ibidem*, p. 217.

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 229.

anului 1769, locotenent-colonelul rus a intrat pe la Cernăuți și a gonit 3000 de turci și confederați ce se aflau sub comanda lui Pulawski cel Bătrân¹⁰⁹.

Pe timpul războiului acestuia, Cernăuții a fost ocupat de trupe rusești și aici s-a așezat, în toamna anului 1769, cneazul Prozorovschi, cu 1500 de oameni¹¹⁰. Cât timp a durat războiul, întreaga Moldovă a fost ocupată de ruși, iar la retragerea lor Austria a răpit nordul Moldovei și i-a dat numele de Bucovina, după o pădure de fagi între Prut și Nistru¹¹¹. Bucovina a fost ocupată de trupele austriace către sfârșitul anului 1774.

Cernăuții se aflau, la 31 august, în mâna maiorului Mieg, Siretiul și Suceava au fost imediat ocupate și la 25 octombrie cordonul de ocupație era complet. Într-un *Apel către țară*, dat în limba română de generalul Splény, se făgăduia *ocrotirea cea mai deplină a intereselor poporului român*. Făgăduieli deșarte, care n-au fost respectate de cei ce le-au făcut.

¹⁰⁹ N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, [1903] vol. II, București. 572.

¹¹⁰ Idem, *Italic Cantacuzini, genealogia Cantacuzinilor, documentele Cantacuzinilor*, București, 1902, p. 168; N. Iorga, *Acte și fragmente*, vol. II, p. 13–14.

¹¹¹ În harta maiorului Mieg, alcătuită înainte de răpire, e însemnată cu numele Bucovina numai regiunea deluroasă acoperită cu păduri de fag și stejar, care se întinde între Prut și Nistru, până la Prevorodek. Cf. [Gabriel von] Splény, *Beschreibung der Bukowina, herausgegeben von dr. I. Polek, Czernowitz*, 1893, p. 7.

III. 2. ORGANIZAREA ȘI ADMINISTRAREA ȚINUTULUI CERNĂUȚI. STAROSTELE ȘI CEIALȚI FUNCȚIONARI ADMINISTRATIVI. VAMEȘII

Din Moldova de Sus Austria a răpit două ținuturi, și anume Cernăuți și Suceava. Orașul Cernăuți era capitala ținutului cu același[n] nume. La 1775, întreg ținutul avea 119 sate; dintre aceste s-au înapoiat, prin Convenția de la 12 mai și 2 iulie 1776, iarăși Moldovei 12 sate, așa că au rămas în acest ținut sub dominație străină 107 sate¹. Ținutul Cernăuților se marginea la răsărit cu cel al Hotinului, iar la miazăzi cu cel al Sucevei. În fruntea ținutului era un pârcălab² sau, după titlul polon staroste³ sau pe latinește căpitan (capitaneus)⁴, iar după 1741 apare titlul de ispravnic⁵.

Grigore Ureche afirmă că Alexandru cel Bun, organizând țara Moldovei și așezând boieriile, ar fi orânduit pe marele spătar să fie și staroste de Cernăuți⁶. Același lucru îl afirmă și D. Cantemir⁷. Se pare că și la Ureche și la Cantemir avem de-a face cu un anacronism; amândoi ne relatează lucrurile cum erau pe timpul lor. De fapt, până la 1 aprilie 1457 nu întâlnim amintiri de staroști de Cernăuți⁸. Într-un document de la Ștefan cel Mare, din 30 august 1479, găsim numai pe staroștii din Țețina⁹. Târgul Cernăuților, alcătuit în apropierea și sub ocrotirea cetății Țețina, la vadul Prutului, se

¹ [Gabriel von] Splény, *Beschreibung der Bukowina*, p. 28.

² H.I², p. 826–828; D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, București, 1923, p. 130.

³ Atât la cronicari (*Letopiseșele Moldovei și Valahiei*, vol. III, p. 179) cât și în documente sunt amintiți o mulțime de staroști; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 153, 159, 400, 402, 406, 407, 407, 411, 413, 415, 416, 417, 427, 428; vol. VI, p. 128, 129, 130, 134, 224, 225, 230, 231, 234, 239, 281, 282, 287, 303, 326, 328, 330, 334, 342, 342, 344, 360, 361, 370, 378, 395, 398, 410, 411, 436.

⁴ I. Bogdan, *op. cit.*, vol. II, p. 440, 441. „Ioannes Grimacz, capitaneus Czernoviensis”.

⁵ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 668: „Ilăp (Hilip) Jerescu (Herescul), diac de visterie”; vol. VI, p. 283: „către ispravnicul de Cernăuți”; vol. VI, p. 287, 295.

⁶ *Letopiseșele Moldovei și Valahiei*, vol. I, p. 138.

⁷ D. Cantemir, *op. cit.*, p. 33, 101. „Ținutul Cernăuților, hotarul Poloniei pe o mare distanță. Târgul mai de seamă al acestuia este Cernăuții ..., a cărui administrație este dată în slujba unui mare spătar”. „Spătar mare are încredințată administrarea a jumătate din Ținutul Cernăuților”.

⁸ H.II², nr. 516, p. 675–677.

⁹ H.I², p. 826–828; I. Bogdan, *op. cit.*, vol. I, p. 229–232.

mărește curând și ajunge cu timpul să stăpânească și să domineze cetatea, care pe încetul pierde orice importanță și nici nu-i pomenită. După 1450 e pomenită tot mai rar Țețina și tot mai mult Cernăuții. Un staroste de Cernăuți e amintit, la 1 aprilie 1457, în tratatul ce-l încheie Petru Aron cu Muzilo de Buceaci¹⁰. Pe timpul lui Ștefan cel Mare sunt numiți staroștii de Cernăuți abia în 1499, iulie 12, cu ocazia încheierii păcii între Moldova și Polonia și anume: *Ion Grumaz, „staroste de Cernăuți și boier sfetnic al țării Moldovei”*¹¹. Starostele era reprezentantul domnului în ținut; el e numit și revocat de domn¹². Ei primeau ordine de la domn¹³ sau de la Divan¹⁴ și acestora le trimiteau și rapoartele lor asupra celor întâmplute și asupra cercetărilor făcute. Funcția de staroste era dată numai boierilor de încredere, care aveau experiență politică și erau versați în treburile țării, de obicei foști funcționari la Curtea Domnească¹⁵.

Câteodată întâlnim doi staroști¹⁶. Starostele e numit de domn și destituit tot de dânsul¹⁷. Când starostele, dintr-o pricină oarecare, era

¹⁰ H.II², p. 675–677, nr. 516.

¹¹ I. Bogdan, *op. cit.*, vol. II, p. 415–441.

¹² *Letopiseșele Moldovei și Valahiei*, vol. III, p. 179; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 283 (545): „Și apoi să știi că te-o scoate”.

¹³ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 407 (10 mai 7216 = 1703); p. 411 (9 și 10 noemvrie 7240 (1731); p. 414 (5 oct. 7155 = 1747); p. 415 (8 iunie 7261 = 1753); p. 416 (25 iunie 7266 = 1758); p. 413 (16 iunie 7272 = 1764); p. 416 (14 iunie 1765); p. 416 (1 iulie 1766); vol. VI, p. 128 (25 februarie 7227 = 1723); p. 129 (10 mai 7231 = 1723); p. 129 (12 mai 7231 = 1723); p. 130 (23 septembrie 7233 = 1724); p. 134 (20 iunie 1867); p. 224, 225, 282, 283, 287, 295, 326, 328, 330, 334 (880), 335 (896), 344 (976), 360 (1104), 360 (1107), 360 (1109), 395 (1418), 398 (1461), 410 (1569), 436 (1641); N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. I, [București, 1902], p. 441 (57), 453 (82); vol. II, p. 176 (15).

¹⁴ Idem, *Studii și documente*, vol. V, p. 417: „Către Ilie Herescul, staroste de Cernăuți, de la divan”.

¹⁵ D. Cantemir, *op. cit.*, p. 33, 101; *Letopiseșele Moldovei și Valahiei*, vol. II, p. 292: „Dediul spătarul, socrul domnului Mihai Racoviță”; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 411: „Constantin Sillion, biv vel medelnicer, staroste de Cernăuți”; p. 415: „Nicolae Constantin, biv vel jitnicer, fost staroste de Cernăuți”; p. 416: „Pandelachi biv vornic, staroste de Cernăuți”; p. 427: „Gheorghe Armaș, staroste de Cernăuți”; p. 429: „Gheorghe, biv vel sluger, staroste de Cernăuți”; vol. VI, p. 129: „Constantin biv vel clucer, staroste de Cernăuți”; p. 224: „Hrisoscol, biv vel stolnic, staroste de Cernăuți”; p. 349; N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. I, p. 174: „Dumitrașco Calmuțchi, mare clucer și staroste de Cernăuți”; p. 175: „Ienacachi biv vel paharnic, staroste de Cernăuți”; vol. II, p. 181: „Gheorghe biv vel jitnicer, staroste de Cernăuți”; *Letopiseșele Moldovei și Valahiei*, vol. III, p. 179: „Dumitru Macri, banul și staroste de Cernăuți și Radu Racoviță, staroste”.

¹⁶ N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 364 (329); B. P. Hașdeu, *op. cit.*, III, p. 204; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XXII, p. 231 (IV) (1649): „Slugele noastre, staroștii de Cernăuți”; p. 234 (VIII).

¹⁷ *Letopiseșele Moldovei și Valahiei*, vol. III, p. 179. Grigore Ghica I-a făcut pe banul Dumitru Macri staroste de Cernăuți, dar deoarece a furat din banii văcăritului, l-a destituit și a făcut staroste în locul lui pe Radul Racoviță jitnicerul, feciorul lui Dumitrașcu Hatmanul.

Fig. 4. Cernăuții cu împrejurimile la 1774

împiedicat de a-și îndeplini funcțiunile sale, el este înlocuit de un alt funcționar domnesc. Așa vedem că starostele din Cernăuți a plecat, la începutul lui octombrie 1763, la Iași, unde-i murise soția, iar vameșul de Cernăuți l-a înlocuit în calitate de interimar¹⁸. Tot un caz de boală sau un caz de moarte trebuie să fi fost și-n iunie 1765, când Grigore Ghica Vodă se adresează către Gheorghe, „substitutus”, staroste de Cernăuți¹⁹. După nume cunoaștem următorii staroști din Ținutul Cernăuților, care aveau reședința în acest oraș. La 1499 era staroste la Cernăuți Ion Grumaz²⁰; la 1519, Petrică, starostele de Cernăuți semnează, în numele lui Ștefăniță Vodă, împreună cu Grincovici și Talabă, staroste de Hotin, cu Ivaneș șătrarul și jitnicerul Cârjă, cu delegații regelui polon Sigismund, o învoială relativ la judecățile și strâmbătățile de la frontieră²¹; Toma Barnovschi e staroste la 1527²²; la 1570 e amintit Albota²³; înainte de 1576, Petru Vodă l-a pus staroste la Cernăuți pe Bilăi²⁴; la 1586 e Gavriil staroste la Cernăuți²⁵; la 1595 e Sidorie²⁶; la 1599 e Cracalia²⁷; la 1600 e George²⁸; la 1602 e Iurașco Dracea²⁹; la începutul sec. al

¹⁸ N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 337 (240): „Der Mitnik ist jetz auf des Starosten Stuhl; weil dem Staroste die Frau in lassy gestorben, ist er dorth hin gegangen”.

¹⁹ Idem, *Studii și documente*, vol. V, p. 416 (14 iunie 1765).

²⁰ I. Bogdan, *op. cit.*, vol. II, p. 435.

²¹ B. P. Hașdeu, *op. cit.*, I², p. 3.

²² H.II³, p. 602.

²³ F. A. Wickenhauser, *Bochotin oder Geschichte der Stadt Cernăuț und ihrer Umgegend* (în continuare se va cita *Bochotin*), Wien, 1874, vol. I, p. 28.

²⁴ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, Iași, 1927, vol. XIX, p. 123.

²⁵ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VII, p. 369: „1596, 20 faur 7099, Iași. Petru Vodă pentru Gavriil, staroste de Cernăuți, cu privire la satul Davideni, ce-l are de la Iancu Vodă, cumpărat de la Grigore, fost mitropolit și soborul Nemțului, cu 1340 galbeni tătarești”.

²⁶ D. Wrenka, *Urkundliche Nachrichten über die Stadt „Cecina” und „Tschernowitz” im XXXIII (1897) und XXXIV (1898) Jahresbericht der gr. or. Ober-Realschule, Czernowitz* (în continuare se va cita *Urkundliche Nachrichten*), Czernowitz, 1906/7, p. 18, nota 9.

²⁷ F. A. Wickenhauser, *op. cit.*, p. 69, doc. V.

XVII-lea erau doi staroști, Alexa Mustiață și Onciul Iurașcovic (fiul lui George³⁰); la 1603 sunt amintiți staroștii Onciul, fiul lui George și Lența³¹; la 1607 e Stroiescul staroste la Cernăuți³²; la 1610 îl găsim pe Onciul staroste³³; la 1621 e amintit Gavrilaş, staroste de Cernăuți³⁴; la 1626, Gheorghe Bogdan³⁵; la 1648 e Ilie Șeptelici, staroste de Cernăuți³⁶; la 1659 e Toader³⁷ staroste de Cernăuți și el primește ordin de la Gheorghe Ghica Vodă să cerceteze relativ la hotarul Văslăuților, între marele paharnic Iordache și Stroiescul, care a intrat pe moșia lui Iordache; pe la 1660, Manea, „ce-am fost staroste la Cernăuți”³⁸; la 1663, Gavrilaş³⁹; tot la 1663 sunt amintiți staroștii Savin⁴⁰ și Nicolae Murgulețu⁴¹; 1665 – e Savin staroste de Cernăuți; la 1670 sunt doi staroști, Alexandru Cupar și Ilie Drace, staroste de Cernăuți⁴². Înainte de 1674, pe timpul lui Petriceicu Vodă, a fost staroste Ion Stroiescul⁴³; la 21 iunie 1687, Turculeț „cel mare” e numit de regele polon Ion Sobieski în calitate de comandant, adică staroste la Cernăuți⁴⁴; la 1690, Nicolae Murguleț e staroste⁴⁵; la 1693, Toader Albota, fost mare armaș⁴⁶; la

²⁸ *Ibidem*, nr. VI.

²⁹ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI, p. 158: „6 iulie 7710 = 1602. Adecă eu, Iurașco Dracea, staroste de Cernăuți, mărturisește că Mariica, fata răposatului Pătreă Moisescul, a vândut ocina ei în satul Lențești lui Cracalie, starostelui și soției sale Elena, drept 25 taleri băuți. Marturi: Bahrin, vatag, Bobric, vatav, Filcea, diac, Eremia, șoltuz de Cernăuți, cu 12 pârgari”. Cf. Th. Codrescu, *op. cit.*, vol. XXIII, p. 39–40.

³⁰ B. P. Hașdeu, *op. cit.*, vol. III, p. 204.

³¹ F. A. Wickenhauser, *op. cit.*, nr. VII, p. 70; B. P. Hașdeu, *op. cit.*, III, p. 203.

³² D. Werenka. *Urkundliche Nachrichten*, 1898, nr. 210, p. 21.

³³ Th. Codrescu, *op. cit.*, vol. XIX, p. 7. Costea Băcioc și Onciul Iurașcovic, staroste de Cernăuți, apar ca trimiși ai lui Radu Mihnea la Poartă; Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, 1925, p. 2–3 (Șendriceni–Dorohoi).

³⁴ B. P. Hașdeu, *op. cit.*, vol. III, p. 215.

³⁵ F. A. Wickenhauser, *op. cit.*, vol. I, p. 29; *Letopisețele Moldovei și Valahiei*, vol. I, p. 228.

³⁶ N. Iorga. *Studii și documente*, vol. V, p. 400: „4 iunie 7156 = 1748, Ilie Șeptilici, staroste de Cernăuți”.

³⁷ B. P. Hașdeu, *op. cit.*, vol. III, p. 241.

³⁸ *Ibidem*, p. 245; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 538.

³⁹ F. A. Wickenhauser, *Molda oder Beiträge zur Geschichte der Moldau und Bukowina* (în continuare se va cita *Molda*), Czernowitz, vol. II², p. 166.

⁴⁰ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XXII, p. 234 (VIII): „Iași, 4 Februar 7171 (1663). Eustratie Dabija Vodă, la slugele noastre, la Savin, staroste de Cernăuți și la Nicolae Murgulețu”.

⁴¹ *Idem*, vol. V, p. 402.

⁴² B. P. Hașdeu, *op. cit.*, vol. III, p. 247.

⁴³ „Revista istorică”, an X, [1925] p. 195: „Suceava, 1 ianuar 7182 (1674). Noi, Ștefan Pătru Vodă, dă la credincios sluga noastră Ion Stroiescul, ci-au fost staroste de Cernăuți, Petreștii ce sunt pe apa Prutului, în ținutul Dorohoiului”.

⁴⁴ Hurmuzachi–Bogdan, vol. III, nr. 89, p. 166–167.

⁴⁵ Hașdeu, *op. cit.*, vol. III, p. 272.

⁴⁶ F. A. Wickenhauser, *Molda*, vol. V², p. 27.

1699, Potocki și apoi Turcul⁴⁷; la 1704, Ilie, staroste de Cernăuți⁴⁸; la 1709, Dediul Spătarul, socrul lui Mihai Racoviță⁴⁹; la 1710, Ion Abaza⁵⁰; la 1712, Nacul⁵¹; la 1713, Gavril Miclescul, biv vel vornic fiind acolo (la Cernăuți) staroste⁵²; la 1718, e staroste Lupul⁵³; de la 1719–1721, Dumit[r]u Macri⁵⁴; 1723, Constantin biv vel comis, staroste de Cernăuți⁵⁵; 1724, Constantin „biv vel clucer, staroste de Cernăuți”⁵⁶; tot în 1724, Gheorghe Russet⁵⁷; 1729, pe Dumitru Macri Banul l-au făcut staroste la Cernăuți⁵⁸; deoarece Macri a furat o sumă de bani din văcărit, a fost pus la închisoare, iar în locul lui a făcut staroste pe Radul Racoviță jitnicerul, feciorul lui Dumitrașcu Hatmanul⁵⁹.

La 1731 îl întâlnim ca staroste pe Constantin Silion, biv vel medelnicer⁶⁰; pe timpul lui Grigorie II Matei Ghica (1739–1741) a fost staroste Ienachi Halipliul⁶¹; 1742, Hrisoscol, fost mare stolnic⁶²; tot la 1742 e amintit starostele de Cernăuți, Gheorghită⁶³; la 1743 e staroste Iani⁶⁴; 1744, Dumitrașcu Calmașul, fost mare clucer, staroste de Cernăuți⁶⁵; 1745, Ilie⁶⁶; 1746–1747, Laurenție sau Lorenț⁶⁷; înainte de 1749 (pe timpul lui Constantin

⁴⁷ D. Werenka, *Bukowina's Entstehen und Aufblühen* (în continuare se va cita *Bukowina's Entstehen*), I. Teil, Wien, 1892, p. 62.

⁴⁸ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 406 (25 mart 7212 = 1704).

⁴⁹ *Letopiseștele Moldovei și Valahiei*, vol. II, p. 292.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 71.

⁵¹ F. A. Wickenhauser, *Molda*, vol. V², p. 40.

⁵² *Letopiseștele Moldovei și Valahiei*, vol. II, p. 145.

⁵³ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XXII, p. 239–240; p. 253: „Lupul, biv vel vistiernic, staroste de Cernăuți și Vasile Ropceanu, vel căpitan”.

⁵⁴ *Ibidem*, vol. VI, p. 128–129. „25 februar 1719. Mihai Racoviță lui Dumitru Macri, staroste de Cernăuți, pentru pâra lui Gligorie Tabără asupra răzeșilor din sat, din Jadova”. „Câmpul și pometele nu-s stălpite”. Vezi și F. A. Wickenhauser, *Molda*, vol. IV¹, p. 38 (anul 1721); N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XXII, p. 250: „Dumitru Macri, biv vel ban, starostele de Cernăuți”.

⁵⁵ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 129 (12 și 13).

⁵⁶ *Ibidem*, p. 130 (15).

⁵⁷ Th. Codrescu, *op. cit.*, vol. XVII, p. 28: „Iordachi Ruset, biv vel clucer, staroste de Cernăuți, Iași, 7233, septembrie 19”.

⁵⁸ *Letopiseștele Moldovei și Valahiei*, vol. III, p. 159, 179.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 179.

⁶⁰ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 411.

⁶¹ *Ibidem*, p. 237; vol. VI, p. 334 (880); N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 173 (4).

⁶² N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 335 (896); F. A. Wickenhauser, *Molda*, vol. I, nr. XXXII, p. 128.

⁶³ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 281 (533), 308.

⁶⁴ Idem, vol. V, p. 413 (17 august 7251 = 1743).

⁶⁵ Idem, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 173–174 (4).

⁶⁶ F. A. Wickenhauser, *Molda*, vol. V², p. 40; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XXII, p. 390: „Ilie, staroste de Cernăuți, Manole Zamfir, vel căpitan”.

⁶⁷ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 413 (24 iunie 7254 = 1746); p. 414 (5 oct. 1747).

Mavrocordat) a fost staroste Nicolae Constantin⁶⁸; același[i] e numit și Nicolae Costin, biv vel jitnicer⁶⁹; 1750–1753, Vasile Crupenschi⁷⁰. Pe timpul lui Matei Ghica (1753–1756) e amintit Constantin Sillion, staroste de Cernăuți⁷¹; 1756, „Ștefan Buhăiescu l-au făcut staroste la Cernăuți”⁷²; 1758, „Ienachi (Millo) biv vel paharnic, staroste de Cernăuți”⁷³; 1758–1760, Gheorghe Lefter, staroste de Cernăuți⁷⁴; dar prin iunie 1760: Iordache Cantacuzino vel paharnic și staroste de Cernăuți⁷⁵; până-n iunie 1761 e staroste Millo, „la starostele de Cernăuți, la Enakaki Milu, frânc și acesta, însurat în Iași”⁷⁶ (Millo era grec de naștere, care se pretindea de origine franceză⁷⁷); din iunie 1761, când vine la domnie Grigore Callimachi, îl face staroste la Cernăuți, probabil numai pentru scurt timp, pentru un an, pe Gheorghe biv vel jitnicer⁷⁸, căci la 28 aprilie 1762⁷⁹ și la 15 iunie 1762 îl găsim iarăși pe paharnicul Ienacachi (Millo), staroste la Cernăuți⁸⁰ și Constantin Sturza Spătar și staroste de Cernăuți⁸¹; la 15 octombrie 1762 semnează un zăpis „Arghirie Ban, staroste”⁸²; 1764 (16 iunie): Iliaș, staroste de Cernăuți⁸³; 1795, Gheorghe „substitutus” staroste de Cernăuți⁸⁴; e probabil

⁶⁸ *Ibidem*, p. 415, 422.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 422.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 415 (8 iunie 1726 = 1753); p. 415 (25 martie 1751).

⁷¹ *Idem*, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 196 (110).

⁷² *Letopiseșele Moldovei și Valahiei*, vol. III, p. 229.

⁷³ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 416, 428: „Ienacachi, staroste de Cernăuți”; *Idem*, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 175 (7): „Ienacachi, biv vel paharnic, staroste de Cernăuți (la 1 august 1758), dă ordin de delimitare la Cincău”.

⁷⁴ *Idem*, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 176 (12, 13, 15), 177 (18) (la 6 oct. 1759); vol. I, p. 441 (58): „27 sept. 1760. Domnul către dumnealui Ghiorghe Lefter, staroste de Cernăuți”.

⁷⁵ *Idem*, vol. II, p. 179 (33).

⁷⁶ *Letopiseșele Moldovei și Valahiei*, vol. III, p. 246: „La 15 iunie 1762, paharnicul Ienacachi, staroste de Cernăuți, dă un ordin de delimitare”; N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 190 (79); p. 181 (43): „La 28 mai 1761, în fața [lui] Ienachi aga, biv vel paharnic și staroste de Cernăuți”; F. A. Wickenhauser, *Molda*, vol. II¹, p. 40; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XXII, p. 261.

⁷⁷ Cf. N. Iorga, *Geschichte des rumänischen Volkes*, vol. II, Gotha, 1905, p. 181, 185.

⁷⁸ *Idem*, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 181 (45); p. 183 (47): „12 iunie 1761, starostele Gheorghe Lefter”.

⁷⁹ *Idem*, *Studii și documente*, vol. VII, p. 222: „Grigore Ghica Vodă, către episcopul de Rădăuți și Enacachi Milo păh., staroste de Cernăuți și Ion Iamandi, jitnicieru și Dumitrașco Poltog, căpitan, pentru a hotărâni moșia Oșechilibi”.

⁸⁰ *Idem*, *Geschichte des rumänischen Volkes*, vol. II, p. 258; *Idem*, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 190 (79) (1762–1764).

⁸¹ *Idem*, *Documentele familiei Callimachi*, vol. I, p. 460 (114); vol. II, p. 191 (83); F. A. Wickenhauser, *Molda*, vol. IV¹, p. 142, 143; Horecea, p. 9.

⁸² N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 187 (75).

⁸³ *Idem*, *Studii și documente*, vol. V, p. 416.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 416; vol. XXII, p. 244: „Gheorghii, biv vel sulger, vechilu stărostii de Cernăuți”.

Gheorghe biv vel sluger, staroste de Cernăuți, ce decide la 21 iulie 1765, în chestia unui proces ce-l avură coborătorii lui Dimitrie Lența cu Gheorghe Tăutul Postelnic, pentru Boianciuc, Costești și Horoșăuți⁸⁵; 1766, Gheorghe rămâne staroste și pe lângă dânsul e numit și Pandelachi biv vornic⁸⁶; ambii primesc ordin de la Grigore Alex. Ghica în chestia mazilului Alexandru Vasilco; 1766, Panteli Clumaș⁸⁷; 1767, „Grigoraș, staroste de Cernăuți”⁸⁸; 1767, Gavrilas⁸⁹; 1768, Păun, staroste de Cernăuți⁹⁰; din april–iulie 1768, Gheorghe, staroste de Cernăuți⁹¹; 1768, Imbault de Manthay, e staroste la Cernăuți⁹²; 1770, Imbs⁹³; din ianuar 1771 e Ilie Herescul, staroste la Cernăuți⁹⁴; în 1772, staroste e tot Herescul⁹⁵; iar în 1773 apar Herescul și Imbault ca staroști⁹⁶.

În sfârșit, mai sunt amintiți următorii staroști fără data precisă a anului: 1. Manea⁹⁷; 2. Alexandru Cupar și Ilie Drace⁹⁸; 3. Gheorghe Armaș, staroste de Cernăuți⁹⁹; 4. la 1656, pe timpul lui Gheorghe Ștefan sunt pomeniți „staroștii de Cernăuți”¹⁰⁰.

Tinutul era împărțit în ocoale, în frunte cu un *namesnic* sau loçtiitor¹⁰¹, care asculta de staroste. Ei aplanează micile certuri și ajută pe staroste la cârmuire. Una din atribuțiile starostelui era și strângerea dărilor¹⁰²

⁸⁵ Idem, vol. V, p. 428 (28 mai 1765); vol. XXII, p. 262.

⁸⁶ Idem, vol. V, p. 417.

⁸⁷ F. A. Wickenhauser, *Molda*, vol. II¹, p. 49.

⁸⁸ N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 193 (93); D. Werenka, *Urkundliche Nachrichten*, vol. I, p. 17, nota 7.

⁸⁹ D. Werenka, *op. cit.*, p. 18, nota 10.

⁹⁰ N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 196: „12 april 1768. Aduc și zăpis al lui Păun, staroste de Cernăuți”.

⁹¹ *Ibidem*, p. 199 (126), 372 (nota).

⁹² *Ibidem*, p. 377, 381 (360–362), 382, 383.

⁹³ F. A. Wickenhauser, *Molda*, vol. II¹, p. 54.

⁹⁴ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 417.

⁹⁵ *Ibidem*.

⁹⁶ Idem, vol. XXII, p. 248: „Imbo și Ilie Herescul, staroste de Cernăuți”; *Protocolul Pitzelli*, nr. 58, 323.

⁹⁷ B. P. Hașdeu, *op. cit.*, vol. III, p. 242: „Adecă cu Manea, ce am fost staroste la Cernăuți”, probabil pe la 1600. Cf. N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 538.

⁹⁸ B. P. Hașdeu, *op. cit.*, vol. III, p. 247. „Alexandru Cupar, staroste și Ilie Drace, staroste de Cernăuți”.

⁹⁹ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 427: „25 mai. Vasile Ruset, vel vistier, către Gheorghe Armaș, staroste de Cernăuți, pentru Ieremia Tăutul, ruptaș, ca să-și dea darea”.

¹⁰⁰ Idem, vol. VII, p. 370: „Iași, 27 Mart 7165 (1656). Gheorghe Ștefan, la staroștii de Cernăuți, pentru jalba lui Ion Probătești”; vol. XXII, p. 238: „Boiarii noștri, dumnialor starostile de Cernăuți (la 1710)”.

¹⁰¹ Idem, vol. V, p. 406: „Darie, namesnic de Cernăuți (la Orășeni în iarmaroc), la 30 mai 7213 (1705). Diaconul Bejan vinde o șesime din Budinți medelnicerului Constantin Turcul. Scrie Darie, namesnic de Cernăuți”.

¹⁰² Idem, vol. VI, p. 300 (626): „De la Hrisoscul Vlasto din Cernăuți, ... două poronci; a luat zăpise de la lăcuitori că nu se vor mai afla oameni fără peceți; așijdere și pecețile

(birurilor); în fiecare ocol erau câte doi *zlotașii* care strângeau aceste dări. Satul era condus de un *vornic*, ajutat de 1, 2 sau 3 *vatamanii*. Vornicul, împreună cu *vatamanii*, repartizau suma tributului pe numărul locuitorilor, îl strângeau și-l d[ăde]au în mâna *zlotașilor* și aplanau micile certuri și neînțelegeri ce se iscau între locuitorii satului¹⁰³. Starostele îngrijește de menținerea ordinii și a siguranței publice în ținutul său. El aplanează certurile și neînțelegerile ce se iveau între boieri și țărani sau numai între proprietari¹⁰⁴.

Înainte starostelui se încheie acte de vânzări, de cumpărări, schimburi și zălogiri de moșii¹⁰⁵. Pentru delimitări de moșii și altei chestii judiciare, starostele numește comisii de boieri sau mazili, care să cerceteze și să delimiteze¹⁰⁶.

moșilor li-au luat de pe casele lor. Lăcuiitorii au rămas fără un fir de pâne, că li-au bătut bruma și n-au cu ce să mai plătiască birul... Trimite banii din «rămășiță»»; vol. VI, p. 326 (815): „Către starostele de Cernăuți. Să trimeată istovul până în 15 zile, că mai mult o dzi n-ave păsuială”; vol. VI, p. 328 (833): „Către starostele de Cernăuți: să trimeată și sama și tablă și tot istovul la visterie, ne mai urnind vremea; că a se lungi mai mult nu vom Domniea Me, de vremea cu acum vom Domnie Me să scoatem și sfterul lui Fevruarie”; vol. VI, p. 342 (958): „Către starostele de Cernăuți: măcar că destulă jalobă arăș dumneata pentru ținutul acela al Cernăuțiului, dar, cu toate acele, te săleşti dumneata de mai trimete bani, căci mai puțin decăt de la dumneata, nici de la un ținut n-au venit. Ce, cum dzicem, te săleşti dumneata, de trimete banii, căci trebuințele Domniei Mele, ce avem, le știi dumneata”; vol. VI, p. 378 (1277): „O carte la starostele de Cernăuți, pentru goștina unor armeni, ce țin oi, de s-or vinde pentru banii goștinii”; vol. VI, p. 410 (1569): „Către starostele de Cernăuți: să facă și tabla și pentru pecet de Câmpul lungu, că i s-au trimis 500 peceti de căsari și 300 de holtei”.

¹⁰³ *Ibidem*, p. 329 (834): „Zlotașilor de la banii steagului și de la sfterul întâiu: ca să pliniască de pe la vornicii pentru cei ce nu s-ar fi dat banii păr acmu, de vreme că n-au sârguit pe oameni ca să-ș de banii păr acmu”; Splény, *op. cit.*, p. 45–46.

¹⁰⁴ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 128: „Mihai Racoviță către Macri, starostele de Cernăuți, să cerceteze pâra lui Gligori Tabără asupra răzeșilor din Jadova, neînțelegeri din cauza delimitării câmpului și pometelor”; vol. VI, p. 129; p. 130: „Mihai Racoviță lui Constantin, biv vel comis, staroste de Cernăuți, să cerceteze pâra lui Ion Tabără și Goian mazil și oamenii din Jadova”; N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. I, p. 453 (82); vol. II, p. 192 (88).

¹⁰⁵ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI, p. 158 (6 iulie 7110 = 1602); F. A. Wickenhauser, *Bochotin*, vol. I, nr. VI, p. 69; N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. I, p. 441 (57); vol. II, p. 174 (4).

¹⁰⁶ N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 175: „1758, august 1. Ienachi dă ordin lui Grigoraș Cracalie și Vasile Zotta să facă o delimitare la Cincău”; p. 176 (13): „Șerban Fliondor, med., Gligoraș Cracalie, Gheorghe Turcu, post., Ioniță Strișca, pah., după ordinul lui Gheorghe Lefter, staroste de Cernăuți, fac hotărnicie la Vasilău”; p. 190 (79): „Pe temeul cărții de hotărnicie de la *granciales massilos*, Ștefan Mazilu și frații săi capătă 2½ părți din satul Căbești”; p. 190 (80): „Constantin potlog căpitan, Ștefan Zotta, biv vel șătrar, hotărăsc la Mămăiești”; p. 192 (88): „Starostele Lefter: hat sie aber zu den Massilen beorderet, dass sie unter ihnen einen Vergleich treffen sollen”; p. 193 (97): „Ștefan biv vel vornic de Poartă, Ioniță Potlog, din partea starostelui de Cernăuți, delimitează Șișcăuții lui Iordachi Cantacuzino Pașcanu de Boreuții mănăstirii Frumoasa”; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 427 (1 august 7266 = 1758): „Ștefan Tabără Căpitan, Constantin

Boierii, care nu erau mulțămiiți cu judecata starostelui, erau sorociți la Divan¹⁰⁷. Pe cei ce n-au dreptate, starostele îi împlinește și dă celor ce au drept¹⁰⁸. Tâlharii și hoții sunt trimiși la Iași, la domnie, cu protocol (proces-verbal), scriindu-se cu amănuntul toate isprăvile făcute¹⁰⁹.

Domnul cere să se trimită totdeauna hoții „afară din furtușaguri mici, de o găină sau altile ca acestea, cari să numască potlogării”¹¹⁰. Numai apelurile se judecă la Divan¹¹¹; tot așa armenii din Polonia, negustori de boi, pentru datorii vin la judecata Divanului¹¹². Justiția se face în felul următor. Pentru țărani, prima instanță era vornicul satului sau unul din vatanani, apoi namesnicii, șefii de ocoale și apoi starostele. Pentru boieri, prima instanță era starostele, a doua domnul. Justiția nu era separată de administrație, ci se exercita de aceleași persoane. În ultima instanță decidea domnul, în urma hotărârii Divanului. Numai domnul singur avea *ius necis*, de aceea toate procesele pentru crime se trimeteau la Iași. În procese mari și încurcate se întreba mitropolitul de sfat, care consulta pravila moldovenească. Vornicii, namesnicii și staroștii sau ispravnicii judecau după principii de drept roman sau bizantin, moștenite din moși strămoși, prin tradiția orală, după obiceiul^[1] *ex consuetudine*. Clerul nu-i supus jurisdicțiunii laice. Fețele bisericești pot fi pârâte numai înaintea domnului, care trimite apoi chestia episcopului respectiv spre cercetare și judecată; numai în cazul când părțile nu sunt mulțămite cu judecata episcopului, pot apela la judecata domnului, care convoacă Divanul sub președinția mitropolitului și hotărăște definitiv. Dacă însă un preot părăște pe un laic, atunci judecata se face de ispravnic. Nici protopopii n-aveau voie să se amestece la judecări mirenești¹¹³.

Starostele are la dispoziția sa 3 logofeți, secretari sau pisari¹¹⁴. Unul

Voleinschi, Grigoraș Cracalie, din ordinul lui Ienacachi, staroste de Cernăuți, hotărăsc Svinecea de Cadubești”.

¹⁰⁷ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 130: „Iar neputându-l așeza acolo, și fiindu-i povestea într-alt chip, să-l sorocească la Divan”; vol. XXII, p. 238-239: „Și neputându-i așeza acolo, să le dați zi cu mărturia, să vie de față la Divan și să-și aducă dresăle”; vol. XXII, p. 253.

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 130: „Ș-au și plinit comisul, 6 boi de la Goian, care n-a avut dreptate”.

¹⁰⁹ Idem, vol. VI, p. 224 (121). „Către Hrisoscul biv vel stolnic, staroste de Cernăuți, și Iordache vel căpitan de Coțman, să trimită tâlharii la Domnie, scriindu-ne faptele lor pe amănuntul”; vol. XXII, p. 239.

¹¹⁰ Idem, vol. VI, p. 266 (133).

¹¹¹ *Ibidem*, p. 266 (132).

¹¹² *Ibidem*, p. 266 (218).

¹¹³ *Ibidem*, p. 226 (132): „Și protopopii la judecări mirinești să nu se amestece”; Splény, *op. cit.*, p. 50-51.

¹¹⁴ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 381 (1297): „Lui Vaf (Wolf?), pisar ot Cernăuți, să cerce vama Cernăuțului i Movilăului și să-ș ia vama de pre la toți, pre obicei, cumpărându-(și) el vama acestor schele împreună cu alții”; N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 104: „Din goștina pisariului de la Cernăuți”; p. 133: „Pisariul de

dintre aceștia primea banii din mâna zlotașilor și-i preda starostelui, pe când ceilalți doi purtau corespondența și însemnau procesele. Starostele de Cernăuți mai avea la ordinele sale 40 de *barani pedeștri*¹¹⁵, sub conducerea unui *căpitan*¹¹⁶, 30 *umblători*¹¹⁷ călare sub conducerea unui vâtaf¹¹⁸; ei duceau ordinele și rapoartele la Iași, la Liov, la Hotin și în alte părți. Afară de aceasta mai erau încă 10 *arnăuți*¹¹⁹, conduși de un *ceaș*¹²⁰; și aceștia erau călări și duceau ordinele la Iași. *Baranii și umblătorii* n-aveau leafă fixă, ci li se da bani de cheltuială, fie de staroste, fie de vameșii după cum făceau serviciul la unii sau la alții¹²¹. Ei mai aveau venituri accesorii de la cei

Cernăuți”; D. Werenka, *Urkundliche Nachrichten*, 1898, nr. 70: „Damian Holban, secretar moldovenesc”; p. 29, nr. 278: „Mihalachi Cernovschi, fost secretar moldovenesc”; nr. 313, p. 34: „Mihalki, fost secretar al birului”; nr. 259, nr. 390, p. 43, p. 41: „Andrei Dașchievici, secretar moldovenesc”; 1897, nr. 11, p. 37: „Mihalaki Cernovschi”.

¹¹⁵ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 415: „25 mart 7259 = 1751. Vasile, căpitan de barani”; p. 416: „Iosif Baran”; vol. VI, p. 335 (896): „Către Hrisoscol stolnicul. Iată și 20 de bătrâni îți dămu dumatle ca să fie de slujbă acolo, cărora acmu de sfertul acesta...”; p. 360 (1170): „La starostele de Cernăuți, ca s(ă) dea bărani la vameșii de Cernăuți, să fie de paza vadurilor în trecătoar(e), boilor la otacie și cheltuiala bărarilor să o dea vameșii”; D. Werenka, *Urkundliche Nachrichten*, nr. 414: „Ivancu Baran”; Splény, *op. cit.*, p. 46–48.

¹¹⁶ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 415; p. 423: „Iordachi Luchi, păharnic și Petru Luchi, păharnic și Petru Luchi, jitnicer, căpitani de Cernăuți”; p. 427 (1 august 7266 = 1758): „Ștefan Tabără, căpitan”; D. Werenka, *Urkundliche Nachrichten*, 1897, nr. 23: „Căpitanul Toader Herescul”; nr. 93: „Căpitanul Toader Herescul”; nr. 396: „Nicolae Dumitrescu, fiul căpitanului Vasile”.

¹¹⁷ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 411: „7 februar 7245 = 1737, Vicol Umblătorul”; vol. VI, p. 349 (1021): „Către Hrisosclo, biv vel stolnic, pentru îmblătorii ce îmblă la Liov, le vei da dumneata câte 8 lei cheltuială”; p. 398 (1461): „... doi îmblători să meargă cu dânsul...”; D. Werenka, *Urkundliche Nachrichten*, nr. 34: „Simion Umblător”; nr. 146: „Nistor Umblător”; nr. 216: „Grigore Sluhaico, fost vatav de umblători”; N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 94: „... 16 liude umblători ot Cernăuți”; p. 120: „umblătorilor de la Cernăuți”; p. 235: „... umblător Anastasi”; vol. I, p. 451 (71): „umblătorii de Cernăuți”; [Gobriel von Splény, *op. cit.*, p. 47.

¹¹⁸ D. Werenka, *Urkundliche Nachrichten*, nr. 216: „Grigore Sluhaciu, fost vatav de umblători”; „Gligori di îmblători”.

¹¹⁹ *Ibidem*, 1898, nr. 91: „La 1767, Dumitru Arnăut”; nr. 125: „Teodosi Viesco, arnăut”; nr. 141: „La 1779, Iliana, văduva Arnăutului”; nr. 342: „La 1774, Mihai Arnăut”; nr. 398: „La 1775, Ilie Haivas Arnăut”. La 20 iunie 1642, într-un act de vânzare, e amintit ca martor Isac, „curierul domnesc din Cernăuți”, care era desigur îmblător în serviciul starostelui pentru ducerea de ordine. Cf. N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 399, 20 iunie 7150 (1642); Splény, *op. cit.*, p. 47.

¹²⁰ D. Werenka, *Urkundliche Nachrichten*, nr. 263: „Panaite Ceaș”; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 282: „pentru ceașul trimis contra turcilor”.

¹²¹ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 349 (1021): „...pentru îmblătorii ce îmblă la Liov, le vei da dumneata câte 8 lei cheltuieli”; p. 360 (1107): „... către starostele de Cernăuți, ca să dea barani la vameșii de Cernăuți să fie de paza vadurilor ... cheltuiala bărarilor să o dea vameșii”; p. 398 (896): „... 20 de barani îți damu ... la sfertul acesta dintâi li se vor ține banii peceților în samă”.

arestați și plăteau bir mai mic decât ceilalți țărani. Arnăuții aveau câte 5 florini pe lună și erau scutiți de orice dare¹²². Paza graniței spre Polonia și menținerea ordinii publice o avea în Ținutul Cernăuți un *căpitan*¹²³, de care ascultau 4 *vicecăpitani* și mai multe *steaguri de călărași*, de obicei 100 sau mai mulți. Ei supravegheau granița, încasau taxa pentru transportul peste poduri cu carăle sau căruțele, opreau contrabanda, mențineau ordinea și siguranța pe timpul iarmaroacelor și împiedecau imigrările ilicite¹²⁴. Călărașii erau la ordinele căpitanului; nici ei n-au o leafă fixă, ci numai venituri accesorii și plăteau un bir mai mic¹²⁵. La Cernăuți mai găsim și beșlii, un fel

¹²² Splény, *op. cit.*, p. 47.

¹²³ N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 173 (2): „Nicolae Vodă pentru Dumitrașco Calmuțchi, pe care l-am făcut căpitan mare ot Cernăuți, în locul Hâncului căpitan, voi toți căpitani și călărașii de pe la steaguri de la acel ținut să-l asculte la ordine pe porunca Domniei mele și a dumnisale Hatmanului”; p. 173 (3): „Dumitrașco Calmuțchi, ce a fost căpitan”; p. 174: „Zamfir, biv vel căpitan”; p. 187 (75): „Ștefan Hâncul, fiul căpitanului Hâncul ... dă zăpis lui Ioniță Potlog, căpitan”; p. 199 (126): „Ioniță Beldiman, biv vel căpitan”; Splény, *op. cit.*, p. 47–48; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 407: „10 mai 7216 = 1708 ... starostelui și căpitanului ...”; p. 408 (2 dec. 1718): „Ioan, ginerele căpitanului Constantin Hrom”; p. 413 (24 iunie 1746): „Manoli Zamfir, biv vel căpitan”; p. 414: „5 oct. 7255 = 1747. Gheorghe Părvul, căpitanul de Coțmani”; p. 415: „25 mart. 7259 = 1751 ... căpitanul Manoli, comandant la Cernăuți și Coțmani”; vol. VI, p. 224: „... Iordache, vel căpitan de Coțmani”; p. 281 (533): „Către Gavril Neculce, vel căpitan de Coțman, pentru niște călcători de hotari”; p. 283 (545): „Către ispravnicul de Cernăuți și Gavril Neculce, vel căp. de Coțman, pentru călcarea hotarului ce s-a făcut despre leși în două rânduri ... să ni scri poveste cu amănuntul, una câte una, cine au fostu acei călcători de hotare ... și cu ce pricină nu te porți cum se cade? Și apoi să știi că te-oi scoate”; p. 301 (632): „De la Gavril Neculce, căpitan de Coțmani”; p. 325 (813): „Către vel căpitan de Coțmani, să păzească frontiera, i s-au scris să se poarte cu socotială și margine, acia să fie foarte poprită de cătră leși, să nu audă Maria sa că iau leșii măcar o surcea din Moldova fără de știre Domnii...”; p. 330 (845): „Pentru căpitanul de Coțmani”; p. 343 (965): „La Gavril Neculce, vel căpitan de Coțmane, pentru călărașii de Coțmani, care șed pe moșiile episcopii Rădăuților, să le dai pace de călărășie, să rămâie să dea bir cu țara... Iar căpitanul de Coțmani să-și caute alți călărăș ... de pin alte sate de pe margine”; p. 370 (1197): „... vel căpitan de Coțmani să trimită în butuci pe niște hoți”; p. 436 (1641); p. 438 (1652): „Câte un leu de cireadă lui vel căpitan de Coțmani”.

¹²⁴ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 281 (533): „Pentru niște călcători de hotar ... vel căpitan Gavril Neculce și cu starostele să urmărească energic lucrul”; p. 283 (545): „Către ispravnicul de Cernăuți și Gavril Neculce, vel căpitan de Coțman, pentru călcarea hotarului ce s-au făcut despre leși în două rânduri... Să scrii poveste cu amănuntul, una câte una, cine au fost acei călcători de hotară ... Și să-ți deschizi ochii a ni sluji cum iaste plăcere noastră ...”; p. 287, 295; p. 300 (626): „... Oamenii bejenari din Țara Leșească, di lipsa pâinei, es în țară tot vărtos ...”; p. 301 (632): „De la Gavril Neculce, vel căpitan de Coțmani. Viind în Moldova 4 cară de bejenari, i-au luat gonașii pe urmă și ajungându-i pe urmă noapte, la câmp, pe șesul Prutului, mai din jos de satul Lăjenii, au dat năvală să prinză pe bejenari ... raportează domnul că s-a făcut prea mare călcare de hotar: piste granițe, 3 cale până la acel loc”; p. 325 (813): „Către vel căpitan de Coțmani, să împiedice pe leși de a veni la noi să taie lemne ...”; p. 326 (815).

¹²⁵ *Ibidem*, p. 335 (896): „Pentru călărașii de paza marginii, vei avea dum. răspunsu cu vel căpitan”; p. 343 (965): „... Iar căpitanul de Coțmani să-și caute călărași ... de prin alte

de poliție sau jandarmerie turcă, care făcea serviciu de curieri, țineau în frâu și pedepseau pe negustorii turci care se făceau vinovați de vreun delict¹²⁶. Și erau și-n Ținutul Cernăuți astfel de turci răufăcători care îmbiau prin sate cu „alișveriușul”, cu daraverile, dând ba cu camătă mare sau cumpărând vite și având aici cășlele lor¹²⁷; alții iarăș[i] țineau aici stupi și se puneau de pricină la plata desetinei¹²⁸. În Cernăuți sta un *beșliagă*, cu 6 *neferi*. Plata lor se făcea din veniturile țării¹²⁹. Aga avea 45 lei pe lună, iar neferii câte 6¹³⁰.

Starostele și cu vel căpitan de Coțmani cercetează orice încălcare de frontieră și raportează domnului sau hatmanului¹³¹. Căpitanul de Coțmani trebuia să asculte de ordinele starostelui de Cernăuți¹³². Călărașii n-aveau leafă fixă, ci numai venituri accesorii și plăteau bir mai puțin¹³³. La 1747 îl găsim pe Gheorghe Părvul, căpitan de Coțmani¹³⁴, iar la 1751 e Manole, comandant de Cernăuți și Coțmani¹³⁵; la 1758–1759, Vasile Dumitrescu vel căpitan¹³⁶. Fără data anului e amintit Vasile Ieremiavici¹³⁷, mazil și fost căpitan de graniță, și Toader Herescul, căpitan¹³⁸. La 1762 e Ioniță Potlog căpitan¹³⁹ și la 1768 e amintit Ioniță Beldiman, biv vel căpitan¹⁴⁰.

sate de margine”; p. 438 (1652): „...Venitul călărașilor ce păzesc la trecătoare e câte 2 potronci de cireadă” (e vorba de cirezile de boi ale armenilor poloni); p. 343 (965): „Cei scutiți de călărășie să rămâi să dea bir cu țara”.

¹²⁶ Idem, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 131 (1763): „beșliagăi și beșliilor”; Idem, *Geschichte des rumänischen Volkes*, vol. II, p. 516.

¹²⁷ Idem, *Studii și documente*, vol. VI, p. 282: „Către starostele de Cernăuți ... contra turcilor răufăcători... Turcii zulumgii ce s-or hi aflând acolo la acel ținut or cu cășle așezați ori prin sate îmblând cu alișveriușul”; vol. V, p. 429: „Mehmet din Cernăuți”; D. Werenka, *Urkundliche Nachrichten*, nr. 347: „Suliman Pașa (la 1731)”.

¹²⁸ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 395 (1418): „Către starostele de Cernăuți, pentru 126 stupi a unor turci cari sunt în Ținutul Cernăuților și n-au vrut să-ș plătiască desătnai”.

¹²⁹ *Ibidem*, p. 339 (925): „Pentru beșleaga-vechil de la Cernăuți, cu 6 neferi și 20 de lei pe lună (neferilor câte 6) și tain (carul de fân câte 6 pot. și cel de lemne câte 18 bani)”.

¹³⁰ Idem, vol. XXII, p. 124, 125;

¹³¹ Idem, vol. VI, p. 283 (545); *Letopiseșele Moldovei și Valahiei*, vol. II, p. 71, 293.

¹³² N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 330 (845): „...Pentru căpitanul de Coțmani și de nu te va asculta de acmu înainte, ca pe un boer bătrân și ca pe un staroste, atunci îl vom rădica de acolo din căpitănie; așîș dumneata să-l ridici și să-l trimiteț aici”.

¹³³ *Ibidem*, p. 343 (966): „...să le dai pace de călărășie”; „să rămâie să dea bir cu țara”.

¹³⁴ *Ibidem*, p. 414: „...mărturie de la Gheorghe Părvul, căpitanul de Coțmani”.

¹³⁵ Idem, vol. V, p. 415 (25 mart 7259 = 1751): „Căpitanul Manoli, comandant de Cernăuți și Coțmani”; „Manoilă Zamfir, căpitan”.

¹³⁶ Idem, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 176 (12): „Vasile Dumitrescu, vel căpitan”.

¹³⁷ D. Werenka, *Urkundliche Nachrichten*, 1898, nr. 335: „Vasile Ieremiavici, căpitan de frontieră”.

¹³⁸ Idem, 1897, nr. 23; 1838, nr. 391.

¹³⁹ N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 187 (75) (15 oct. 1762): „Ioniță Potlog, căpitan”.

Căpitanul de Coțmani, ca și ceilalți funcționari domnești, n-aveau o leafă fixă, ci numai venituri din rásurile șfeturilor și eventual din pripasuri și anume primea de la fiecare car cu marfă, câte 4 bani, de la carul cu fân exportat în Polonia, 6 bani, de la vita cu coarne sau cal, 4 bani, de la porci, pentru fiecare bucată, 1 ban, și tot așa de la fiecare oaie $\frac{1}{2}$ ban¹⁴¹. În general leafa căpitanului de Coțmani putea fi evaluată la 800 fl.¹⁴² Iar veniturile starostelui de Cernăuți erau 5625 fl. pe an¹⁴³. După o altă știre, fiecare dintre cei doi ispravnici de Cernăuți ar fi primit câte 12000 fl. anual¹⁴⁴. Ce leafă aveau ceilalți funcționari nu putem ști. Numai arnăuții aveau o leafă fixă. Funcțiile se cumpărau cu bani, pe timp de doi sau trei ani, de către cei ce plăteau mai bine. În consecință, astfel de funcționari căutau să-și scoată banii și să se îmbogățească, mai ales fiind fără frică de pedeapsă¹⁴⁵.

Alți funcționari domnești în Cernăuți erau vameșii¹⁴⁶ sau mitnicii¹⁴⁷. Vameșul era un funcționar cu multă vază; el putea ține locul starostelui. Vama se arenda la licitație¹⁴⁸. Pentru a opri contrabanda pe timpul iarmaroacelor, când se făcea vânzare multă și venea mulțime de negustori din Polonia, Ungaria și Turcia, vameșii cereau de la staroste ajutorul băranilor și călărășilor. Plata acestora se face de către vameși la astfel de prilejuri¹⁴⁹. Vama Cernăuților era, pe la 1700, de 10000 până la 12000 lei și se percepea după un anumit tarif¹⁵⁰.

¹⁴⁰ *Ibidem*, p. 199 (126) (20 iulie 1768); Idem, *Studii și documente*, vol. VII: „Ioniță Beldiman, căpitan”.

¹⁴¹ [Gobriel von] Splény, *op. cit.*, p. 62–63.

¹⁴² *Ibidem*, p. 64.

¹⁴³ *Ibidem*, p. 64.

¹⁴⁴ [Ferdinandum] Zieglauer, *Geschichtliche Bilder aus der Bukowina*, Czernowitz, 1893, I, p. 133.

¹⁴⁵ Splény, *op. cit.*, p. 48.

¹⁴⁶ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 409: „Manole, vameșul, semnează un act ca martur”; p. 417: „Vasile Vameșul”; vol. VI, p. 349 (1023): „... vameșii de Cernăuți luase vamă pe nedrept de la niște jidovi”; p. 360 (1107): „vameșii de Cernăuți”; p. 370; p. 376 (1249): „... vameșii din Cernăuți să-și păzască schelele lor, Cernăuți și Movilău”; p. 411 (1583): „... la vameșii de Cernăuți”; B. P. Hașdeu, *op. cit.*, vol. III, p. 242: „Dona, ce a fost vameș”; D. Werenka, *Urkundliche Nachrichten*, nr. 335: „Costea Chirilescu, vameș, a vândut o casă lui Toader Mustiața, pe unde e astăzi biserica Sf. Paraschive”; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VII, p. 226 (11 dec. 1773): „Costel, ce-au fost vameși la Cernăuți, încălcase un loc al lui Ienachi Cantacuzino și vânduse casele lui Imbo”.

¹⁴⁷ N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 337: „... Der Mitnik ist jetzt des Starosten Sthul: weil dem Staroste die Frau in Iassy gestorben, ist er dort hin gegangen”.

¹⁴⁸ Idem, *Studii și documente*, vol. VI, p. 381 (1297): „... să cerce vama Cernăuțului i Movilăul și(i) să-și ia vama de pre la toți, pre obicei cumpărând (și) el vama acestor schele împreună cu alții”; Splény, *op. cit.*, p. 61.

¹⁴⁹ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 360 (1107): „Starostele de Cernăuți să dea bărani la vameșii din Cernăuți, să fie de paza vadurilor boilor la otacie și cheltuiala bărarilor să o dea vameșii”; p. 360 (1108): „Gavril Neculce, căpitan de Coțmani, să dea vameșilor călărăș pentru paza vadurilor”.

¹⁵⁰ [Gabriel von] Splény, *op. cit.*, p. 61.

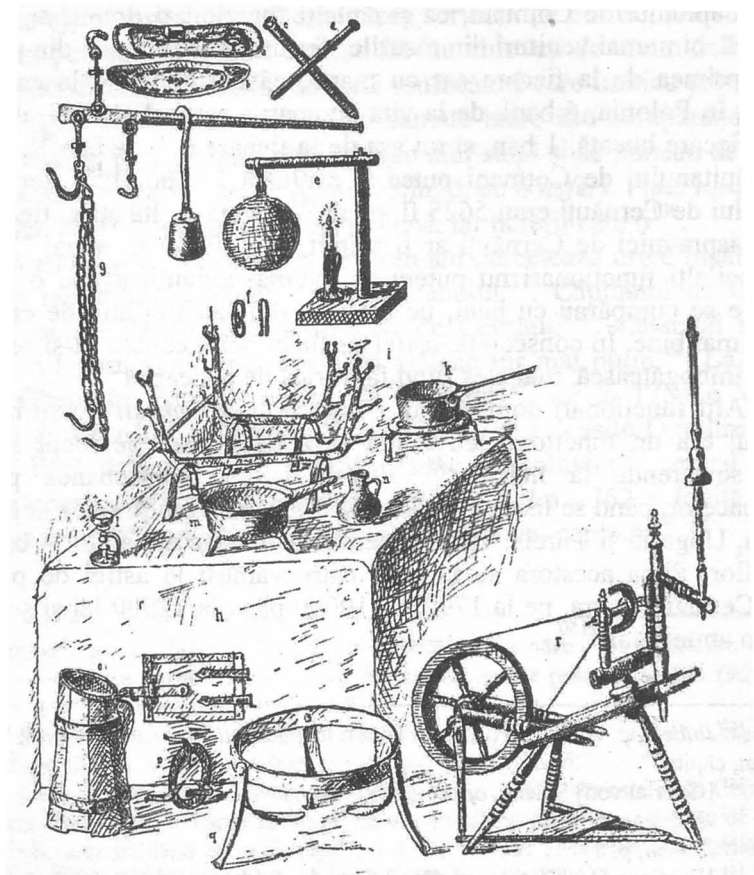

Fig. 5. Diferite lucruri vechi: a, b) foarfece pentru lumânări; c, d) forme de turnat lumânări; e) un fel de sfeșnic; f) amnar de scăpărat; g) cântar; h) vatra și cuptorul; i) pirostria cu țiglă; k) tigaie pe pirostria; l) feștilă cu seu; m) tigaie cu trei picioare; n) ulcica de cafea; o) cofa; p) pirosteile pentru ceaun; q) pirosteile pentru căldare; r) roata de tors

Pe la vadul cernăuțean al Prutului ducea marele drum de comerț la Liov spre Siretiu și Suceava. Alexandru cel Bun a încheiat, la 8 octombrie 1408, un tratat cu orașul Liov, relativ la drumul moldovenesc. Negociatorii din partea Moldovei au fost cei mai pricepuți dregători: Gheorghe, starostele de Cernăuți, Vlad, pârcălabul din Siretiu, Mihail, pârcălabul din Dorohoi, Oană, vornicul Sucevei și alți doi boieri moldoveni; din partea polonilor au fost 4 negustorii de toate națiile: Misko Kulikowski (probabil polon), Zimirstan Hans și Hans Werst (germani) și Rus Nikkios (grec sau armean) și secretarul din Liov, Hans. În Moldova o vamă de hotar se plătește la Cernăuți, și anume pe car nemțesc, 4 groși, pe car armenesc, 6 groși, de bou,

câte 1 groș, de 10 porci, 1 groș, de fiecare iapă, 2 groși, și la trecerea peste râu *vama de vad*, câte 4 groși de fiecare car nemțesc sau armenesc. Aceasta e vama cernăuțeană. Și la Cernăuți lăzile cu marfă nu se vor deschide, ci negustorii vor fi crezuți pe cuvânt când vor asigura că nu duc pe cărăle lor mărfuri oprite, ca argint, ceară, blănuri de jderi și cai buni moldovenești mai scumpi de 3 grivne. Pentru caii cumpărați în țară, se va plăti la Cernăuți o vamă de 2 groși. Cernăuții au și o *vamă de vad* și o *vamă de oraș*.

Pentru fiecare cal cumpărat în târg, în Cernăuți, se va plăti câte 2 groși; vameșul îi va da cumpărătorului și o *pecete*, o cărțuție, o dovadă că a plătit *vama pieții* și va fi scutit, prin urmare, de vama din Suceava¹⁵¹. Până la 1500, Cernăuți era numai o cetate și o vamă sub ocrotirea cetății Țeținei; la vadul Prutului, se alcătui, pe încetu[l] târgul Cernăuților. Iarmaroace mari se țineau la Șipeniț și Lențești, apoi la Orășeni. La 1561, Despot Vodă mutase bâlciul cel mare de boi, care se ținuse până atunci în Șipeniț și Lentești, la Hotin.

Măsura indispușe pe poloni și de aceia negustorilor moldoveni care fură trimiși din partea domnului la muscali să cumpere blăni și fildeș („dinți de pește”) li se fac tot felul de greutate. În 1564, Lăpușneanu a suprimat bâlciul de lângă Hotin¹⁵², iar Petru Șchiopu, în 1579, a restituit iarmarocul la Șipeniț și Lențești și a fixat vama legiuită, care în ultimul timp fusese crescută în mod abusiv. Vameși de la Șipeniț nu vor lua mai mult decât banul și boul¹⁵³.

Staroștii de Cernăuți trebuiau să asigure și să ajute pe negustori[i] care vor veni pe drumurile mari, cu locuri de vamă¹⁵⁴. Pe la Cernăuți ducea drumul mare spre Liov și Hotin, spre Suceava, spre Ștefănești și Galați; prin aceasta a crescut importanța Cernăuților ca târg. În secolul al XVI-lea e amintit în acte numai starostele de Cernăuți, deoarece târgul n-are importanță.

Dar în curând, la 1602, avem pe Eremia, șoltuz, cu 12 pârgari vătăfi lângă starostele Iurașco Dracea¹⁵⁵. La 1587, Czimor Deczi, care pleca cu o delegație din Transilvania la Varșovia, a trecut prin Moldova și descrie călătoria sa. El spune „Cernăuții e locul principal unde se ia treizecimea voievodului, care face mai mult de 100000 florini la an. Când treceam pe acolo pe la Rusalii, dintr-un singur târg mânau peste 30000 vite, ale căror preț se poate socoti la 80000 de florini¹⁵⁶”.

¹⁵¹ I. Nistor, *Das moldauische Zollwesen*, în „Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft”, XXXVI, 1; W. Schmidt, *Suczawa's historische Denkwürdigkeiten*, Czernowitz, 1876, p. 250–255.

¹⁵² N. Iorga, *Istoria comerțului românesc*, vol. I, București, 1925, p. 186–187.

¹⁵³ *Ibidem*, p. 190–191.

¹⁵⁴ H.II², p. 369 și urm.

¹⁵⁵ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI, p. 158.

¹⁵⁶ „Revista istorică”, anul XI, [1926], p. 18, 96 (la fel spune și Lester Gyulafi).

III. 3. ORAȘUL CERNĂUȚI. ÎNTINDEREA. CÂRMUIREA. DĂRILE. POPULAȚIA

Orașul Cernăuți era supus direct domnului¹. Care a fost întinderea teritoriului orașului în timpurile vechi, n-o putem ști. Dintr-un document de la Radu Vodă Mihnea, din 28 mai 1618, prin care confirmă lui Gavrilaş, fost staroste și diacul[lui] Constantin Cracalie din Rohozna, stăpânirea asupra unor fânețe care au aparținut cernăuțenilor dincolo de Prut, putem constata că teritoriul orașului se întindea odinioară dincolo de Prut, unde se află astăzi satele Moși și Denisiuca².

Cernăuțenii au pierdut aceste sate în modul următor. Pe timpul lui Ieremia Movilă, doi poloni au fost uciși pe teritoriul acestor fânețe. Unde să făcea moarte de om, împrējurașii, dacă nu se găsea ucigașul, își pierdeau pământul și trebuiau să plătească moartea de om. Pentru a scăpa de gloabă³ și a nu plăti moartea de om, târgoveții au declarat celor ce căutau pe ucigași că acele fânețe nu sunt pe hotarul Cernăuților, ci pe hotarul satelor Șerăuți și Rohozna. În urma acestei declarații au fost uciși trei oameni din Șerăuți și doi din Rohozna, iar fiul fostului staroste Cracalia a fost luat de poloni, dus la Camenița, închis și amenințat cu moartea. Tatăl a trebuit sa-l răscumpere cu 300 de taleri de argint. Pentru aceasta, Ieremia Movilă a dat lui Gavrilaş, fost staroste, și lui Constantin Cracalie în stăpânire aceste fânețe⁴. Radu Vodă a întărit actul lui Ieremia Movilă, relativ la aceste fânețe și adaos că, dacă târgoveții doresc să ajungă iarăși în stăpânirea acestor pământuri să plătească 300 de taleri lui Gavrilaş și lui Constantin Cracalie și să se înfățișeze înaintea Divanului. La 1627, Miron Barnovschi confirmă această stăpânire lui Gavrilaş, care era acum pârcălab la Hotin, și lui Dumitru Cracalia, fiul bătrânului Cracalie, fostul staroste⁵. Gavrilaş, om capabil și energic, ajunge pe timpul lui Moise Movilă, la 1631, mare vornic și capătă și de la acest domn un document, în care-l vedem numai pe el ca stăpânitor la Denisiuca⁶. Târgoveții nu se lasă bătuți și ei reclamă mereu aceste locuri, Denisiuca și fânețele.

¹ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 407: „...nachdem alle Städte dem Landesherrn alleinig sind...”; D. Werenka, *Urkundliche Nachrichten*, p. 26.

² F. A. Wickenhauser, *Bochotin*, nr. IX, p. 70.

³ Globnicii și împrējurașii luau gloabe pentru moarte de om. Cf. N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 128.

⁴ F. A. Wickenhauser, *op. cit.*, p. 71.

⁵ *Ibidem*, p. 71–72.

⁶ *Idem*, nr. XII, p. 75.

Pentru dâșii era o încălcare a pământului lor din partea puternicului boier Gavrilăș. Ei îl pârsesc înaintea Domnului și a Divanului⁷.

La judecată apar Isac, șoltuzul din Cernăuți, Ion Ciuci, Pintelie și Ion Florescu, Alexa Perciu, Alexa Hlușcu, Sârbul croitorul și „alți oameni buni și bătrâni” și declară că Denisiuca și fânețele respective țin de hotarul Cernăuților. Gavrilăș a mărturisit în fața Divanului că Denisiuca, cu iazurile și cu fânețele, i-au fost lui dăruite, ca răsplată pentru servicii credincioase, de domnul Miron Barnovschi, iar fânețele ar fi afară de hotarul Cernăuților și le-ar fi căpătat, cu acte, de la Ieremia Movilă, pentru amenda de 300 taleri de argint ce a plătit pentru uciderea celor doi leși. Gavrilăș arată actele respective și câștigă procesul, iar cernăuțenii, ca rămași de judecată, trebuiră să plătească 24 lei în visteria domnească. În consecință, i se întărește vornicului Gavrilăș stăpânirea peste aceste locuri „ca dreaptă și adevărată ocină”. La 1634, cernăuțenii încearcă din nou să afle dreptate⁸. De astă dată vin ei înaintea lui Vasile Lupu și a Divanului său. Gavrilăș între timp ocupase și funcția de mare logofăt – dar nici acum nu află dreptate și pierde procesul, în april 1634⁹. În același an, septembrie 30, Gavrilăș capătă un nou act de întărire asupra acestor locuri de la Vasile Vodă, iar starostele de Cernăuți, Onciul, fiul lui George, primește, la 13 octombrie 1635, ordin de la domn să delimiteze și să însemne cu pietre și movile hotarul Denisiucăi de al Cernăuților¹⁰; șoltuzul și pârgarii din Cernăuți sunt înștiințați să înceteze cu pârlile nedrepte¹¹.

Numai pentru scurt timp, prin anul 1652 mai ajung iarăși Cernăuții în stăpânirea Denisiucăi și a fânețelor. Gavrilăș murise și a lăsat Denisiuca și aceste fânețe ca moștenire cumnatului său, George, fost mare vistiernic. George a fost partizanul lui Vasile Vodă în luptele acestuia contra lui Gheorghe Ștefan. La Sirca a fost bătut Vasile, oastea lui împrăștiată, iar el a fugit peste Nistru, la Camenița; cu el s-au dus și boierii din partidul lui. Acum, când George Vistiernicul era la Camenița ca fugăr, Isac, șoltuzul și cu târgoveții vin înaintea domnului și, arătând cum Gavrilăș le-a încălcat cu puterea pământul lor, capătă dreptate. Dar cauza lui Vasile Lupu era pierdută și boierii, între ei și George Vistiernicul, se întorc în țară. Acesta vine înaintea domnului, își arată documentele și cernăuțenii pierd, la 18 iulie 1653, iarăși aceste locuri¹². Cu aceasta a pierdut definitiv orașul Cernăuți pământurile sale de peste Prut. Spre răsărit, teritoriul Cernăuților se întindea și peste

⁷ *Ibidem*, p. 75–76.

⁸ *Ibidem*, p. 77–81.

⁹ *Ibidem*, p. 78: „Gavrilăș Mateiaș, fost mare logofăt”; vol. V, p. 400 (1648): „Gavrilăș Mateiaș, biv vel logofăt”.

¹⁰ F. A. Wickenhauser, *op. cit.*, p. 79–81; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 400 (1648): „Matiaș, biv vel logofăt”.

¹¹ F. A. Wickenhauser, *op. cit.*, nr. XXII, p. 82.

¹² *Idem*, nr. XX, p. 82.

Horecea¹³. Aici a fost mai întâi o sihăstrie¹⁴ care, la stăruința și îndemnul episcopului Antonie de Rădăuți, a ajuns schit și a căutat să-și mărească posesiunile în dauna orașului. Episcopul de Rădăuți, Antonie, care a ajuns mai târziu mitropolit, a făcut, la 1730, un schit de lemn și chilii pentru călugări. Egumenul Artimon zidi, cu ajutorul mitropolitului Gavriil și a marelui logofăt Cilibiu, pe locul vechiului schit o mănăstire de piatră, care fu terminată la 1766. Totodată s-au clădit și chilii pentru 20 de călugări. Mănăstirea mai avea trei lanuri pe teritoriul orașului și o țarină afară de oraș, două mori pe Prut, o casă în Cernăuți, 1/8 din Căbești și căpătă de la Grigore Callimachi, prin documentul din 6 octombrie 1763, venitul de la podul plutitor de peste Prut, care până atunci era al starostelui¹⁵. Prin danii și cumpărări, mănăstirea își mărește pământurile și oameni[i] încep a se așeza în jurul ei¹⁶.

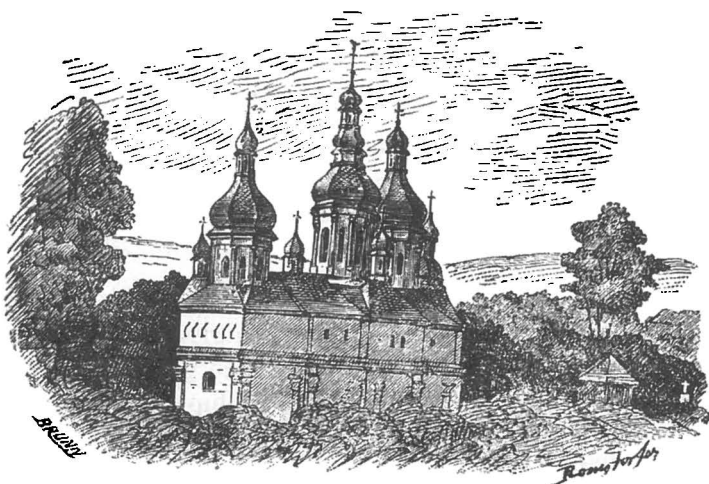

Fig. 6. Mănăstirea Horecea

¹³ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 415; N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 178 (27): „La 1760, Horecea și Roșița aparțin orașului Cernăuți”.

¹⁴ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 408: „2 dec. 7227 = 1718. Mihalachi, fiul lui Arsenie, cu femeia lui Tudosca, vinde un loc care se întinde de pe malul Prutului până la locul sihăstriei”.

¹⁵ Idem, vol. XXII, p. 10: „Brudina a podului ot Prut, dinu Cernăuți”; D. Werenka, *Topographie der Bukowina zur Zeit ihrer Erwerbung durch Österreich* (în continuare se va cita *Topographie*), Czernowitz, 1895, p. 35.

¹⁶ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 413: „11 ianuar 7253 = 1745. Ștefan Vereha din Cernăuți face danie mănăstirii Horecea și lui Artimon egumen. Martur: Vasile, fiul lui Voronca din Horece”; N. Iorga *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 200 (131): „Ștefan al lui Gheorghe Piteiu din Cernăuți face o danie egumenului Artimon și mănăstirii Horecei. Marturi: Alexandru Diacon, Costas Futilă, Ștefan Soare, Gligoraș Slușaiico, cumnatul popii, Ioniță Corvi”; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XXII, p. 253–258: „Banul Vasile Costache face danie satul Mogoșești, din Ținutul Cernăuțiului, mănăstirii Horecea”.

La 1737, egumenul Ioanichie a cumpărat de la târgovețul Gheorghe Pitei (Pitei) un fânaș cu 6 florini¹⁷. În anii următori, prin daniile, mănăstirea își mărește pământurile sale. La 1765, negustorii de Cernăuți și alți oameni din Horece, toți proprietari ai pământurilor orașului, dau egumenului Artimon și mănăstirii *carte* pentru proprietăți de la Iosif Baran, Petraș Iusipenco, Gavril, fiul lui I. Podnar (Bodnar), Andrei Șustic, Ioan Cernușca, Ioan Șustic, Ioan Pitei, Ioan Vereha, Gligoraș Holovca, Dimitrie Șustic, Alexandru Diacon Pitei, Ștefan Piven, Vasile Sos din Târmauca, Ioan Vereha, Vasile Piven, Costăș, Vasile Voronca, Mihalachi, fiul lui Todosie Futilă, Ștefan, fiul lui Ioan Futilă, Simion Futilă, Teodor Holovca, Dumitru Sviret din Horece, Gligoraș Holovca din Horece, Costăș Piven din Horece, Ioan, fiul lui Petru Andreiaș, Petru Andireț, Mihălceștii și Ștefan Volcinschi¹⁸. Grigore Ghica Vodă a întărit aceste moșii pentru mănăstirea Horece¹⁹. La 1768, Gligoraș al lui Pinteleu, cu fii[i], dă lui Artimon egumen și mănăstirii Horecei un loc²⁰. Tot în acel an 1768, mănăstirea Horecea cumpără de la Ștefan Pitei o bucată bună de loc pe lângă biserica Sf. Nicolae, cu 40 de galbeni, turcești²¹.

Printr-un privilegiu dat de Matei Ghica (1753–1756), întărit și de Constantin Mihai Racoviță (1756–1757), mănăstirea Horecea e scutită de *solărit* (darea sării). Acest privilegiu a fost întărit și de Ion Teodor Callimachi sau Calmașul (1758–1761) și de Grigore Callimachi (1761–1764)²². Din acest privilegiu, întărit de Ion T. Callimachi, vedem că și Roșița ținea de teritoriul orașului Cernăuți²³. La 3 septembrie 1782, când o comisiune austriacă a constatat, pe bază de acte și mărturii sub jurământ, hotarul orașului domnesc Cernăuți și proprietatea fiecărui locuitor, s-a înfățișat înaintea acestei comisii și vornicul Vasile Bulbuc din Roșa, împreună cu bătrânii satului, anume cu jurătorii Vasile Lomoș, Tomiță Bamat, Vasile Pitei, Andrei Olar și Vasile Cozma și au declarat că satul Roșița nu-i o moșie pentru sine, ci aparține orașului, pe pământul căruia se află. Și ei au obligații numai față de domn, ca și târgoveții din Cernăuți, și anume *dijma* o plătesc Schitului celui Mare din Țara Leșască, iar celelalte corvezi le fac numai domnului²⁴. Fâ-

¹⁷ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 411: „7 februar 7245 (1737). Gheorghe Pitei dă o poiană lui Ioanichie egumen de Horece. Martori: Ștefan Vereha, Nicolae Hupca, Costăș Futilă, Vasile Sluhaico, Ilie Lipcan, Vicol Umblătorul, Hilip, protopopul Costașcu”.

¹⁸ *Ibidem*, p. 416 (13 mai 7273 = 1765).

¹⁹ Idem, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 192 (91).

²⁰ *Ibidem*, p. 197 (113); D. Werenka, *Urkundliche Nachrichten*, 1898, nr. 153½, p. 15.

²¹ D. Werenka, *op. cit.*, 1898, nr. 151, p. 14

²² N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 178 (27); D. Werenka, *op. cit.*, 1897, p. 23.

²³ Cf. nota 17: „...Inwohner von Horesce und Ruschiza, welche Ortschaften zu der Stadt Csernowiz gehörig ...”; D. Werenka, *op. cit.*, 1897, p. 26–28.

²⁴ D. Werenka, *op. cit.*, 1897, p. 26–30; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 132–133: „Dejma locului târgului Cernăuțului este afierosită danie schitului”; p. 135 (25): „...20 iunie 1767, Grigore Ioan Vodă ... așisderea mai volnecim Domniea Mea pe părinții

nețe n-au; văi, păraie și pietre de hotar limitează pământurile lor de al vecinilor. Boierii din Mihalcea – pe la mijlocul sec. XVIII-lea era Gavril Moțoc, boier la Mihalcea²⁵ – au încălcat cu puterea pământul roșișenilor, trecând peste valea care forma hotarul și uzurpând două rânduri de ogoare; tot așa a smuls și boierul din Lențești, Toma Iamandi, o bucată din pământul Roșiței²⁶.

Pe hotarul orașului Cernăuți se aflau satul Roșa și Mănăstirea Horecea, cu oamenii din Horecea, care fac un sat. Teritoriul orașului Cernăuți se mărginea cu Jucica, Lențești, Mămăiești, Mihalcea, Cuciurul Mare, Cosminul și Clișcăuți²⁷. La delimitarea pe teren, făcută în zilele de la 18–27 septembrie 1782, boierii din Mihalcea, Murguleț și Mănescul, după multă vorbă și la stăruința comisiei, au cedat dealul Țeținei, împreună cu Poiana și cu o bucată de pădure, cernăuțenilor, cărora le aparținea de fapt²⁸. Pe locul unde află astăzi suburbia Mănăstiriste, a fost un schit sau o mănăstioară, de unde apoi și numele *Mănăstirea*, care în mod corupt se zice *Mănăstirisca*. Și Clocucica („Clocuțca”) ținea de Cernăuți. Gavril Moțoc, mazil de Cernăuți, s-a certat cu târgoveții pentru această bucată de loc „spunând că este din hotarul lui, a Mihalciului”, dar la judecata Divanului, neaducând dovezi, pierde după „Sf. pravilă”. Târgoveții mai arătară o mărturie încredințată cu pecetea târgului, de la toți bătrânii târgoveți și iscălită de preuții de acolo; „întru care adeverează că, din moși și din părinți, și de când au apucat de țin minte, tot ei au stăpânit acea bucată de loc”²⁹.

Organizația orașului Cernăuți ca și a celorlalte orașe moldovenești imită organizațiunea orașelor din Polonia sau Transilvania, întemeiată de germani. Orașul avea o mica autonomie, dar nu prea mare, căci autoritatea domnului o strivea. Târgul era cârmuit de un *primar*, numit *șoltuz*³⁰ (din Schultheisse), *voit* (din Vogt)³¹ sau *jude*³² de 12 pângari (din Bürger) sau *jurați* (*juratus*).

călugări, după cărțile domnești ce ni-au arătat, să aibă a lua dejma de pe locul târgului Cernăuțului: din pâne, din ovăs, din mălaiu, din hrișcă și din păpușoiu și din tot feliul de pâni; și nimene din târgoveți sau oricine ar fi, să nu li poprească pânea, dejma, poroncim Domniea Mea starost, să împlinești și să-i supui ca să urmeze după cum poroncim”.

²⁵ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 132.

²⁶ D. Werenka, *op. cit.*, p. 28 și urmt.

²⁷ *Ibidem*, 1897, p. 29.

²⁸ *Ibidem*, p. 30.

²⁹ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 132–133.

³⁰ T. Codrescu, *op. cit.*, vol. XXIII, p. 39–40: „...Ieremia, șoltuzul Cernăuților, cu 12 pângari ... pun pecetea lor pe un zapis de vânzare”; B. P. Hașdeu, *op. cit.*, vol. III, p. 257: „Arsenie Cosman, bil șoltuz și Ion, șoltuz”; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 71; T. Codrescu, *op. cit.*, vol. XXIII, p. 7: „Ieremia, șoltuz”; vol. XIX, p. 7: „Dobruș, șoltuz”; Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. V, p. 302: „Alec, fost șoltuz”; F. A. Wickenhauser, *op. cit.*, p. 69: „Onciul, șoltuzul”.

³¹ F. A. Wickenhauser, *op. cit.*, nr. XVI; nr. XX, p. 80, 82, 83: „Isac, voiut al orașului Cernăuți”.

³² N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 421 (din 31 august 1782): „Nicolae Grec, judele orașului”; D. Werenka, *op. cit.*, 1897, p. 24: „Nicolai, grec scholtuz”.

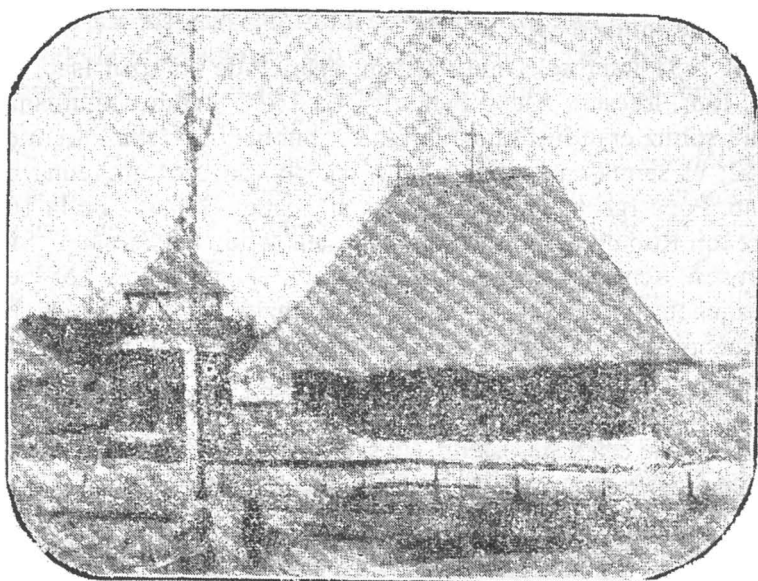

Fig. 7. Biserica Sf. Treimi

În sama lor era administrația târgului și bunul mers al treburilor publice; ei apărau interesele orașului înaintea domnului și la judecăți.

Ei făceau și judecățile în chestiuni mici, întăreau schimbul de proprietăți, înaintea lor se făceau vânzările și cumpărările de pământ. La 1599, Onciul, șoltuzul orașului, semnează, împreună cu vătafii Simion Pașcu și Grigore Pașcu și cu 12 pârgari, un act de vânzare și pentru credință îi atârnă pecetea orașului³³. La 1602 apar ca marturi într-un act de vânzare un

³³ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 71 (un act de vânzare din 1684): „Cernăuți, vlet 7192 = 1684 mes. setv. 16 d. eu, Miron sãn Lazăr Cotujchi ot Cerneuț, scriu și mărtorisesco cu cest adevărat zăpis al meu, precum eu de bună voe me, de nime sălit, nice asuprit, ce numai de a me bună voe, m-am voit și am vândut a me dreaptă moșie și ocină un loc de moră... lui Nicolae Murguleț al doilea logofăt ... și am luat de la dumnealui douăzeci de lei bătuți și zăpis am făcut denainte târgoveților anume: Arsenii Cosman, fost șoltuz, și Ion, șoltuz și Les și Zăhărie și Eremia sãn Popii și Seman Robulețco și Goga Părciu și Teodor Ciuci și Sămion Varvarei, Andonii Perânta, Gligori Veriha, Dumitru Căzac, Ștefan Veriha, Toader Răspop, Nicolai Săretin, Vasăl Cijmar, Cârste Jal... Și eu, Micutenco, șoltuz am scris zăpis să fie de bună credință”; B. P. Hașdeu, *op. cit.*, vol. III; p. 203–204: „Marturi: șoltuzul cu 12 pârgari”; p. 257; F. A. Wickenhauser, *op. cit.*, vol. V, p. 69: „Marina, fiica Magdei Lențoaiei, vinde partea ei din Lențești; vânzarea s-a făcut în oraș, în prezența lui Simion Pașcu, vataf, Grigore Pașcu, vatag, Onciul, șoltuzul orașului Cernăuți și 12 pârgari”.

³³ T. Codrescu, *op. cit.*, vol. XXIII, p. 39–40; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI, p. 158: „Iurașco Drace, staroste de Cernăuți mărturisește că Marica, fata răposatului Pătreă Moșescu, a vândut partea ei de ocină din satul Lențești lui Cracalie, staroste și femeii

șoltuz Eremia, cu 12 pârgari și vătăfi, lângă starostele Iurașco Dracea³⁴. La 1610, locul de șoltuz îl avea Dobruș³⁵.

La 1631 interesele orașului sunt apărute de șoltuzul Isac, Ion Ciuci, Păntelei, Ion Florescu, Alexe Pârciul³⁶. La 1641 Ștefan Ungureanul, Lazar, Alexa biv șoltuz erau în fruntea treburilor publice³⁷. Alexa Pârciu era șoltuz și-n 1642; el semnează ca martur un act de vânzare, împreună cu Ștefan Ungurean, Popa Ignat, Gligorie Diacon și Toader Goian³⁸. Pe la 1650 apare ca șoltuz Ion Robulețco³⁹; la 1663 e Ionașcu, șoltuz de Cernăuți⁴⁰; înainte de 1683 avusese demnitatea de șoltuz Arsenie Cozman, iar la 1683 era șoltuz Ion Micuțencu⁴¹. La 1718 îl găsim pe șoltuzul Pavel; înaintea lui fusese șoltuz Gheorghe⁴². La 1764 e amintit Grigoraș, șoltuzul, ruptaș⁴³; la 1768 e Ioniță șoltuz⁴⁴; iar la 1775 Vasile Paladi⁴⁵. Pare că și grija principală a șoltuzilor, ca și a pârgarilor, privea mai mult lucrurile domnești. Autoritatea lor era întunecată de cea a starostelui. Ca și starostele, primeau și ei ordine direct de la domn. Așa vedem, la 1764, că Grigoraș, șoltuzul ruptaș, Costăș Futilă, Grigoraș Pintelei, Ioan Pintelei, Istratie Ungureanul, Tanasie Rugină, Vasile Amehlini, Nistor Sârbul, Ștefan Soare, Grigore Roșca au trebuit să deie, *după ordinul domnului*, mărturie lui Vasile Mănescu și păharnicului Dumitrașco Tabără, pentru a opta parte din Mihălce, ce o stăpânise Maria Perșoae și Gavril Moțoc⁴⁶. În chestii importante nu se putea face nimic fără întrebarea starostelui. În chestii ce priveau teritoriul orașului, erau consultați și *oamenii buni și bătrâni* sau și târgoveții, tineri și bătrâni⁴⁷. Orașul avea și o pecete

lui Elena, în preț de 25 taleri ... la care tocmală au fost Filcea diac și Eremia, șoltuz de Cernăuți și cu 12 pârgari”.

³⁵ T. Codrescu, *op. cit.*, vol. XIX, p. 7: „Dobruș, șoltuzul, din târgul Cernăuți și mai mulți oameni buni”.

³⁶ F. A. Wickenhauser, *op. cit.*, nr. XIII, p. 75.

³⁷ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, vol. V, p. 302–303.

³⁸ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 399: „Cernăuți, 20 iunie 7150 = 1642. Der Alexa Pirsu, mit 12 Burgern”.

³⁹ *Ibidem*, p. 120 (13).

⁴⁰ F. A. Wickenhauser, *Molda*, vol. II², p. 166.

⁴¹ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 71; B. P. Hașdeu, *op. cit.*, vol. III, p. 257: „Arsenie Cozman, bil șoltuz, Ion șoltuz; și eu Ion Micuțencu, șoltuz de Cernăuți, am scris zapis să fie de bună credință” (Pecetea Cernăuților).

⁴² N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 408: „2 ian 7227 = 1718. Marturi într-un act de vânzare: Popa Ioan, Pavel Popa, Pavel Șoltuz, Simion Smoc, Simion, fiul călugărului, Gheorghe, biv șoltuz, Ion, ginerele căpitanului Constantin Hrom”.

⁴³ N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. I, p. 192 (88): „Grigoraș șoltuzul, ruptaș, dă mărturie...”

⁴⁴ *Ibidem*, p. 197 (113): „Martur, Ioniță, șoltuz”.

⁴⁵ D. Werenka, *op. cit.*, 1898, nr. 287.

⁴⁶ N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 192 (88).

⁴⁷ Idem, *Studii și documente*, vol. V, p. 71: „... șoltuzul ... și alți oameni buni târgoveți”; vol. VI, p. 132: „8 iulie 7258 = 1760. Au venit la ei târgoveți de Cernăuți; se judecă cu Gavril Moțoc pentru o seliște de satu ce se numește Clocuța”; F. A.

care purta inscripția „Târgul Cernăuți” și se atârna sau se punea pe actele scrise și încheiate înaintea șoltuzului și consilierilor săi.

Actele le scrie șoltuzul sau un alt secretar⁴⁸. Deoarece ocupația principală a orașenilor era, mai ales, negoțul sunt numiți orașenii „negustori”⁴⁹, în opoziție cu oamenii de la sate, care erau agricultori.

În fruntea satelor ce aparțineau orașului se aflau *vornici* și *jurați*⁵⁰. Vornicii aceștia cu jurații aveau atribuții judecătorești, aplanau micile certuri și purtau grijă de strângerea dărilor. Nu putem ști din documente care erau raporturile lor față de șoltuz și consiliul orașenesc. Târgurile așezate pe locurile domnești, pe lângă birul obicinuit, trebuiau să facă și oarecare slujbe domniei. *Cămănarii* încasează de la crâșme *camena*, *besmenul* și *ceparia*⁵¹. În 1741, *camena* Cernăuților era de 50 lei⁵². Așa știm că în 1742⁵³ *goștinarii* de pe la ținuturi aveau să strângă de la 10 bucăți câte nu leu; crâșmele ce se află în târguri, vânzând vin sau med sau altă băutură, plăteau *bezmă*⁵⁴ după obicei, tot așa se plăteau bani la trecerea podurilor; pe la târguri și pe la iarmaroace se ia *cotăritul* „de fieștecare dughiană ce va vinde marfa cu cotul”.

„Somile goștinilor de oi” erau la Cernăuți, în 1742, 2310 lei vechi⁵⁵. Cernăuții mai dau pentru Curtea domnească 200 de cară de lemne de foc, fiecare cu 4 boi⁵⁶. Tot așa se luau cară pentru ca să se aducă grâu și orz la „beciul” Domnului, și cară pentru dusul stogurilor cu fân la grajdurile domnești⁵⁷.

Wickenhauser, *Bochotin*, nr. XIII, p. 76: „alți târgoveți bătrâni”; nr. XVI, p. 80: „... și alți târgoveți bătrâni”; p. 82: „...Isac, voiut al orașului Cernăuți, cu Ion Florescu, Ion Ciuciu, Pintelei, Alexa Părciu, Alexa Hlușcu, împreună cu alți târgoveți tineri și bătrâni”.

⁴⁸ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 71: „Și eu, Ion Micuțencu, șoltuz de Cernăuți, am scris”; p. 399: „scrie Ionașcu”; p. 415: „25 martie 7259 = 1751. Zapis dat căpitanului Manoli, comandant din Cernăuți și Coțmani ... Ioan Dascălu”.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 416: „13 mai 7273 = 1765. Negustorii de Cernăuți și alți oameni din Horece, toți proprietari ai pământurilor orașului, dau egumenului Artimon o carte pentru proprietate”.

⁵⁰ D. Werenka, *op. cit.*, p. 26–33: „Nicolae Grec, șoltuz, Vasile Bulbuc, vornic din Roșa, Pintelei Holoveț, vornic din Horecea”.

⁵¹ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 40, 10 mai 1708.

⁵² Idem, vol. VI, p. 313: „S-au vândut camenile într-acest an, octomvrie 22... 50 lei, Cernăuți”.

⁵³ *Ibidem*, p. 311 și urm.

⁵⁴ Bezmen – piatră de ceară; cf. nota urmt; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XXII, p. 14–25. Cămătarul, strângătorul camenei (literal: piatră, piatră de ceară a bezmenului pentru locurile mănăstirilor, bisericilor, boierilor, domniei, dar în acest sens dijma de ceară a domniei. Camena la Cernăuți, adică leaful cămănarului, era de fiecare vită tăiată 15 cruceri, de oaia tăiată 2½ cruceri, de vatra de vin 1 cruceri, de polobocul de bere 6 cruceri, pentru cazanul de fabricat rachiu 3 fl. 40 cruceri, pentru piatra de ceară 3 fl. 40 cruceri, pentru crâșmele cu rachiu 3 fl.; [Gobriel von] Splény, *Beschreibung der Bukowina*, p. 60–61.

⁵⁵ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 311 (701).

⁵⁶ *Ibidem*, p. 311 (702).

⁵⁷ *Ibidem*, p. 313 și urm.

Târgoveții din Cernăuți, precum și locuitorii din Horecea și Roșița, erau scutiți de *solarit*⁵⁸ (darea pe sare). În condica de socoteli pe 1763–1764, a lui Grigore Vodă Callimachi, „cifertul ce s-a dat pe luna iunie, după tablile ce au dat zlotașii”, a fost pentru ținutul Cernăuți de 802,03 galbeni⁵⁹.

Fig. 8. Casă veche

Tributul îl plăteau țăranii, boerănașii, popii, armenii, evreii și meseriașii.

Ce privește repartizarea tributului asupra clasei țărănești, se proceda în modul următor. Suma tributului să împărțească cu numărul familiilor, fără nici o considerație ori de erau bogate sau sărace. În acest scop starostele făcea numărătoarea familiilor din ținutul său, arătând numărul familiilor din fiecare sat. Suma ce cădea asupra unui sat era repartizată apoi de vornic, împreună cu vatananii, pe numărul familiilor în raport cu averea fiecăruia.

Nime[ni] nu se mai amesteca în această repartiție. Vornicul și cu vatananii împărteau mai întâi suma în două părți egale; o jumătate era impozitul pentru vitele din sat și-l plăteau acei ce le aveau, cealaltă jumătate era *capitația* și o plătea capul fiecărei familii, fără nici un raport cu averea. Câteodată se observa totuși un principiu de justiție; suma capitației era împărțită în 6 părți egale, 3/6 plăteau apoi *fruntașii*, 2/6 *mijlocașii* și numai

⁵⁸ Idem, V, p. 415 (14 april 1759 = 1751); p. 421 (31 august 1782); D. Werenka, *op. cit.*, p. 23.

⁵⁹ Idem, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 85.

1/6 *codașii*. Fruntași erau acei țărani care, pe lângă agricultură, mai făceau și negoț sau se ocupau și cu creșterea vitelor; mijlocașii erau aceia care aveau numai gospodăria lor, iar la codași sau săraci se numărau văduvele sau *pălmașii*. Suma tributului era, împreună cu răsura, pentru o familie țărănească de 15 lei⁶⁰.

Boerănașii, popii, armenii, evreii și târgoveții plăteau ca tribut: un popă, cap de familie, plătește 3 lei 60 bani; un șleachtiț, 12 lei de cap de familie; un armean sau un alt negustor, 14 lei; un evreu, 10 lei⁶¹. Dările variau din an în an după trebuințele și nevoile țării. Tributul se încasa sau pe jumătate de an, *fumărit de iarnă* sau *de vară*, sau în patru sferturi pe an.

Afară de tribut, plătea fiecare țăran, târgoveț sau boier *goștina*, o dare pentru oi, și anume 10 bani de fiecare bucată; *desetina* (darea pe porci și pe stupi de albine) o plăteau boierii și călugării, câte 12 bani de bucată, iar țărani câte 24 bani; *cunița de vară*, un soi de vâcărit, rădicat în timpul verii, câte 40 bani de fiecare vită cu coarne; *cunița de iarnă*, câte 99 bani. De fiecare chitanță ce o primeai pentru plata acestor dări, se mai plătea[u] 12 bani. De la fiecare leu încasat ca tribut se plătea 5 bani răsura. De fiecare căldare sau cazan de fabricat țiucă sau rachiul se plătea *căldărăritul*, câte 5 lei 60 bani. *Camena* era darea ce o plătea[u] măcelarii, crâșmarii, fabricanții de piatră de ceară, băcanii. Pentru fiecare vită tăiată (bou, vacă sau vițel) se plăteau câte 30 bani, pentru fiecare oaie, 5 bani, pentru o vadră de vin, 2 bani, pentru un poloboc de bere, 12 bani; pentru un cazan (căldare) de fabricat rachiul se da, în afară de căldărărit, 3 lei 80 bani; pentru fiecare piatră de ceară, 3 lei 80 bani; crâșmele cu debit de băuturi spirtoase plăteau 3 lei⁶².

Domnii dau o parte din aceste venituri marilor dregători ca leafă sau mănăstirilor ca cheltuială. Așa avea mănăstirea Sf. Spiridon Iași de la fiecare dugheană mare, ce vindea marfa cu cotul câte 3 lei *cotărit*⁶³, iar de la dughelele mici, 1 leu 60 bani, de la fiecare negustor armean care-și duce marfă cu căruța și o vinde din căruța câte 1 leu 60 bani. Fiecare crâșmă da marelui paharnic 45 bani, anume *boeritul*⁶⁴.

Vornicul mare de Țara de Sus încasa de tot boul exportat în Polonia câte 15 bani, de calul exportat câte 12 bani, de fiecare iapă câte 9 bani, de fiecare vacă câte 9 bani. De toată butea cu horilcă, ce vine din Țara Leșască, câte 5 bani, iar de poloboc 2½ bani. Această dare era *vornicia mare*⁶⁵. Vornicul de Botoșani lua de toată vița exportată câte 1 ban, *vornicia mică*. Șatrarul lua câte 2 bani de vita exportată, anume *șătrăria mică*⁶⁶. Străinii, ce

⁶⁰ [Gabriel von] Splény, *op. cit.*, p. 55–57.

⁶¹ *Ibidem*, p. 58.

⁶² *Ibidem*, p. 59–61.

⁶³ *Ibidem*, p. 63.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 64.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 63.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 63.

erau așezați în Cernăuți cu autorizația domnului (cu hrisov domnesc), plăteau pe 2 luni câte un leu nou de cap de familie⁶⁷. În condica de socoteli a lui Grigore Vodă Callimachi pe anul 1763–1764, străinii din Cernăuți plătesc pe un sfert 171 lei⁶⁸. Sfertul pe septembrie 1763 a fost, de la Ținutul Cernăuți, de 798 lei și 1 bani⁶⁹.

Starostia sau *ispravnicia* erau veniturile ce le primea starostele ca leafă: „*Starostiia de Cernăuți* era: 15 bani de bou, vacă de neguțitorie ce va trece peste hotar, în Țara Leșască”; pământeni ce duc vite de vânzare în Polonia și nu le pot vinde, ci le aduc înapoi, să nu plătească; 20 bani de cal, iapă, asemenea; 2 bani de oaie, capră, asemenea; 3 bani de rămătorul ce va trece în Polonia; 2 lei de tot satul într-un an, și anume 1 leu de Sf. Gheorghe și 1 leu de Sf. Dumitru⁷⁰. Afară de asta mai avea starostele *părcălăbie* „20 bani de tot carul sau căruța sau car mocănesc, ori cu ce feli de marfă ar fi, să dea *numai la margine*, unde a intra în țară, de peste hotar, ori de a descărca acolo, ori de a trece, și cu aceia cărțulie să fie nesupărat în toată țara unde va îmbla; „20 bani să dea de tot carul sau căruța sau car mocănesc, orice feli de marfă a fi, să dea la margine unde *a eși* din țară peste hotar, afară de zaharea”; 10 bani de carul sau căruța cu orice feli de cherestea va trece peste hotar, să dea căraușul”⁷¹. La export și import, negustorul plătea la frontieră, pentru carul sau căruța cu marfă, starostelui 20 bani și primea o chitanță, „*cărțulie*”, pentru a nu fi supărat apoi în târguri. Pentru carul sau căruța cu cherestea plătea căraușul la frontieră 10 bani *stărostia*. Starostele mai avea venituri și din *pripasuri*. Dacă se pripășea la casa cuiva vreo vită, trebuia să o ție 5 zile și, găsindu-se stăpânul vitei, trebuia să i-o deie cu dovadă și cu chizășie. Iar dacă până-n cinci zile nu se găsea stăpânul, vita era dusă la dregătorul ținutului și primea de la dânsul 5 parale cheltuiala și dovadă că a dat vita. Dregătorul era dator să ție vitele de pripas la loc știut, împrejurul târgului, ca fieștecare păgubaș să știe unde a căuta paguba sa și aflându-se stăpânul cu dovadă să io deie, „dând ispravnicului *colac* un leu nou de cal,

⁶⁷ N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 83: „...Streinii din Cernăuți, 149 lei pe 149 liude, câte 1 leu de liude”.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 98.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 98.

⁷⁰ Idem, *Studii și documente*, vol. VI, p. 436 (1641); vol. XXII, p. 27–28. Armenii poloni vor plăti pentru caii cumpărați în țară „starostie și căpitanie, 3 potronici”; vol. VI, p. 438 (1652). La 1739, Grigore Ghica dispune pentru armenii poloni: „vor da pentru boi de negoț ... cămăritul câte un leu, un potronic vechiu de bou și câte un leu de bou vama. Pentru vitele și herghelii de iape ce au în Moldova să dea *cuniță* pe obicei, câte 40 de bani de vită și de iapă. Starostele să ieie stărostia câte un patronic de bou, vel căpitan de Coțmani câte un leu de cireadă, oamenii ce merg la otace câte un leu de cireadă, câte 2 potronici de cireadă călărașii ce păzesc la trecătoare. Când se rup cărduri din cirezi și fug să deie *colacul* la cine ar găsi boii, câte 2 lei de cărd; când s-ar răzli câte un bou sau câte doi boi, atunci vor da *părcălăbie*, câte un leu de bou”.

⁷¹ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XXII, p. 5–6.

iapă și 90 bani noi de bou și 60 bani noi de vacă, și de alte vite mai mici 45 bani noi”⁷². Mai primea starostele și *poclonul* vătafului de cărăuși și de chirigii⁷³. *Vătășia de cărăuș* și de *chirigii* era de 3 bani de leu din soma chiriei. „Asemene și carăle ce vor încărca vin de pe la podgorii și sare de la ocnă, de vor fi cărăușii streini dintr-altă țară, să dea câte 3 bani de leu din soma chiriei, iar pământeni să nu să supere”⁷⁴. Starostele mai avea venituri și de la negustorii care veneau din Polonia, Ungaria și Turcia la iarmaroacele ce se țineau la Orășeni⁷⁵.

În ianuar 1741, Grigore II Matei Ghica se înțelege cu Nicolae Potocki, comandantul polon de la frontieră, asupra ținerii iarmaroacelor la Horodince. Vor fi opt iarmaroace pe an: la Sf. Gheorghe, Duminica Mare, Sf. Nichifor, Sîmpetru, Sf. Ana, Sf. Samoil, Înălțarea Crucii și Sf. Dumitru. Fiecare iarmaroc va ține câte 15 zile pe loc. Moldova va avea vămile obicinuite și judecățile și toată orânduiala ce i se cuvine⁷⁶. Starostii purtau de grijă și de ținerea iarmaroacelor și de ordinea ce trebuia să domnească acolo⁷⁷.

Pe pământul nostru se țineau iarmaroace, la margine, la Orășeni și la Colacin. Despre ținerea iarmaroacelor staroștii trebuiau să deie de știre negustorilor de țară și străini[lor]. Satul Rarance era închinat la *staroste[le] de Cernăuți*⁷⁸. Afară de aceasta, mai primea starostele *răsura*, anume 5 bani de la fiecare leu încasat ca tribut⁷⁹. Veniturile starostelui de Cernăuți erau foarte importante. Stărostia Cernăuților avea, la 1774, suma de 5625 lei⁸⁰. La Anul Nou, locuitorii Ținutului Cernăuți aduceau starostelui un poclon de 500 lei, numit „*vulpea Crăciunului*”⁸¹. Din aceste venituri, starostele trebuia să deie 500 de lei pe an logofătului, pe trei luni un șfert, câte 125 lei de șfert⁸², 240

⁷² *Ibidem*, p. 7–8.

⁷³ *Ibidem*, p. 28.

⁷⁴ *Ibidem*, p. 7.

⁷⁵ Idem, vol. V, p. 407–498 (din 1708): „...Pentru fiecare dugheană vor da proprietarului Ioan Paladi, biv *vel visiter*, negustorii din țară, 15 bani, iar cei din Polonia, Ungaria și alte părți, 30; apoi negustorii trebuiau să deie obișnuitele venituri ale starostelui și căpitanului aceluia ținut”.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 239 (252).

⁷⁷ *Ibidem*, p. 361 (1109): „Către starostele de Cernăuți: iată acmu apropiindu-se vreme[a] iarmaroacelor, ce să se facă piste vară la otace; ... ce după cum a fost obiceiul de s-au făcut iarmaroace la Colacin; și acum poroncim Domniei M(e) să s(ă) facă iarmaroace iarăși acolo la Colacin și trecătoare boilor acolo să fie; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 407 (10 mai 1721 = 1708); vol. VI, p. 239–240.

⁷⁸ Idem, vol. V, p. 153 (93).

⁷⁹ Splény, *op. cit.*, p. 62; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 330 (845): „Iată și izvod de răsura tovarășilor dumatle”; vol. XV, p. 167 (11): „Pentru casa rásurilor, câte un ban nou de toată vadră”.

⁸⁰ [Gabriel von] Splény, *op. cit.*, p. 64.

⁸¹ *Ibidem*, p. 62.

⁸² N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 158 (107): „Logofătul va lua 500 lei de la stărostia Cernăuților: banii solăritului după vechiul obicei, la Sf. Dumitru și la sfârșitul lui decembrie”.

lei lui vel căpitan de Coțmani, câte 20 lei pe lună și 240 lei vel șătrar, câte 20 lei pe lună⁸³. Și armașul primea 500 lei de la starostele de Cernăuți⁸⁴. Ca și celelalte funcții și starostia de Cernăuți se cumpăra cu bani și se da celor ce plăteau mai bine. La cumpărarea slujbelor, la *protocălire*, logofătul primea 3 lei de pungă⁸⁵. Și starostele de Cernăuți trebuia să plătească *protocălirea*.

Vel căpitan de Coțmani avea leafă 50 lei bani noi din rásurile starostelui de Cernăuți la fieștecare șfert și 240 lei bani noi din venitul starostelui de Cernăuți, câte 20 lei pe lună⁸⁶. Afară de asta, mai lua căpitanul de Coțmani 4 bani de tot carul ce venea din Țara Leșască de încărcă fân și lemne și le trecea peste hotar⁸⁷; pentru fiecare bou sau vacă exportată, câte 4 bani și câte 1 ban de mascur și câte ½ ban de oaie⁸⁸. Veniturile căpitanului de Coțmani erau de 800 lei⁸⁹. *Solăritul*, adică darea pe sare, îl plăteau numai locuitorii Ținutului Cernăuți⁹⁰, pe când târgoveții și locuitorii din Roșița și Horecea, situate pe teritoriul orașului, erau scutiți prin privilegiile de această dare⁹¹. Târgoveții, roșișenii și horecenii plătesc *dijma locului* Schitului celui Mare din Țara Leșască, iar celelalte corvezi le fac numai domnului⁹². Lucrări de utilitate publică, precum facerea și repararea drumurilor, întreținerea podului plutitor peste Prut; darea de provizii pentru caii și curieri[i] domnești, cai[i] de olac pentru soli[i] și altele le făceau cernăuțenii numai domnului⁹³.

⁸³ Idem, vol. XX, p. 28.

⁸⁴ Idem, vol. V, p. 159: „Armașul, 500 lei de la starostele de Cernăuți”; vol. XX, p. 30: „Armașul, 500 din stărostia de la Cernăuți, câte 125 lei la șfert”.

⁸⁵ Idem, vol. V, p. 158–159.

⁸⁶ Idem, vol. XXII, p. 37–38.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 28.

⁸⁸ [Gabriel von] Splény, *op. cit.*, p. 63.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 64.

⁹⁰ Solăritul Ținutului Cernăuți era de 550 de lei pe an și se plătea marelui logofăt. Cf. Splény, *op. cit.*, p. 63.

⁹¹ N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, vol. II, p. 178 (27). Ion Teodor Callimachi întărește, la 1766, moldovenilor și evreilor din Cernăuți, precum și locuitorilor din Horecea și Roșița, privilegiile date de Matei Ghica, Constantin Racoviță și Scarlat Ghica, de a fi scutiți de impozitul pe sare (solăritul); N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 415 (24 april 1725 = 1751); D. Werenka, *op. cit.*, 1897, p. 23.

⁹² N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 133 (22). 12 dec. 1762 – Grigore Ioan Vodă acordă „Schitului celui Mare din Țara Leșască” vechile privilegii (din 1659), pentru untdelemn, scutire de goștină și desetină și 120 de lei din vamă; p. 134 (25): „Grigore Ioan Vodă ... așîșderea mai volnecim Domniea mea pe părinții călugări, după cărțile domnești ce mi-au arătat, să aibă a lua dejma de pe locul târgului Cernăuțului: din pâne, din ovăs, din mălai, din hrișcă și din păpușoiu și din tot felu de pâni; și nimene din târgoveți sau oricine ar fi să nu li se propească pânea, dejma; să poruncim Domniea mea starost, să împlinești și să-i supui ca să urmeze după cum poruncim”; p. 132: „...dejma locului târgului Cernăuțului este afferosită daniel Schitului celui Mare, ce este în Țara Leșască”; p. 558–559: „Anno 1659, a principe Moldavae Georgio Gika assignatae sunt ad fundationem huius monasterii decimae frumenti ad proventus civitatis Czernowicz, et assequentibus principibus confirmatae”; D. Werenka, *op. cit.*, 1897, p. 26–30.

⁹³ F. A. Wickenhauser, *Bochotin*, p. 101–102.

Întreg pământul unui sat aparținea de drept boierului, unei mănăstiri sau domnului. Țăranul căpăta pământ cât îi trebuia pentru familie și pentru vite. De asemenea, putea lua lemne gratuit din pădure cât îi plăcea, nu numai pentru trebuințele sale, ci și de vânzare. În schimb, țăranul era obligat să deie proprietarului dijma din toate produsele și câte 3 bani de fiecare stup de albine, să facă 12 zile de lucru pe an. Aceste zile pot fi schimbate în bani și anume să plătească câte 2 lei pe an sau să care un stog de fân de 8 cară⁹⁴. Fiecare preot plătește episcopului câte 4 lei pe an⁹⁵.

Partea veche a orașului, unde se aflau casele diregătorilor, vama, bisericile, dughenele cele mari, crâșmele, se afla între biserica Sf. Paraschive, Biserica Adormirii, Piața Fântânii și Sinagoga veche⁹⁶. Clocucica e amintită seliște de sat pe la 1760⁹⁷. Roșița și Horecea erau sate așezate pe pământul orașului. Orașul vechiu era așezat pe coasta colinei ce se înclină ușor spre Prut și era apărat de șanțuri largi și adânci. Un astfel de șanț ducea pe locul unde-i astăzi strada Sf. Treimi, până-n Prut și apăra oarecum orașul dinspre miazănoapte. În centrul orașului se afla piața. De acolo ducea drumul spre răsărit la Iași; spre miazăzi apuca „drumul mare”, care ducea spre Cosmin și Cuciurul Mare și apoi la Siretiu și Suceava. Spre miazănoapte apuca drumul direct la vale spre Prut, unde se trecea râul pe un pod plutitor și apoi drumul se unea cu drumul mare ce ducea de la Sniatyn peste Boian la Iași⁹⁸.

Pe la 1762 orașul avea cam două sute de case, dar se aflau și hanuri bune și mari⁹⁹. Casele erau de lemn, cu foișor înaintea, cu acoperișul de șindilă, cu creștături în lemn la cerdac și la poartă și cu diferite podoabe de lemn pe acoperiș¹⁰⁰. Sub case se afla pivnița¹⁰¹. Pentru a se întemeia și a se popula orașul, se atraseră coloniști străini, evrei din Polonia. Acestora li s-au dat locuri virane în oraș să-și construiască case și să-și deschidă prăvălii. Așa a primit de la șoltuz și consiliul orașenesc, pe la 1765, un evreu, Israel, un loc aproape de „piața fântânii”. Pe la 1782 trăia numai Laia, văduva acestuia¹⁰².

⁹⁴ [Gabriel von] Splény, *op. cit.*, p. 65.

⁹⁵ *Ibidem*, p. 66.

⁹⁶ D. Werenka, *op. cit.*; Planul orașului Cernăuți.

⁹⁷ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI, p. 132: „Seliște de satu ce se numește Clocuța...”

⁹⁸ D. Werenka, *op. cit.*; Planul orașului Cernăuți, p. 169.

⁹⁹ Boscovich, p. 303.

¹⁰⁰ Cf. fig. 1 și 8.

¹⁰¹ D. Werenka, *op. cit.*, 1897, nr. 9, p. 36: „Oarecare Zamfira a vândut episcopului Calistru pământul casei împreună cu pivnița; nr. 11: „Mazilul Ion Mitescu a vândut lui Mihalaki Cernievschi casa, grajdul și pivnița, cu 800 fl.”; nr. 120; nr. 256: „Nicolae Dumitrescu a cumpărat casa, locul, prăvălia și pivnița”; „case, grajduri, pivnița”; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VII, p. 224: „Ioan Cantacuzino, vist., avea o casă cu pivniță din Târgul Cernăuților. Șerban Cantacuzino, biv vel medelnicer, cumpărase casa aceasta și cu pivnița în târg, în Cernăuți, cu 60 lei, la 5 august, de la Lupul din Cernăuți”. Vezi și N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XXI, p. 261.

¹⁰² D. Werenka, *op. cit.*, 1897, nr. 6.

La 1773 un alt evreu, anume David Israil, care pe timpul războiului ruso-turc venise din Hotin la Cernăuți și deschisese o crâșmă, căpătă și el un loc din partea șoltuzului și consiliului orașenesc¹⁰³. La 1762 un alt evreu primește un loc pe lângă sinagoga veche¹⁰⁴; tot în 1762 se încuibă în Cernăuți pe locul orașului și Șmul Israil¹⁰⁵. Toți acești venetici evrei începură, la începutul dominației austriace, a-și germaniza numele, fie de teamă unei expulzări – ceea ce se întâmpla deseori – fie pentru a-și ascunde originea sau poate pentru a fi și pe placul noiei stăpâniri.

Așa David Israel își ia numele german de „Zürcher”, Janker Lazar se numește pe nemțește „Kellhammer”; Schmul Israil ia porecla de „Vorhaus”. Pe la 1772 starostele Stroiescu a dat Măriei Botezat un loc de casă¹⁰⁶.

După cum se vede și starostele avea dreptul să dăruiască din pământul orașului, fiind pământ domnesc, iar starostele reprezintă autoritatea domnului în ținut. În 1773 vedem că starostele Herescu poronțește primăriei să deie fostului șoltuz, Vasile Paladi, un loc ce se află astăzi în strada Universității¹⁰⁷. Locurile virane în afară de raza centrului orașului puteau fi ocupate de oricine dorea să le lăzuească și să le cultive, prefăcându-le în pământ arabil sau în grădini. Așa-l vedem pe Nichita, odar pe la 1757, că a ocupat și a prefăcut în grădină un loc viran, aproape de reședința metropolitană¹⁰⁸.

Prețul pământului în centru orașului era relativ destul de mare. Casele cu locul în centru costă mult. George Ciuntuleac și-a vândut, în 1769, casa cu locul pe preț de 100 florini¹⁰⁹; la 1778, Simion Umblătorul și-a vândut casa unui evreu cu 220 florini¹¹⁰; în 1761, Ioniță Mitescul și-a vândut casa unui evreu din Herța, Abraham Moise, cu 30 florini turcești¹¹¹; în 1768 s-a cumpărat o casă cu loc, cu 30 de galbeni¹¹².

În primii ani ai stăpânirii străine, oamenii asupriți și îngrijorați își vând casele și locurile mai ieftin. Așa vinde, la 1782, contele Logotheti evreului Wolf Hildebrand casa cu locul numai cu 70 fl.¹¹³.

Cismarul Johann Georg Hike cumpără, la 1781, casa cu o grădină mare, cu 90 florini 30 cruceri¹¹⁴. Șmul Ițig, cu porecla germană Koenig, a cumpărat, în 1776, un loc de la Paraschița Dăscălița numai cu 38 fl.¹¹⁵, iar

¹⁰³ *Ibidem*, nr. 34, p. 3.

¹⁰⁴ *Ibidem*, nr. 19, p. 38. Pe la 1782 trăia numai fiul acestui evreu, Iankel Lazăr.

¹⁰⁵ *Ibidem*, nr. 29, p. 40.

¹⁰⁶ *Ibidem*, 1898, nr. 173, p. 17.

¹⁰⁷ *Ibidem*, 1897, nr. 323, p. 35.

¹⁰⁸ *Ibidem*, nr. 384, p. 43.

¹⁰⁹ *Ibidem*, nr. 30, p. 41.

¹¹⁰ *Ibidem*, nr. 34, p. 41.

¹¹¹ *Ibidem*, nr. 35, p. 41.

¹¹² *Ibidem*, nr. 40, p. 42.

¹¹³ *Idem*, 1898, nr. 45, p. 1.

¹¹⁴ *Ibidem*, nr. 49, p. 2.

¹¹⁵ *Ibidem*, nr. 56, p. 3.

Andrieș, fiul lui Dumitru Mihalescu, a vândut, la 1780, dascălului de dascălie, Ioniță Nedelcu, un loc numai cu 12 fl.¹¹⁶. Mazilul Vasile Braha, „*de ceia parte*” („von den jenseitigen Massilen”, adică din Moldova), vinde brutarului Cazimir Falsier, la 1784, casa cu locul în centrul orașului numai cu 50 fl.¹¹⁷. Andrei Formagiu vinde, la 1784, lui Toader Dobrowolsky casa cu locul, numai cu 60 fl.¹¹⁸. Pe baza Protocolului Pitzelli se pot urmări cu ușurință schimbările de proprietate și posesiune în centrul orașului și se poate stabili și timpul când românii deprinși cu regimul patriarhal al domnilor noștri și cu suzeranitatea tolerantă a turcilor, au fost metodic alungați din casele și locurile lor¹¹⁹, pe care, de grija nouilor împrejurări – venise o dominație străină, nemiloasă, cu cel mai intolerant sistem fiscal – au trebuit să le vândă pe prețuri de nemică sau neputând plăti dările, le-au lăsat și oamenii au apucat lumea în cap; casele și locurile lor au fost vândute de fisc la licitație¹²⁰.

Târgoveții se ocupau cu meseriile și cu comerțul. Prăvălii sunt amintite mai multe¹²¹. Toader Mustiața își adaaoge titlul *negustor*¹²². Meseriile erau foarte variate; așa sânt amintiți croitorii¹²³, cojocarii¹²⁴, blănării¹²⁵, cușmarii¹²⁶, care făceau, se vede, numai căciuli, giuvaergii¹²⁷, aproape toți evrei sau nemți, ciobotarii sau cismarii¹²⁸, olarii¹²⁹, brutarii¹³⁰, fabricanții de săpun¹³¹, pânzarii¹³², covaci sau fierari erau ȣiganii și apoi nemții¹³³, abagerii,

¹¹⁶ *Ibidem*, nr. 57, p. 3.

¹¹⁷ *Ibidem*, nr. 62, p. 4.

¹¹⁸ *Ibidem*, nr. 67, p. 4.

¹¹⁹ *Ibidem*, nr. 404, 405: „Casa preotului Dumitraș Suchopan și a lui Ioniță Vacumencu au fost luate de autoritățile militare”.

¹²⁰ *Ibidem*, nr. 199, 381, 388, 401.

¹²¹ *Ibidem*, nr. 95, p. 8; nr. 250, p. 26: Mayer Naftali, poreclit Hotinceanul, cumpără, pe la 1769, o casă cu loc și cu prăvălie de la evreul Aron; nr. 120, p. 10: Nicolae Dumitrescu, cu soția sa Maria, a cumpărat de la Georgi, fiul popei Ioan, casa, cu locul, prăvălia și pivnița.

¹²² *Ibidem*, nr. 362, p. 40.

¹²³ *Ibidem*, nr. 55, p. 3 (Ienachi Croitoru); nr. 166 (Dimitrie Croitoru); nr. 365 (Dumitru Croitor).

¹²⁴ *Ibidem*, nr. 48, p. 1 (Simion Dumitrovici, cojocar); nr. 90 (Grigore Cojocar); nr. 115 (Ieniș Cojocar); nr. 220 (Constantin Cojocar); nr. 230 (Jeniș Cojocar); nr. 111 (Teodor Cojocar); nr. 112 (Iasco Cojocar).

¹²⁵ *Ibidem*, nr. 80, p. 6 (Toader Blanar, un cojocar); nr. 165 (Costin Blanar, un cojocar); nr. 338 (George Blanar).

¹²⁶ *Ibidem*, nr. 221, p. 22 (Constantin Cușmar, blănar, „Kürschner”).

¹²⁷ *Ibidem*, nr. 56, p. 3 (Schmull Itzig, giuvargiu).

¹²⁸ *Idem*, 1897, nr. 31, p. 41 (Ion Ciobotar); 1898, nr. 232 (Iuon Ciobotar); nr. 397 (Simion Ciobotar); nr. 4120 (Nicolae Ciobotar).

¹²⁹ *Idem*, 1898, nr. 175 (Teodor Olar); nr. 222 (Dumitru Olar); nr. 223 (Dumitru Olar); nr. 309 (Dumitru Olar, „ein Töpfer”); nr. 404 (Caterina Olărița).

¹³⁰ *Ibidem*, nr. 58, p. 3 (Andrei Dimitrie, „moldauischer Bäcker”, plăcintar); nr. 62 (Cazimir Falsier, „Weissbäcker”, franzelar); nr. 99 (Nedelcu Formagiu, „moldauischer Bäcker”).

¹³¹ *Ibidem*, nr. 81, p. 6 (Gottlieb Damm, săpunar).

¹³² *Ibidem*, nr. 129, p. 12 (Vasile Pânzar).

care lucrau abale¹³⁴, butnarii, care făceau buți și poloboace¹³⁵, casapii¹³⁶, apării¹³⁷, cei ce cară apă cu sacalele (sacagii), morarii¹³⁸, bărbierii¹³⁹, curelarii¹⁴⁰, muzicanții¹⁴¹, care erau țigani, podarii¹⁴².

La 1490 exista[u] în târgul Cernăuților două biserici, cu câte un popă [de] fiecare. Ștefan cel Mare constitu[i]e teritoriul Episcopiei de Rădăuți, confirmându-i stăpânirea peste 44 de sate din Ținutul Sucevei, pe care i le atribuisese prin actul său de fundațiune Alexandru cel Bun, și dându-i în schimbul a 6 sate din acel ținut, care sate le dăruise cu învoirea episcopului Ioanichie de Rădăuți mănăstirii Putna, 6 sate în Ținutul Cernăuților, care să aparțină Episcopiei de Rădăuți, căreia îi vor da de acum înainte dajdea, pocloanele, gloabele și venitul bisericesc. Bisericile acestea din Cernăuți erau obligate să deie episcopului de Rădăuți: 1. o dajdie, o contribuție impusă și fixă; 2. pocloane sau daruri la anumite zile, de obicei la sărbători mari; 3. taxe de judecată în chestiunile ce le judeca episcopul și 4. o parte din venitul popilor sau al bisericilor¹⁴³. Aceste biserici făcute din lemn au ars sau s-au nimicit cu timpul. E probabil că pe locul lor s-au înălțat mai târziu alte lăcașuri dumnezeiești. Un boier, Leca, care pe la 1768 era mort, a făcut biserica Sf. Paraschive¹⁴⁴, biserica s-a ruinat cu timpul și epitropii au reparat-o în anul 1779¹⁴⁵. În apropierea acestei biserici era vama, de aceea s-a și numit biserica vămescă. Biserica Adormirii sau Biserica Domnească¹⁴⁶ a fost făcută de Nicolae Mavrocordat, între anii 1709 și 1716. Ea sa afla în apropierea fântânii turcești.

Domnul Ioan Mavrocordat i-a creat și venituri, și anume a dispus la 1743 ca biserica să primească din veniturile vămii din Cernăuți câte 2 oca de unt de lemn pe lună și 30 drame de tămâie. Preoții acestei biserici erau scutiți de toate dările către domn, nu dau nici goștina, nici desetina. Afară de aceste

¹³³ *Ibidem*, nr. 133 (Mihalaki Țiganul); nr. 125 (Mitulsaki Chieraru).

¹³⁴ *Ibidem*, nr. 164 (Vasile Abager).

¹³⁵ *Ibidem*, nr. 200 (Ilina Botnărița).

¹³⁶ *Ibidem*, nr. 171 (Tanase Casap); nr. 388 (Ștefan Casap).

¹³⁷ *Ibidem*, nr. 179 (Mihai Apar).

¹³⁸ *Ibidem*, nr. 228 (Precop Cudla, morar); nr. 408 (Vasile Cerni, fiul lui Morar).

¹³⁹ *Ibidem*, nr. 258 (George Ciuntuleac, bărbier moldovenesc și poate același [menționat la] nr. 369); nr. 290 (Vasile Bărbierciuc); nr. 393 (George Bărbierciuc și același [menționat la] nr. 406)

¹⁴⁰ *Ibidem*, nr. 307 (Ion Curelar).

¹⁴¹ *Ibidem*, nr. 307 (Anghel Cioran și același [menționat la] nr. 309).

¹⁴² *Ibidem*, nr. 379 (Gligoraș Podar); nr. 384 (Nichita Bodar); nr. 413 (Prodan Podar).

¹⁴³ I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. I, p. 405–418.

¹⁴⁴ F. A. Wickenhauser, *Molda*, vol. IV, p. 142. Popa Simion vinde episcopului Dosoftei de Rădăuți casa, grădina, pivnița de lemn și fânațul de lângă biserica Sf. Paraschiva din Cernăuți („in der Cernăuz bei der Kirche des seligen Leca”).

¹⁴⁵ D. Werenka, *op. cit.*, 1898, nr. 283, p. 30.

¹⁴⁶ *Ibidem*, nr. 53, p. 2: „die fürstliche Kirche genannt”.

Fig. 9. Biserica Sf. Nicolae

[a] luau ei de la fiecare vită vândută în Cernăuţi o taxă fixă şi anume 4 bani de la vânzător şi 2 bani de la cumpărător. În toată duminica casapii dau preoţilor acestei biserici câte o oca de carne. Biserica Sf. Nicolae e zidită în 1607 de starostele de pe atunci Stroiescul. Cimitire erau numai pe lângă Biserica Adormirii şi Biserica Sf. Nicolae. La 1742 sunt amintiţi popa Ignat şi Gligorie diaconul ca martori într-un act de vânzare (Coste Grama cu fii[i] vinde o silişte nepotului său Lupu Stroescu, pentru 200 galbeni, „de la Troian până la Nistru”. Marturi: Andrei Talpă, Pintilii Barboţchi, Isac Cocoranul, Isac, „curierul domnesc din Cernăuţi”, Popa Ignat, Gligorie diacon, Ştefan Unguran, „der Alexa Pirsu, mit 12 Burgern”, Toader Goian – scrie Ionaşco)¹⁴⁷.

În secolul al XVIII-lea sunt pomeniţi mai mulţi preoţi. Pe la 1700 e amintit popa Lungul, bunicul popii Simion; acesta avea loc şi casă pe lângă biserica Sf. Paraschiva, unde era probabil şi preot¹⁴⁸; protopopul Costaş semnează la 7 februar 1737 un act de vânzare; Gheorghe Pintei, târgoveţ, vinde lui Ioanichie, egumen de Horece, o poiană, împreună cu alţi 7 marturi¹⁴⁹.

¹⁴⁷ N. Iorga, *Studii şi documente*, vol. V, p. 399: „Cernăuţi, 20 iunie 7150 (1642). Troian, şanţurile la Lenţeşti, unde a învins Ştefan cel Mare pe poloni, după lupta din Codrii Cosminului”.

¹⁴⁸ F. A. Wickenhauser, *Molda*, vol. IV¹, p. 142–143.

¹⁴⁹ N. Iorga, *Studii şi documente*, vol. V, p. 411, 7 februar 7245 (1737).

La 1747 e amintit Iuon Suchopan, socrul lui Constantin Paladi¹⁵⁰; preotul Timoftei pe la 1750 a luat cu zestre, cu soția sa Sanda, fi[i]ca preotului Suchopan, un loc foarte mare în oraș¹⁵¹ (după cum se vede din Protocolul Pitzelli nr. 98); pe la 1760 și 1768 e amintit preotul Vacumencu Gligoraș¹⁵²; popa Simion, la 1762 și la 1768¹⁵³. Atât episcopul de Rădăuți cât și mănăstirile Putna, Horecea și Schitul cel Mare din Galiția¹⁵⁴ aveau case și proprietăți în oraș. Mănăstirea Putna avea în oraș, aproape de „piața fântânii”, un loc și 2 case; una dintre acestea era crâșmă arendată¹⁵⁵ în 1778 evreului Israel Leibel, care plătea mănăstirii 2 lei pe an arendă. Episcopul Dosoftei de Rădăuți a cumpărat la 6 august 1768 casa, cu grădina și cu pivnița de lemn a popii Simeon, aproape de biserica Sf. Paraschive¹⁵⁶. Mănăstirea Horecea stăpânea în oraș 3 case și mai multe locuri virane și o moară¹⁵⁷. Schitul cel Mare avea o casă cu grădină în Cernăuți¹⁵⁸.

Evreii, care după număr veneau în al doilea rând după români, aveau pe la începutul secolului al XVIII-lea o școală sau o casă de rugăciuni. La 1770 rușii, care invadaseră Moldova, au prefăcut-o în cenușă. La 1774, Divanul a permis comunității evreiești să-și reclădească școala. Comunitatea evreiască se numea „*cahal*” și era condusă de un judecător de-al lor; ei aveau un rabin și un haham¹⁵⁹.

Majoritatea populației erau românii. Familii vechi din Cernăuți erau Manciul¹⁶⁰, Murguleț¹⁶¹, Istratie, Cojocar, Cudla, Ciuntuleac, Futilă, Vereha, Pârciu, Ciuci, Ursuleac, Siretiuean, Dumitrescu, Costas, Cozman, Voronca, mazilul Ion Miteșcul.

¹⁵⁰ D. Werenka, *op. cit.*, 1897, nr. 32, p. 41.

¹⁵¹ *Ibidem*, 1898, nr. 98, p. 8.

¹⁵² *Ibidem*, nr. 259½, p. 27.

¹⁵³ F. A. Wickenhauser, *Molda*, vol. IV¹, p. 142.

¹⁵⁴ D. Werenka, *op. cit.*, 1898, nr. 319. Popa Simion a cumpărat locul de la Schitul cel Mare în 1768.

¹⁵⁵ Zamfira, soția lui Toader Murguleț, a vândut la 1729, august 10, casa și cu pivnița lui Antonie, episcop de Rădăuți. Cf. F. A. Wickenhauser, *Molda*, vol. IV¹, p. 138; D. Werenka, *op. cit.*, 1897, nr. 8, p. 36; nr. 9, p. 209.

¹⁵⁶ F. A. Wickenhauser, *Molda*, vol. IV¹, p. 142.

¹⁵⁷ D. Werenka, *op. cit.*, 1898, nr. 151, 152, 152½, 153, 187 (moara).

¹⁵⁸ F. A. Wickenhauser, *Molda*, vol. IV¹, p. 184.

¹⁵⁹ D. Werenka, *op. cit.*, 1897, nr. 16: „...Iossel, judecătorul evreiesc”; nr. 28, p. 40; nr. 245, p. 25; nr. 23: „Israel Iossel, alter Rabiner”; nr. 28: „Kahal, Herschel Kokes, fost cahal”.

¹⁶⁰ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. V, p. 402: „8 oct. 1661... Maria, fiica lui Manciul din Cernăuți”.

¹⁶¹ F. A. Wickenhauser, *Molda*, vol. IV¹, p. 138 (pe anul 1729)

III. 4. TABLOUL CU NUMELE PROPRIETARILOR DIN ORAȘUL CERNĂUȚI, PE LA ANUL 1787, ALCĂTUIT DUPĂ PROTOCOLUL ȘI PLANUL PITZELLI

Nr. casei sau grădinii	Numele proprietarului	Modul cum a ajuns în stăpânire	Anul de când e proprie- tar	De la cine a cumpărat sau a dobândit locul	Prețul cumpă- rării
1.	Ioseph Weinekh, berar	a) căpătat cea mai mare parte b) o parte mică a cumpărat-o	1782	Guvern Freygang, șelar	Gratis 12 fl. 90 bani
2.	Ioseph Weinekh	Căpătat	—	Guvern	Gratis
3.	David Israel, cu numele german Zürcher	„	1773	Primărie	„
4.	Iossel Abatis, cu numele german Zoffinger	Cumpărat	Mai 1786	Balthasar Sedelmayer, șelar	38 fl.
5.	Isak Schmul Adamic, numele nemțesc Madera	Cumpărat la licitație	1786	Moștenitorii lui I. Lazar Israel	180 fl. 60 bsani
6.	Laia, văduvă după Iuda Israel	Moștenit de la bărbat, care l-a căpătat de la primărie pe la 1767	1785	Primărie (în 1767 căpătat)	Gratis
7.	Ioseph Monnschein	Cumpărat	Mai 1784	Evreul Chaim Iacob	315 fl.
8.	Mănăstirea Putna	Casa arendată lui Iossel Șmil cu 2 fl. pe an; acesta a dat-o lui Israel Leibel	Mai 1778	—	—
9.	Mănăstirea Putna	A cumpărat o parte de la Zamfira	—	—	—

Nr. casei sau grădinii	Numele proprietarului	Modul cum a ajuns în stăpânire	Anul de când e proprietar	De la cine a cumpărat sau a dobândit locul	Prețul cumpărării
10.	Margareta, văduvă după Valentin Marschal, măcelar	A căpătat o parte din locul mănăstirii Putna	—	Guvern	Plătește anual arendă mănăstirii Putna
11.	Mihalaki Cernievschi, fost secretar moldovenesc	A cumpărat casa, grădina și pivnița	Iunie 1786	Ion Mitescul, mazil	800 fl.
12.	Percepția	„	25 sept. 1782	Evreul Sandel Moise	40 fl.
13.	Gerschen Poroch	Moștenită din moși strămoși	—	—	—
14.	Hillel Iankel	„	—	—	—
15.	Iudel Iacob, numele nemțesc Schmiedenaue	„	—	—	—
16.	Evreul Hercshel	Moștenită de la tatăl său	1767	—	—
17.	Schmull Israel, nemțește Vorhaus	Cumpărat	1749	Teodor Botoșanul, care a cumpărat locul de la Ion Voronca din Horecea	70 fl. bani turcești
18.	Selta, văduva lui Abraham Tschap	Moștenire de la bărbat, care a cumpărat-o [la] 1753 de la Gligoraș Cașavela cu 45 fl.	—	—	—
19.	Iankel Lazar, nemțește Kellhammer	Moștenit de la tatăl [său], care l-a căpătat la 1762 de la Primărie	—	—	—
20.	Ioseph Krulovsky, negustor de lumânări	Cumpărat	1777	Evreul Șmil, care l-a cumpărat de la Ion Roșca	—
21.	Itzig Iossel, poreclit Fenner	„	—	Sora lui Hana	100 fl.

Nr. casei sau grădinii	Numele proprietarului	Modul cum a ajuns în stăpânire	Anul de când e proprietar	De la cine a cumpărat sau a dobândit locul	Prețul cumpărării
22.	O casă a comunității evreiești	Luată ca zălog	1778	De la frații David și Leiser, fii[i] lui Morciu	Pentru 50 fl.
23.	Israel Iossel, rabinul cel bătrân	Cumpărat	1779	Căpitanul Teodor Herescul	80 fl.
24.	Isak Adanie Madera	Primit ca zestre	1784	De la socru-său Șmil Israel Vorhaus	—
25.	Iankel Scholem, nemțește Meringer	Căpătat	—	Comunitatea evreiască	—
26.	Itzig Iossel, nemțește Lederer, haham și dascăl	Cumpărat	1776	Schmull	—
26½	Teodor Muntean	Cumpărat loc viran	1773	Constantin, fiul [lui] Simion Cismarencu	20 fl.
27.	Falk Moise, nemțește Kindsbruner	Cumpărat	1779	Mariuța Ursuliasa	6 fl.
28.	Școala evreiască	Din timpuri vechi	—	—	—
29.	Schmull Israel, nemțește Vorhaus	Căpătat	1762	Primărie	—
30.	George Ciuntuleac, bărbier	Cumpărat	1769	Evreul Löbel Seide	100 fl.
31.	Iacob Lazar, nemțește Kellhammer	„	1744	Ion Ciobotar	—
32.	Vasile Paladi	Moștenită de la tatăl Constantin, fost șoltuz; acesta a primit-o ca zestre de la socru-său, popa Ion Suchopan în 1747	—	—	—
33.	Löbel Lazar și Berl Lazar	Moștenire de la tatăl lor, mort de ciumă la 1770	—	—	—
34.	Zina, văduvă după Monich Iankel	Moștenit de la bărbat; acesta a cumpărat-o	1778	Simeon Umblător	220 fl.

Nr. casei sau grădinii	Numele proprietarului	Modul cum a ajuns în stăpânire	Anul de când e proprietar	De la cine a cumpărat sau a dobândit locul	Prețul cumpărării
35.	Abraham Moise	Cumpărat locul	1761	Ioniță Mitescul	30 fl.
36.	Hersch Ieremias	„	1761	Ioniță Mitescul	40 fl.
37.	Ilina, văduvă după Lupul Ungurean	Moștenit de la soț	—	—	—
38.	Vasile Abager	A luat ca zestre casa și grădina	—	Socru-său, Lupu Ungurian; acesta l-a cumpărat de la Ioniță Căpățină	—
39.	Andreas Serauer	Cumpărat	—	Ion Zama din Roșă	57 fl.
40.	Lazar Itzig Guttberg	„	1768	—	30 galbeni
41.	Moise Löbel Rottinger	„	1784	Evreul Ellik Lazar	140 fl.
42.	Chaim Iossel Buchholz	„	—	—	—
43.	Chaim David, giuvaergiu	„	—	Mordcho Iossel	30 fl.
44.	Iohann Birkenfeld	Luat ca zestre cu soția, care e evreică botezată, fiica lui Isac	—	—	—
45.	Wolf Hildebrand, evreu	Cumpărat	1787	Contele Loghotheti	70 fl.
46.	Constantin Lupu, târgoveț	„	—	Ion Formagiu	60 fl.
47.	Paraschița, văduvă după George Dascal	Căpătat	1757	Socrul ei, Ifimie Dascal	—
48.	Simion Dimitrovici, cojocar	Cumpărat	—	Nicolae Olar	48 fl.
49.	Iohann Hicke	„	1781	George Constantin	91 fl. 60 bani
50.	Mosco Marcus, giuvaergiu în Herța	„	1788	Iohann Vogel	50 fl.
51.	Ioseph Stengel, servitor la primărie	„	1786	Georg Fischer	18 fl.
52.	Iohann Urban	„	1781	Michalko Kutschevsky, cismar	18 fl.

Nr. casei sau grădinii	Numele proprietarului	Modul cum a ajuns în stăpânire	Anul de când e proprietar	De la cine a cumpărat sau a dobândit locul	Prețul cumpărării
53.	Biserica Adormirei	—	—	—	—
54.	Paraschița, văduvă după George Dascal	Căpătat	1757	Socrul ei, Iftimie Dascal	—
55.	Maria, fiica lui Dumitraș, divorțată de soțul ei Ienachi Croitoru	Cumpărat cu soțul ei	1780	—	37 fl.
56.	Schmull Itzig Koenig, giuvaergiu	Cumpărat	1776	Paraschița Dăscălița	37 fl.
57.	Ioniță Nedelcu, dascălul școlii de pe lângă Biserica Domnească	„	1780	Andrieș, fiul lui Dimitrie Mihalescu	12 fl.
58.	Andrei Dimitrie, brutar moldovenesc	Căpătat ca dar de nuntă	1776	Fostul staroste Imboulț	—
59.	Aparține unui armean din Sniatyn	—	—	—	—
60.	Zacharias Isac Purtscher	Căpătat ca zestre	—	Socrul său Iossel Hersch	—
61.	Teodor Muntean	Cumpărat	—	George și Toader Daviș	35 fl.
62.	Cazimir Falsier, brutar	„	1784	Mazilul Vasile Braha	50 fl.
63.	Mathias Marzinek	„	1786	Herschel Chaim	55 fl.
64.	Teodor Dobrowolsky	A cumpărat 2 prăvălii	1783	George Zaharie	330 fl.
65.	Cazimir Falsier	„	1783	George Zaharie	400 fl.
66.	Maria, văduva lui Solomon	Moștenit de la soțul ei; acesta a cumpărat-o de la Bulandra	—	—	—
67.	Teodor Dobrowolsky	Cumpărat	1784	Andrei Formagiu	60 fl.
68.	Selta, văduva lui Israel	„	1780	Ioniță Dascal	82 fl.
69.	George Nedelcu	Moștenit de la tatăl [său], mort [la] 1767	—	—	—

Nr. casei sau grădinii	Numele proprietarului	Modul cum a ajuns în stăpânire	Anul de când e proprietar	De la cine a cumpărat sau a dobândit locul	Prețul cumpărării
70.	Tanase Rizu	Cumpărat	—	Damian Holban, secretar moldovenesc	—
71.	Tanase Rizu	„	—	Evreul David Chaim	—
72.	Löbel Hersch Ferer	„	—	Evreul Șloime, fiul lui Iankel	—
73.	Peila, văduvă după Berl Löbel	Căpătat de la fiul ei, Iankel	—	—	—
74.	Berl Mechel	Cumpărat	—	Evreul Ellik Lazar	250 fl.
75.	Berl Mechel	„	—	Evreul Moise Lazar	—
76.	„	„	—	„	—
77.	„	„	—	„	—
78.	Thomas Woycikiewicz	„	1780, 1781, 1785	Paraschița Nedeleasa și fii[i] ei, Ioniță și George	—
79.	Franz Gross, croitor	„	1784	Benedict Gintzel	150 fl.
80.	Teodor Blanar, cojocar	Moștenit	1766	Tatăl său	—
81.	Gottlieb Damm, săpunar	Cumpărat	—	Toader Blanar	—
82.	Școala Normală	Cumpărată de Fondul Religionar	1784	Felicia Bartolozzi	900 fl.
83.	Bartolomeus Adamberger, lăcătuș	Cumpărat	Faur 1787	Skavinschi, croitor	104 fl.
84.	Ion Calmuțchi, mazăl în Călinești	„	1783	Damian Holban	400 fl.
85.	„	„	„	„	—
86.	Sandul Ceșca	Moștenit	1747	Tatăl său	—
87.	Paraschița Dăscăliței	„	1773	Soțul ei	—
88.	Maria Dumitroaia	„	1781	Soțul ei	—
89.	Girschel Isac	Cumpărat	1785	Maria Dumitroaia	220 fl.
90.	Bogdan Axentie, armean din Sniatyn	Cumpărat	1785	Grigore Cojocar	242 fl.
91.	Löbel Herschel Ferer	Moștenit	—	Tatăl, care l-a cumpărat [în] 1767 [de la] Dimitrie Arnăuțul	50 fl.

Nr. casei sau grădinii	Numele proprietarului	Modul cum a ajuns în stăpânire	Anul de când e proprietar	De la cine a cumpărat sau a dobândit locul	Prețul cumpărării
92.	Prăvălie în care se află administrația financiară	Cumpărată	1784	Vasile Braha	50 fl.
93.	Casa Comandamentului Militar	a) parte cumpărată b) parte dăruită	1780	a) Mănăstirea Horecea b) Căpitanul Toader Herescul	—
94.	Isak Mendel Lenzburger	Cumpărat	1776	Manole a Sandii și sora lui Paraschița	195 fl.
95.	Christof Petrovici, armean din Horodenca	„	—	Evreul Löbel Isac	430 fl.
96.	Andreas Szörös	„	—	Mayer Herschel, Vasile Rezenka, Axenia Haragiu	200 fl.
97.	Franz Uhlrich	„	—	Isak Șmul, Adanie Madera	350 fl.
98.	Preotul Timoftei	Luat ca zestre cu soția sa Sanda, moștenire de la tatăl ei	—	—	—
99.	Nedelcu Formagiu	Căpătat ca zestre de la socru-său Căpătină	—	—	—
100.	Augustin v. Drohn	Cumpărat	1785	Boierul Ioniță Strișca	280 fl.
101.	Ioseph Glabach, chirurg	„	1786	Adler	500 fl.
102.	Iacob Schaja Mintenach	Cumpărat	1779	Gligoraș, fiul Lupului	150 fl.
103.	Iankel Schaja Dittinger	Cumpărat [de] tatăl lui	—	Gligoraș	—
104.	Iohann Hack	Cumpărat	1781	Grigoraș Botezat	260 fl.
105.	Ioseph Weinekh	„	1786	Iohann Hack	500 fl.
106.	Constantina, văduvă după Benedict Gintzel	Moștenit de la soțul mort	—	—	—
107.	Ștefan Haivas	Cumpărat	—	Teodor Popovici	80 fl.
108.	Mihael Hladkolik, lăcătuș	„	1783	Evreul Iacob	55 fl.
109.	Mathias Prohaska	„	1786	Dumitraș Crivuleț	58 fl.
110.	Teodor, fiul lui Constantin Mutul	„	1785	Unchiul său, Ioniță Căpătină	5 fl.

Nr. casei sau grădinii	Numele proprietarului	Modul cum a ajuns în stăpânire	Anul de când e proprietar	De la cine a cumpărat sau a dobândit locul	Prețul cumpărării
111.	Teodor Cojocar	„	1781	De la Biserica Domnească	70 fl.
112.	Iasco Cojocar	„	1779	Ion Sârbul	70 fl.
113.	Wenzel Kohl	Are casa de la soție și aceasta a cumpărat-o	—	George Coman	23 fl.
114.	Ion Rezencu	Răscumpărat	1779	—	20 fl.
115.	Ieniș Cojocar	Cumpărat	1784	Nedelcu Formagiu	24 fl.
116.	Franz Stadler	„	1784	Mihael Hladkolik	50 fl.
117.	Ion Sârbul	„	1767	Ștefan Ritzik	6 fl.
118.	Teodor Popovici	Cumpărat	—	Maria Andrișoia	25 fl.
119.	Iossel Abraham Kuttinger	„	—	Iossel Șmul	120 fl.
120.	Nicolae Dumitrescu	„	—	George, fiul preotului Ioan	170 fl.
121.	Mihael Fuchs	„	—	George Popovici	90 fl.
122.	Balthasar Sedelmayer	„	1786	Anton Gayer	150 fl.
123.	Israel Itzig Schmucker	„	1777	Ștefan Bumbac	40 fl. turcești
124.	Michael Clemenz, covaciu	„	1786	Ambrosius Specht	40 fl.
125.	Todosi Viesco Arnăutul	„	1772	Mihalaki Chieraru	15 fl.
126.	Adam Metzler	„	1786	Mathias Göschel	48 fl.
127.	Daniel Kontuseh	„	1786	Evreul Habasiewicz	42 fl.
128.	Brenndorfer Iohann	„	1786	Anton Czerniewsky; acesta de la Costache Porcilă	62 fl. și 60 bani
129.	Vasile Pânzar	Căpătat	1775	Primărie	—
130.	Cajetan Theodorovicz	Cumpărat	1778	Teodor Kaplinsky	80 fl.
131.	George Popovici	Căpătat	1778	Primărie	—
132.	Loc viran	—	—	—	—
133.	Mihalachi Țigan, fierar	Cumpărat	—	Miron Bacal	16 fl.
134.	Casa lui Iordache Bumbac, care a fugit în Moldova, neputând plăti birul				
135.	Georg Fischer	Cumpărat	1786	Andrei Ciuntuleac	28 fl.
136.	Maria, soția lui Teodor Nedelcu	Are casa și grădina de la bărbat	—	—	—
137.	Franz Nievirovsky, servitor	Cumpărat	1787	Ion Ciuntuleac	40 fl.

Nr. casei sau grădinii	Numele proprietarului	Modul cum a ajuns în stăpânire	Anul de când e proprietar	De la cine a cumpărat sau a dobândit locul	Prețul cumpărării
138.	Ștefan Bumbac	Moștenire de la tată	1767	—	—
139.	Anița lui George Coman	Cumpărat	1786	Teodor Burla	3 fl.
140.	Teodor Burla	—	—	—	—
141.	Iliana, văduva Arnăuțului	Moștenire de la soț	—	—	—
142.	Ioana Rezențea, văduvă	„	—	—	—
143.	Rosalia, soția lui Sigmund Ammerling	Cumpărat	1780	Ștefan Bumbac	60 fl.
144.	Preotul Teodor	„	1777	Constantin Kositzky	—
145.	Andreas Szörös	Cumpărat loc viran	1786	George Coman	3 fl.
146.	Ștefan și Ion Nistor cu 4 surori	Moștenire de la tatăl lor, mort la 1767	—	Tatăl lor, Nistor Umblător	—
147.	Iacob Oroschovsky își face casă pe pământul familiei Nistor, cu învoirea acestora.				
148.	George Pantaleon	Cumpărat	1786	Popa Dumitru; locul aparținuse Mănăstirii Horecea	19 fl.
149.	Mănăstirea Horecea	„	1780	Constantin Kositzky și soția lui, Ilinca	150 fl.
150.	Catarina, văduvă după Ion Durduc	Moștenire de la tatăl	1772	—	—
151.	Mănăstirea Horecea	Cumpărat	1768	Ștefan Pitei	40 galbeni turcești
152.	„	—	—	—	—
152½	„	—	—	—	—
153.	„	—	—	—	—
154.	Catarina, soția lui Ion Durduc	Moștenire	1772	Tatăl ei	—
155.	Ana, soția lui Wenzel Havranek	Cumpărat de soțul ei	1780	Vasile, fiul lui Căpățină	52 fl.
156.	Andreas Kleinlein, ciubotar	Cumpărat	1785	Iordachi Bumbac	50 fl.
157.	Grigore Căpățină, numit și Molniceanu	„	1775	Vasile, ginerele lui Bitzik	50 fl.
158.	Anton Fleckel	„	1786	Mathias Marzinek	195 fl.
159.	Paul Bihner	„	—	Popa Dumitru	30 fl.
160.	Ioniță Căpățină	„	1775	Panait Știrbul	12 fl.

Nr. casei sau grădinii	Numele proprietarului	Modul cum a ajuns în stăpânire	Anul de când e proprietar	De la cine a cumpărat sau a dobândit locul	Prețul cumpărării
161.	Preotul Nicolae Simionovici	„	1782	Anița, soția lui Mihalache Futilă	33 fl.
162.	Thadeus Turcul	„	1785	Andreas Szörosz	475 fl.
163.	Nicolae Pitei	„	1784	Sandel Tomiuc	48 fl.
164.	Andronache Sazonti	Casa cu locul fusese ipotecată de tatăl Vasile Abager	—	Sazonti a răscumpărat-o	—
165.	Costin Blanar, cojocar	Cumpărat	1781	Marin Cojocar	20 fl.
166.	Safta, soția lui Dimitrie Croitoru	Moștenire de la bărbatul ei dintâi, Tudosie Futilă	—	—	—
167.	Iliana Călugărița, văduvă după Ștefan Ioniță	Moștenire de la soțul mort în 1767	—	—	—
168.	Pantasi Știrbul	Cumpărat	—	De la mai mulți proprietari	—
169.	Stoian Știrbul	Căpătat	1767	Socrul lui, Vasile Vichtig	—
170.	Constantin Wichtig	„	1763	Tatăl său	—
171.	Ioniță Wichtig	Cumpărat	1779	Pintelei, fiul lui Tanase Casap	10 fl.
172.	Teodor Wichtig	Căpătat	1780	De la primarul Nicolae Zaharia Grecu	—
173.	Maria Botezata	„	1772	Starostele Herescul	—
174.	Alexe Rusu	Cumpărat	1783	Precop Pintea	—
175.	Teodor Olar	„	—	Nicolae Ungurean	1 fl.
176.	Iohann Schmer	„	1787	Iurie Rusu	15 fl.
177.	Lorenz Cucerca	„	1787	Anița Burloia, văduvă	30 fl.
177¼.	Hrihor Dușceac	Căpătat	1787	De la primărie	—
177½.	Dumitru Dymko	„	1787	De la primărie	—
178.	Genie Bucatar	„	1781	Guvern	—
179	Mihai Apar și-a lăsat casa și a fugit din cauza birului				
179¾.	Andrei Zappek	Căpătat	—	Primărie	—
180.	Mathias Habelka	Cumpărat	1787	Veronica Sturmin	28 fl.
181.	Dumitru Cusin	Moștenit	1782	Tatăl său	—

Nr. casei sau grădinii	Numele proprietarului	Modul cum a ajuns în stăpânire	Anul de când e proprietar	De la cine a cumpărat sau a dobândit locul	Prețul cumpărării
182.	Teodor Cusin	„	1782	Tată [său]	—
183.	Alexandru Domnișor și-a lăsat casa și a fugit				
184.	Gligoraș Darie	Moștenit	1747	Tatăl său	—
185.	Iossel Șmul	Cumpărat	1782	La licitație	55 fl.
186.	George Dannberger	Căpătat	1784	Primărie	—
187.	Mănăstirea Horecea are o moară	Căpătată	—	Ștefan Veriga	—
188.	Franz Schilhan	Căpătat	1781	Guvern	—
189.	Dumitraș Sazonti	Cumpărat cu soția Anița	1772	—	—
190.	Ioseph Hiebel	„	1786	Ioseplia Sübertin	—
191.	Andrei Rimcu	„	1787	Simeon, fiul lui Andrei	5 fl.
192.	Pintelei Darie	„	—	Veliciare Teodor	11 fl.
193.	Ștefan Surdu	„	1783	Popa Ilie din Boian	10 fl.
194.	Ion Pitei și George Dimitrovici	„	—	De la mai mulți proprietari	—
195.	Simion Petrușca	„	1774	Ștefan, fiul lui Petre Andrieș	—
196.	Christina Dadin	Moștenire	1786	Vasile Bendas	33 fl.
197.	Andrei Dimitrie	Moștenire	1767	Tatăl său	—
198.	Petre Grigoraș	„	1770	Tatăl său mort de ciumă	—
199.	George Moldovan a cumpărat la licitație publică casa și locul de la Petre Moscal, care a fugit din cauza birului				
200.	Ilina Botnarița	Cumpărat	1782	Bărbatul ei	—
201.	Anton Müller	Moștenire	1783	Hilarius Hillmann	30 fl.
202.	Ilfınca Antoniasa	„	—	De la părinți	—
203.	Iohann Schenkowsky locuiește într-o colibă făcută pe pământul mănăstirii Horecea				
204.	Vasile Vezeteu	Moștenire	1767	Tatăl său	—
205.	Iossel Șmul	Cumpărat	1783	Evreul Mechel	—
206.	Ursachi Anastasi	„	1784	De la popa Vasile din Toporăuți	5 fl.
207.	Ioseph Rușișca	„	1784	Herschel Mechel	25 fl.
208.	Dumitraș Pantazi	Moștenire	—	De la tatăl său	—
209.	Ștefan Grigoraș Mihalescu	Cumpărat	1775	Vasile Soare	30 fl.
210.	Biserica Sf. Nicolae, făcută la 1607 de starostele Stroiescu				
211.	Metzger	Cumpărat o vie cu 100 butuci și ogoare	1783	Teodor Matasar și Teodor Munteari	15 fl.

Nr. casei sau grădinii	Numele proprietarului	Modul cum a ajuns în stăpânire	Anul de când e proprietar	De la cine a cumpărat sau a dobândit locul	Prețul cumpărării
212.	George Dimitrovici, numit și Marchitan	Cumpărat	—	De la socru[l] său Alexandru Pitei și cumnatul Nicolai Pitei	—
213.	Apostolachi Zamfir	Cumpărat	1786	Gavril Soare	40 fl.
214.	Nicolae Soare	Moștenire	1767	De la tatăl său	—
215.	Andrei Soare	„	„	„	—
216.	Grigore Sluhaico, fost vătaf de umblători	„	1747	Tatăl său	—
217.	Catarina, văduvă după Anton Weigelt	Moștenit de la bărbat, care l-a cumpărat	1779	De la Jeni Dimitrovici	52 fl.
218.	Anton Pasca	Căpătat ca zestre	1775	Socrul său Ștefan Rusu	—
219.	Thomas Weiss	Cumpărat	1781	George Constantinovici	6 fl.
220.	Constantin Cojocar	Moștenire	1737	De la tatăl său, mort în etate de 130 ani	—
221.	Nicolae Mayd	Cumpărat	1779	De la un moldovan, Constantin Cușmar, un cojocar	30 fl.
222.	Sebastian Gilch	„	1786	De la un oarecare moldovan Dumitru Olar	15 fl.
223.	Caspar Hiller	„	1786	Olar Dumitru	30 fl.
224.	Niculai Dumitrescul	Moștenire	1767	Tatăl său	—
225.	Constantin Ursuleac	Are casă și grădină de la fratele său, prăpădit la 1767, și acesta de la tatăl Ursu Șerban	—	—	—
226.	Georg Stroble	Moștenire	1757	Tatăl său	—
227.	Sandul Mucha	„	—	Tatăl său	—
228.	Precop Cudla, morar	Cumpărat loc viran	—	De la cinci locuitori moldoveni din Cernăuți	—
229.	Iohann Heinacker	Cumpărat	1782	Mucha Sandul	20 fl.
230.	Jenie Cojocar	Cumpărat	1778	Starostele Imboul	35. fl.

Nr. casei sau grădinii	Numele proprietarului	Modul cum a ajuns în stăpânire	Anul de când e proprietar	De la cine a cumpărat sau a dobândit locul	Prețul cumpărării
231.	Vasile Cudla	Moștenire	—	Tatăl său	—
232.	Ion Ciobotar	Cumpărat	1780	Ion, fiul lui Sdorovlei	4 fl.
233.	Alexandru Cudla	Moștenire	1727	Tatăl său	—
234.	Caspar Hiller	Cumpărat loc viran	1784	Rosalia	—
235.	Vasile Ungurean, zis Baradarec	Cumpărat	1783	Damian	2 fl. 60 bani
236.	Zina, văduva lui Iacob Monetz	Cumpărat [de] soțul ei	1779	Simion	14 fl.
237.	Martin Faltes	Cumpărat	1783	La licitație publică de la Teinert	32 fl.
238.	Margareta, văduvă după Valentin Marcschal	Cumpărat [de] soțul ei, repect. tatăl	1785	Un moldovan cu numele Petre Harip	10 fl.
239.	Pavel Malinovsky a pus mâna, la 1785, pe un loc domnesc, fără să i-l fi dat cineva.				
240.	Nicola Szwiecovsky „				
241.	Iacob Stanek	Cumpărat	1784	Ambrosius Specht	26 fl.
242.	Marișca, văduva lui Ollansky a pus mâna la 1785, împreună cu soțul ei, pe acest loc domnesc.				
243.	Iohann Plessel	Cumpărat	1786	Din averea lui Valentin Marschal	370 fl.
244.	Berl, fratele lui Samuel Iankel	Moștenit	—	Evreul Kötzel	—
245.	Cimitirul evreiesc se află, din timpuri vechi, pe același loc				
246.	Woyciech Ciobotar și-a făcut casa pe un loc domnesc la 1786, fără să i-l deie cineva.				
247.	Nicolaus Fölker	Cumpărat	1786	La licitație publică	352 fl.
248.	Ioseph Lutz	„	1779	Evreul Solomon	300 fl.
249.	Iossel Șmul	„	1764	Iacob, fiul lui Hersch și de la evreica Minka Iossel	—
250.	Mayer Naftali Hutafer, numit și Hotineanul	„	1769	Evreul Aron	60 fl.
251.	Ioseph Krulovsky	a) parte moștenit b) parte cumpărat	1779	a) socrul său b) Schmull Isak	—
252.	Mayer Lazaroy	Căpătat ca zestre	1764	Socrul său, Israel	—
253.	Abraham Mayer Hattner	Cumpărat	Februar[ie] 1787	George Matasar	145 fl.

Nr. casei sau grădinii	Numele proprietarului	Modul cum a ajuns în stăpânire	Anul de când e proprietar	De la cine a cumpărat sau a dobândit locul	Prețul cumpărării
254.	Moises Chaim Klingenu	„	Februar[ie] 1787	Moldovanul Ion Ciuntuleac	250 fl.
255.	Wolf Sorech Greiff	„	1731	Petre Cojocar	16 fl.
256.	Mayer Lazaroy, Berl Lazar, Löbel Moises	„	1785	Evreul David Lazar din Botoșani	500 fl.
257.	Simon Schmüll Wender	„	1755	Sandul Nepoțel	68 fl.
258.	George Ciuntuleac	Căpătat	1774	Tatăl său	—
259.	Vasile Ciuntuleac	„	1752	De la părinți	—
259½	Andrei Dașchievici, secretar moldovenesc	Cumpărat	—	Preotul Vacumencu Gligoraș, Iliana Ceșculeasa, Ilie Herescul	—
260.	Berl Isak Traechter	„	—	Berl Mechel	70 fl.
261.	Locot. v. Capedy	„	1786	1. Zeller Naftali 2. Srul Borek	363 fl. 90 bani
262.	Ioniță Căpătină	„	1758	George și Andrei Cațavela	26 fl.
263.	Panaite Ceauș	Primit ca zestre	1771	Soacra sa Paraschiva	—
264.	Farmacia regimentului e situată, parte pe locul lui Ioniță Zotta, parte pe locul evreului Brustfleck.				
264½	Panaît Știrbul	Cumpărat	1771	IERemia Hlușcu	11 fl.
265.	Benjamin Benjamin, evreu din Herța	„	1762	Sandul Ceșca	30 fl.
266.	Mariuța, soția lui Lazar Haghiuț	Căpătat	—	Socrul bărbatului dintâiu	—
267.	Lazar Grecu, cu doi frați, Constantin și Mahalachi Grecu și încă un frate	Au moștenit	—	Tatăl lor	—
268.	Moises Itzig	Moștenit	1770	Tatăl mort de ciumă	—
269.	Moises David Belroth	Cumpărat	1766	De la mai mulți moldoveni	65. fl.
270.	Löbel Moises Bayer	a) parte căpătat b) parte cumpărat	—	a) de la tatăl său b) [de la] fratele său Lazăr	—
271.	David Moises Berner	Căpătat	1761	Tatăl său	—

Nr. casei sau grădinii	Numele proprietarului	Modul cum a ajuns în stăpânire	Anul de când e proprietar	De la cine a cumpărat sau a dobândit locul	Prețul cumpărării
272.	Teodor Mitescul	a) parte căpătat ca zestre b) parte cumpărat	—	a) socrul lui Ștefan Zotta	—
273.	Ienakaki Zotta	Căpătat	1770	Tatăl său	—
274.	Iossel Simion Brustfleck a schimbat un alt loc cu Iossel Herschel				
275.	Pavel Aslan	Cumpărat	1781	Evreul Iper Simon	475 fl.
276.	Iacob Cojocar, zis Slusarovici	„	1785	Evreul Moises Noe	80 fl.
277.	Ignatie Antonovici, armean din Stanislau și cu tovarășul său Iacob Simonovici	„	1785	—	125 fl. turcești
278.	Mihalachi Cernovsky, fost secretar moldovenesc	„	—	De la mai mulți oameni	—
279.	Faica Lazar, văduva evreului Lazar	Cumpărat cu soțul ei	1756	Moișa David	60 fl.
280.	Lazar Moises	Moștenit	1775	Tatăl său Moises David	—
281.	Berl, văduva lui Solomon Moises	„	1775	De la soțul ei, care l-a cumpărat de mulți ani de la un moldovan	—
282.	„	„	„	„	—
283.	Biserica Sf. Paraschiva				
284.	Franz Neunteufel	Cumpărat	1784	Episcopul Dosoftei	20 fl.
285.	Augustin Eisenbarth	„	1784	Episcopul Dosoftei Herescul	73 fl.
286.	Comenduirea Pieții	„	1784	George Boșniag	150 fl.
287.	Vasile Paladi, fost primar moldovenesc	Căpătat ca zestre	1779	Cu soția sa Smaranda	—
288.	Casa statului pentru un colonel	Cumpărat	—	1. George Boșniag 2. Toader Boșniag 3. Protopopul Atanasie	—
289.	Casa statului	„	—	1. Protopopul Atanasie 2. Evreul Moșcu	—

Nr. casei sau grădinii	Numele proprietarului	Modul cum a ajuns în stăpânire	Anul de când e proprietar	De la cine a cumpărat sau a dobândit locul	Prețul cumpărării
290.	David Löba Wergel	„	1768	Vasile Bărbierciuc	15 fl.
291.	Benjamin Itzig Salter	„	1775	Diaconul Toader Verdiș	70 fl.
292.	Mathias Göschel	„	1784	Evreul Iossel Isak	111 fl.
293.	Herschel Moises Gerbel	„	Între 1777 și 1784	1. Preotul Simion Cocoran 2. Teodor Verdiș 3. Evreul Iossel Itzig	—
294.	Moises Lazar	„	1775	Preotul Simion Kipa	—
295.	Berl Moises Rohalten	„	1784	Löbel Moises	130 fl.
296.	Nicolaus Fölker	„	1784	Evreul Moises Mordohai	66 fl.
297.	Faiga, văduvă după evreul Weikelt	Cumpărat cu soțul ei de mulți ani	—	—	—
298.	Ioseph Hampel	Cumpărat	—	De la mai mulți oameni	—
299.	Anton Gatsch	Cumpărat	1785	Preotul Nicolai Simionovici	114 fl.
300.	Baltasar Sedelmeyer	„	30 mart[ie] 1787	Evreul Wolf Hildebrand	230 fl.
301.	Ion Popescul a cumpărat casa și locul ca schimb pentru casa lui, rechiziționată de stăpânire în 1779.				
302.	Iohann Botezat, fiul lui Iacob	Cumpărat	1786	Evreii din Dorohoi, Panfil și Șmil Lazar	32 fl.
303.	Petre Serbenciuc	„	1784	Evreul Herschel	60 fl.
304.	Anna Maria Nesselbekin	„	1783	Ion Pitei	50 fl.
305.	Georg Rosswurm	„	1786	Evreica Rahela, [a]lui Isac din Botoșani	82 fl.
306.	Ambrosius Specht	„	1786	Anton Koller	70 fl.
307.	Anghel Cioran	„	1786	Moldovanul Ion Curelar	37 fl. 70 bani
308.	George Demetrovici	Cumpărat loc viran	—	Ion Pitei	20 fl.
309.	Dumitru Olar	Cumpărat	—	Anghel Cioran	22 fl.
310.	Ioseph Weinekh	„	—	Evreul David Srol	200 fl.
311.	Cazarma făcută pe pământ domnesc.				
312.	Magazia Regimentului se află pe pământ domnesc.				
313.	Caspar Rissinger	Cumpărat	1779	Mihalachi, secretarul birului	250 fl.

Nr. casei sau grădinii	Numele proprietarului	Modul cum a ajuns în stăpânire	Anul de când e proprietar	De la cine a cumpărat sau a dobândit locul	Prețul cumpărării
314.	Nicolaus Fölker	Cumpărat	1781	Frații: Ion, Nastasia și Dochîța Ciolocan	18 fl.
315.	Iohann Paul Vogel	„	—	La licitație, de la moștenitorii lui Stramer	289 fl.
316.	Georg Müller	„	1787	Benjamin Salter	36 fl.
317.	Iohann Paul Vogel	Cumpărat; cumpără încă o bucată	1781 1782	Evreul Piume Tot de la Piume	38 fl. 42 fl. 60 bani
318.	Vasile Paladi	Cumpărat	7 mai 1787	De la Ioan Maxemiuc și Ștefan Haicu	50 fl.
319.	Dochîța, văduvă după popa Simion, a moștenit locul de la soțul ei, mort la 1782; acesta l-a cumpărat, în 1768, de la Mănăstirea Schitul, cu 12 fl.				
320.	Spitalul militar se află, parte pe locul satului, parte pe locul cumpărat de la Ioniță Vacumencu.				
321.	Manutanța se află pe loc domnesc.				
322.	Cazarma a doua, făcută în 1783, se află pe loc domnesc.				
323.	Vasile Paladi a fost primar moldovenesc	Căpătat	1773	De la primărie, la ordinul starostelui Herescul	—
324.	Loc domnesc.				
325.	Magazia de praf, clădită la 1783 pe loc domnesc.				
326.	Cimitirul catolic se află pe loc domnesc.				
327.	Casa a statului „ „ „				
328.	Depozit de lemne pe „ „				
329.	Mathias Neumaister	Cumpărat	1784	—	45 fl.
330.	Leonte Dascal	Cumpărat	1785	Miron Popescul	60 fl.
331.	Preotul Athanasi Iohanowicz	Căpătat în urma unei zălogiri	1785	Ieremia Marcu	—
332.	Gafița Vacumenceasa a căpătat casa și ceva lemn în schimb pentru locul ei, luat cu forța în 1782 pentru a-și face colonelul casă.				
333.	George Verdiș, cu rudele sale, face casa pe un loc viran și părăsit în 1754.				
334.	D-na v. Stamsberg	Cumpărat	1782	Maria, fiica lui Cațavela	90 fl. 80 bani
335.	Vasile IERemiavici mazil, fost căpitan de frontieră	Moștenire	—	De la Cațavela	—
336.	Nicolae Dascal	Căpătat ca zestre	1771	Socrul său, Ieremia Marcu	—
337.	Heinrich Burghard	Cumpărat	1783	George Marcu	44 fl.

Nr. casei sau grădinii	Numele proprietarului	Modul cum a ajuns în stăpânire	Anul de când e proprietar	De la cine a cumpărat sau a dobândit locul	Prețul cumpărării
338.	Vasile Pantazi	„	1780	Sora-sa Anița, soția lui George Blonar	8 fl.
339.	Friedrich Rinne	„	—	Vasile Pantazi	125 fl.
340.	Școala moldovenească se află pe locul lui Vasile Ginea, cumpărat la 1782 cu 90 fl.				
341.	George Pitei	Loc viran, căpătat ca zestre	1772	Cu soția sa Ioana, fiica lui Pavel Petrula	—
342.	Mihai Arnăuț	Căpătat ca zestre	1774	Socrul său, Ion Ungurean	—
343.	Teodor Gabora	„	1772	Socrul său, Ion Ungurean	—
344.	Ion Olar	„	1775	Socrul său, Mihai Boșniag	—
345.	Israel Schnull Ruff	Cumpărat	—	Din moștenirea lui Christoph Lomparder	17 fl.
346.	Vasile Strișca, mazil	„	1781	1. Caterina Voitculea sa 2. Teodor Prepeleța	100 fl.
347.	Temnița (închisoarea) se află pe locul cumpărat, la 1731, de Lazăr Grecu de la Soliman Pașa.				
348.	Diana Naranza a cumpărat casa cu grădina la licitație publică, din averea lui Franz Lederer.				
349.	Ion Scura Diacon	1. cumpărat 2. dăruit	1775 1783	Andrei Bucatariul Frații Stroiescul	58 fl.
350.	Constantin Stroiescul cu 2 frați: Mihalachi și Panait	Moștenit	1773	Tatăl Gligoraș Stroiescul care l-a cumpărat la 1740 de la Sanda, văduva lui Sandul Duca	—
351.	Cancelaria și Curtea marțială se află, parte pe loc domnesc, parte pe locul dăruit de Stroiescul.				
352.	Contele Logotheti	Moștenire	1781	Tatăl lor	—
353.	Manoli Chiselița	Căpătat	1754	Socrul său	—
354.	Ioniță Hierac	„	—	De la părinți	—
355.	Teodor Mustiața	Cumpărat	1776	Costea Chirilescu, vameș	155 fl.
356.	George Zotta și Mihalachi Ianoș	Moștenit Căpătat ca zestre	— —	Tatăl Ștefan Zotta Cu Todosica, sora lui George	—
357.	Teodor Mustiața	Cumpărat	1779	Duca Panait	1650 fl.
358.	„	„	„	„	—
359.	Michail Bernhard	Cumpărat	1782	Ion Drăginici	160 fl.
360.	Franz Stanek	„	1784	Evreul Herschel Iacob	52 fl.

Nr. casei sau grădinii	Numele proprietarului	Modul cum a ajuns în stăpânire	Anul de când e proprietar	De la cine a cumpărat sau a dobândit locul	Prețul cumpărării
361.	Iosef Weinek	Cumpărat 1) o parte 2) 2 stânjeni câpătat în dar	1786	Ilinca Hierac Ioniță Hierac	170 fl. –
362.	Teodor Mustiața	Cumpărat	1786	Ion Sazonti	185 fl.
363.	Pasquale Chioffo și Melchior Pellizaro	„	1785	Georg Fuchs	750 fl.
364.	Christoph Freigang	„	1781	Evreul Hirschel Iacob	110 fl.
365.	Dumitru Croitor	Căpătat ca zestre	1779	Socrul său, Nicolae Grecu	–
366.	Nicolae Grecu	Cumpărat 1) loc și pomăt 2) grădina cu pomi	1754 1761	Teodor Ciuntuleac Moldovanca Anița Germăneasa	25 fl. 6 fl.
367.	Franz Uhlrich	Cumpărat	1786	Iohann Stemplovsky	180 fl.
368.	Cazarma a treia e făcută pe loc domnesc.				
369.	George Ciuntuleac	Cumpărat	1765	Lupa, fiica Cosmii	10 fl.
370.	Anton Czerniovsky	„	1786	De la moștenitorii lui Ilie Herescul	400 fl.
370½	Moștenitorii lui Ilie Herescul	Moștenit de la tatăl lor, care a cumpărat acest loc viran	1772	De la Alexandru Scurei pentru 1 vacă și 1 vițel	15 fl.
371.	Costachi Potlog	Moștenire	–	Părinți	–
372.	Mănăstirea Putna	Cumpărat casa	1782	Costache Porcilă	100 fl.
373.	Andrei Zuluicu, poreclit Caragiu	A căpătat un loc mare	–	Tatăl său Simion; Andrei a murit și a lăsat 4 fete; cea mai mare [era] Anastasia	–
374.	Moștenitorii lui Ilie Herescul au vândut casa protopopului Aftanasie; Ilie Herescul cumpărase această casă de la Cuciureanu.				
375.	Iliucă Cotiușca	Moștenit	1757	Tatăl Teodor	–
376.	Moștenitorii lui Andrei Caragiu au un loc viran.				
377.	Iosef Wenzel	Cumpărat	1782	Ienache Ungurean	21 fl.
378.	Antonia, văduvă	„	1779	Georg Schmidt	6 fl.

Nr. casei sau grădinii	Numele proprietarului	Modul cum a ajuns în stăpânire	Anul de când e proprietar	De la cine a cumpărat sau a dobândit locul	Prețul cumpărării
	după Anton Mathias Czerny				
379.	George Cotiușca	„	1785	Gligoraș Podar	20 fl.
380.	Vasile Moscal a cumpărat cu 4 fl., la 1786, casa și locul lui Ștefan Surdul, care a fugit; primăria a fost vânzătoarea.				
381.	Vasile Rotaru a cumpărat, cu 6 fl. 30 bani, la 1787, casa și locul lui Constantin Surdul, care a fugit; primăria a vândut.				
382.	Franz Nauman	Cumpărat	1781	Andrei Roșca	14 fl.
383.	Lupul Domnișor a moștenit locul viran, situat lângă șanțul cel vechiu, din părinți și din străbuni.				
384.	Nichita Podar și-a făcut casa la 1757, pe un loc liber.				
385.	Maria Simionescu	Moștenire	—	De la părinți	—
386.	Atanasie Costiuc	Căpătat	—	Din părinți și din străbuni	—
387.	Dominik Hackel	Cumpărat	1787	Baba Maria	49 fl.
388.	Ștefan Casap a cumpărat, la licitație publică, de la primărie, casa și locul lui Damian Ungurean, care a fugit din cauza dărilor.				
389.	Andreas Kreutzmann	Cumpărat	1777	Evreul emigrant Schima	7 fl.
390.	Andrei Dașchievici, secretar moldovenesc	„	1776	Stavăr, fost căpitan	130 fl.
391.	Nicolae Hierescul	Căpătat ca dar	—	Unchiul său, căpitanul Teodor Hierescul	—
392.	Biserica Sf. Treimi a fost întemeiată la 1774, după declarațiile protopopului Aftanasie și a epitropilor George Bărbieru și Panait Știrbul.				
393.	Dimitrie Popovici	Moștenit și o parte luat ca zestre	—	Tatăl său de la socrul său, Andrei Dașchievici	—
394.	Ioseph Lutz	Cumpărat	1781	Peter Mucha	150 fl.
395.	Ienache Chiselita	Moștenit	1762	Tatăl său	—
396.	Nicolae Dumitrescu, fiul căpitanului Vasile	Cumpărat	1768	Vasile Honcearec	80½ fl.
397.	Ion Ștefanovici a luat ca zestre casa cu grădina, cu soția sa Ilinca, de la tatăl adoptiv, Simion Ciobotar.				
398.	Vasile Ginea	Cumpărat	1775	Ilie Haivas, arnăutul	9½ fl.
399.	Andreas Schobel	„	1787	Iacob Kellner, supraveghetorul vămii	50 fl.
400.	Dinul Ursuleac	„	1785	Nicolae Rusnac	27 fl. 100 bani
401.	Ioniță Nistor a cumpărat casa cu grădina la licitație, de la Ion Grosu, care a fugit din cauza birului.				

Nr. casei sau grădinii	Numele proprietarului	Modul cum a ajuns în stăpânire	Anul de când e proprietar	De la cine a cumpărat sau a dobândit locul	Prețul cumpărării
402.	Reședința episcopală s-a început a se construi pe loc domnesc.				
403.	Nicolae Rusu	Cumpărat	1785	Caterina Olărița	1 fl. 90 bani
404.	Preotul Dumitraș Suchopan și-a făcut casa pe un loc dat de primărie, deoarece casa lui fusese luată pentru ofițeri.				
405.	Ioniță Vacumencu și-a făcut casa la 1782, pe un loc care nu i-a fost dat de nime[ni], deoarece casa lui fusese rechiziționată de armată și prefăcută în spital militar.				
406.	Ioseph Weinek	Cumpărat grădina cu pomăt	1787	George Matasar	32 fl.
407.	George Barbir	Cumpărat moara și cu locul	—	Maria, căsătorită Mihalachi Czerniewsky	300 fl.
408.	Vasile Czerny, fiul lui Morar	Cumpărat	1783	Christian File	11 fl. 60 bani
409.	Nichita Previsnik	„	—	Toader, fiul lui Axenti	7 fl.
410.	Ioseph Weinek	Cumpărat moara	—	De la 1. Evreul Leser Lelița 2. Nicolae Ciobotar 3. Barbă Neagră	—
411.	Ioseph Weinek	Cumpărat	1781	Sebastian Stark	435 fl.
412.	„	„	„	„	„
413.	Prodan Podar și-a făcut casa la 1784 pe pământ domnesc fără să i-l fi dat cineva				
414.	Andrei Dașchievici ¹ , secretar moldovenesc, a cumpărat acest loc, pe hotarul Clocucicăi, de la Maria, fiica lui Ivanco Baran, în 1776 și de la Vasile Moscal în 1780, cu 36 fl.				

Din tabloul de mai sus se poate vedea că, la 1787, erau în Cernăuți 414 case și grădini.

Ușor putem afla, însă, cine erau proprietarii caselor și locurilor la 1775, în timpul răpirii. Din 414 case, erau ale românilor cel puțin 232, 34 edificii aparțineau, la 1787, statului și erau clădite fie pe locul românilor, fie pe loc domnesc, așa că 266 case și locuri se aflau, în 1775, în stăpânirea românilor, iar 76 case și locuri erau ale evreilor și rămășița aparținea altor nații, armeni, greci, italieni ș. a.

La 1774 orașul Cernăuți avea 278 de familii, iar Roșă 111². Pe la 1776 erau în Cernăuți și Clocucica: 2 boieri, 4 mazili, 10 popi, 48 țărani, 18

¹ Amintit și [în vol.] N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VII, p. 336: „Andrei Dașcovici, pisar ot Cernăuți”.

² D. Werenka, *Topographie* ..., p. 173.

umblători, 18 arnăuți și 78 de barani; în Roșă erau: 5 mazili, 2 popi, 113 țărani, 5 umblători, 1 arnăut și 20 barani. La aceștia nu sunt numărați negustorii, armenii, evreii și ȣigani³.

³ *Ibidem*, p. 127.

BIBLIOGRAFIE

Am alcătuit lucrarea de față, utilizând următoarele izvoare și lucrări:

1. N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. IV (1902), vol. V (1903), vol. VI (1904), vol. VII (1904), vol. IX (1905), vol. XI (1906), vol. XVI (1909), vol. XXI (1911), vol. XXII, (1913), vol. XXIII (1913)
2. N. Iorga, *Acte și fragmente cu privire la istoria Românilor*, vol. I–III, 1895–1897, București
3. N. Iorga, *Despre Cantacuzini, geneologia Cantacuzinilor, documentele Cantacuzinilor*, București, 1902
4. N. Iorga, *Documentele familiei Callimachi*, București, vol. I (1902), vol. II (1903)
5. N. Iorga, *Documentele românești din arhivele Bistriței*, București, partea I (1899), partea II (1900)
6. N. Iorga, *Studii istorice asupra Chilie și Cetății Albe*, București, 1899
7. N. Iorga, *Relațiile Moldovei cu Polonia după documente nouă*, „Conv[orbiri] literare”, [București] XXXV, 1901, p. 324–352 și p. 391–419
8. N. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, București, 1904
9. N. Iorga, *Geschichte des rumänischen Volkes*, I Bd. (bis 1550), II Bd. (bis 1905), Gotha, 1905
10. N. Iorga, *Historie des Roumains de Bucovine*, Iassy, 1917
11. N. Iorga, „Revista istorică”, [București] anul I–XIV, [1915–1929].
12. [E.] Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria Românilor*, vol. I², II², supl. II, vol. I, vol. IV¹, [vol.] VIII, [vol.] X, [vol.] XI, [vol.] XII
13. N. Iorga, *Istoria comerțului românesc*, vol. I–II, București, 1925
14. *Letopiseștele Moldovei și Valahiei*, Edit. de M. Kogălniceanu, vol. I–III, București, 1872–1874
15. Th. Codrescu, *Uricarul*, vol. III–XXIII, Iași, 1852–1895
16. I. Bogdan, *Vechile cronic moldovenesci până la Ureche*, București, 1891
17. I. Bogdan, *Letopiseșul lui Azarie*, București, 1909
18. I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. I–II, București, 1913
19. D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, Trad. de Giorge Pascu, București, 1923
20. Al. Papiu Ilarianu, *Tesaur de monumente istorice*, vol. I–III, București,

1863–1864

21. B. P. Hașdeu, „Arhiva istorică a României”, București, tom. I–III, 1865–1867
22. Cromer Martin, *De origine et rebus gestis Polonorum*, Ed. Basel, 1858
23. I. Nistor, *Die moldauischen Ansprüche auf Pokutien*, Wien, 1910. Extr[as] din „Archiv für österreichische Geschichte”, 101, Bd. I, Hälfte
24. I. Nistor, *Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau im 14., 15. und 16. Jahrhundert*, Gotha, 1911
25. I. Nistor, *Handel und Wandel in der Moldau bis zum Ende des 16. Jahrhundert*, Cernăuți, 1912
26. Vasile Pârvan, *Alexăndrel Vodă și Bogdan Vodă. Șapte ani din istoria Moldovei, 1449–1455*, București, 1904
27. I. Ursu, *Relațiile Moldovei cu Polonia până la Ștefan cel Mare*, Piatra Neamț, 1900
28. I. Ursu, *Die auswärtige Politik des Peter Rareș, Fürst von Moldau*, Wien, 1908
29. I. Ursu, *Bătăliile de la Gwozdziec și Obertin*, [în] „An[alele] Ac[ademiei] Rom[âne]”, Secț[ia] Istorie, București, 1913
30. I. Ursu, *Petru Rareș*, București, 1923
31. I. Ursu, *Ștefan cel Mare, domn al Moldovei*, București, 1925
32. *Răpirea Bucovinei după documente autentice* (broșură anonimă), București, Socec, 1875
33. A. D. Xenopol, *Istoria românilor*, vol. I–X, Iași, 1896
34. [Alfred von] Arneth, *Geschichte Maria Theresia's*, Bd. VIII, Wien, 1877, p. 463–533
35. [Ferdinand] v. Zieglaue, *Der Zustand der Bukowina zur Zeit der österreichischen Occupation*, Czernowitz, 1888
36. [Ferdinand] v. Zieglaue, *Geschichtliche Bilder aus der Bukowina*, Czernowitz, 1893
37. H. I. Biedermann, *Die Bukowina unter österreichischer Verwaltung, 1775–1875*, 2. Auflage, Lemberg, 1876
38. [Balthasar] Hacquet, *Physikalisch-politische Reisen durch die Dacischen und Sarmatischen Karpathen*, Nürnberg, 1790
39. D. Werenka, *Bukowina's Entstehen und Aufblühen*, I. Teil, Wien, 1892
40. D. Werenka, *Topographie der Bukowina zur Zeit ihrer Erwerbung durch Österreich*, Czernowitz, 1895
41. D. Werenka, *Urkundliche Nachrichten über die Städte „Cecina” und „Tschernowitz” im XXXIII (1897) und XXXIV (1898) Jahresbericht der gr. or. Ober-Realschule, Czernowitz* (numit Protocolul Pitzelli)
42. W. Schmidt, *Suczawa's historische Denkwürdigkeiten*, Czernowitz, 1876
43. F. A. Wickenhauser, *Bochotin oder Geschichte der Stadt Cernăuz und ihrer Umgegend*, Wien, 1874
44. F. A. Wickenhauser, *Molda oder Beiträge zur Geschichte der Moldau*

und Bukowina, Czernowitz, Bd. I–IV, 1881–1890

45. F. A. Wickenhauser, *Horecza*, Czernowitz, 1880
46. [Gabriel von] Splény, *Beschreibung der Bukowina*, herausgeb. von dr. I. Polek, Czernowitz, 1893
47. Dr. I. Polek, *Historische Skizze von Czernowitz*, Extras din „Österreichisches Städtebuch”, Wien, 1880
48. Dr. I. Polek, *Die Erwerbung der Bukowina durch Österreich*, Czernowitz, 1889
49. R. F. Kaendl, *Die Erwerbung der Bukowina durch Österreich*, Czernowitz, [1889]
50. R. F. Kaendl, *Geschichte von Czernowitz*, Czernowitz, 1908
51. Caro[l] Iakob, *Geschichte Polens*, vol. II–V, Gotha, 1863
52. E. Fischer, Kozmin, *[Ein Beitrag zur Geschichte des polnisch-moldauischen Konfliktes im Jahre 1497]*, „Jahrb.[uch] des Bukowinaer Landesmuseums”, X. Jahrgang, [1902]
53. *Die osterr.-ungar. Monarchie in Wort und Bild*, Band Bukowina, [1899]
54. *Gedenkbuch der römisch-kath. Pfarre zu Czernowitz*, übersetzt von dr. I. Polek, Czernowitz, 1890
55. Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade*, vol. I–XIX, Iaşi, 1906–1927

RÉSUMÉ

L'Histoire de la ville de Cernăuți au temps de la Moldavie. En 1775 l'Autriche a ravi de la Moldavie supérieure deux régions, à savoir Cernăuți et Suceava. La ville de Cernăuți était la capitale de la région du même nom. C'est ici qu'avait leur siège les autorités de la région le capitaine (*staroste* ou *căpitanul*), les douaniers, les secrétaires du staroste et le capitaine de Cernăuți, auquel était confiée la garde de la frontière de Pologne. Le bourg de Cernăuți fût fondé dans le voisinage et sous la protection de la forteresse Țețina, au gué du Prut où passait la grande route de commerce de Liov à Siretiu et à Suceava. Jusqu'au 1 Avril 1457 on ne trouve pas mentionnés de „staroști de Cernăuți”, mais seulement de Țețina. Après 1450 on mentionne de plus en plus rarement Țețina et toujours plus Cernăuți. La vie historique de la ville commence dès le temps d'Alexandre le Bon. Le bourg croît et grandit bientôt et finit avec le temps par gouverner et dominer la forteresse. La richesse commerciale et la gloire guerrière comencent à couvrir aussi cette contrée. La ville était soumise directement au Prince Régnant. Le territoire de la ville s'étendait autre fois au delà du Prut où se trouvent de nos jours les villages de Moși et Denisiuca. La ville était administrée par un maire nommé *șoltuz* (de Schultheisse), *voit* (de Vogt) ou *jude*, aidé de douze jures (*juratus*) ou *pârgari* (de Bürger = citoyens). À leur charge était l'administration de la ville et l'ordre des affaires publiques; ils défendaient les intérêts de la ville devant le Prince Régnant et aux juridictions. Ils jugeaient les petites affaires, ils confirmaient l'échange de propriétés, devant eux on faisait les ventes et les achats de terre. Mais la tâche principale des „șoltuzi” et des „pârgari” se rapportait plutôt aux affaires seigneuriales. Leur autorité dans la ville était éclipsée par celle du „staroste”. De même que le staroste ils recevaient ordre directement du Prince Régnant. Dans des questions importantes on ne pouvait rien faire sans consulter le „staroste”. Dans des questions qui concernaient le territoire de la ville étaient consultés aussi des „*homes bons et vieux*”, ou les *jeunes et vieux citoyens*. Les actes dressés et conclus devant les „șoltuz” et ses conseillers portaient le sceau de la ville avec l'inscription „La ville de Cernăuți”. Les actes sont écrits par le „șoltuz” ou par un autre secrétaire. Sur le territoire de la ville de Cernăuți se trouvaient les villages de Roșița, Clocucia, Mănăstioara et Horecea. À la tête des villages qui appartenaient à la ville étaient les *vornici* (maires) et les *jurați* (jurés) les „vornici” et *jutați*” avaient des attributions judiciaires, ils vidaient les petits litiges et avaient soin de lever les impôts. Les villages situés dans les

contrées seigneuriales outre l'impôt habituel devaient aussi rendre certains services à la Seigneurie. Les citadins de Cernăuţi de même que les habitants de Horecea et de Roşiţa étaient dispensés du „*solărit*” (l'impôt sur le sel.)

Les citadins s'occupaient de métiers et de commerce. On mentionne un grand nombre de boutiques ayant des caves. Les métiers étaient fort variés, ainsi sont mentionnés tailleurs, pelletiers (cojocarii, blanarii, cuşmarii), bijoutiers, cordoniers, potiers, boulangers, foiliers, forgerons, fabricants de bure, fonneliers qui faisaient des tonneaux et des futailles, bouchers, meuniers, barbiers, bourreliers, musiciens.

Il y avait trois églises à Cernăuţi; l'église St. Nicolas bâtie en 1607 par le staroste Stroescul, l'église seigneuriale ou de l'Assomption a été faite par Nicolas Mavrocordat entre 1709 et 1716 et l'église de St. Paraschive a été élevée par le boyard Leca. La majorité de la population qui possédait les meilleures maisons et contrées, étaient les Roumains. Outre les Roumains sont aussi mentionnés en grand nombre les Juifs qui avaient vers le commencement du XVII-ème siècle une synagogue. Au commencement du gouvernement étranger quelquesuns de ces Roumains qui avaient de bonnes maisons et de beaux jardins ont été chassés de leurs maisons et leurs propriétés par les autorités militaires autrichiennes, d'autres à cause des impôts trop pésants ont émigré, dans les propriétés des autres, avec ou sans la permission des propriétaires, se sont installés des étrangers, d'autres, appauvris avec le temps, ont été poussés à la limite. De nos jours à peine dans les faubourgs de Cernăuţi subsiste l'âme et la vie roumaine. La ville proprement dite porte un caractère tout à fait étranger; seulement ci et là on trouve dans quelques rues quelque vieille maison moldavienne.

INDICE DE NUME

A

Abager, Vasile, 66, 72, 78
Abatis, Iossel, cu numele german
 Zoffinger, 69
Abaza, Ion, staroste de Cernăuți,
 29, 39
Adamberger, Bartolomeus, 74
Adanie Madera, Isak, 71, 75
Adler, 75
Aftanasie, protopop, 87, 88
Albota, Toader, staroste de
 Cernăuți, 37, 38
Alec, șoltuz, 54
Alexandru cel Bun, domnitor, 11,
 18, 19, 35, 48, 66
Alexievici, Petru, 30
Amehlini, Vasile, 56
Ammerling, Rosalia, 77
Ammerling, Sigmund, 77
Anastasi, 44
Andireș, Petru, 53
Andreiaș (Andrieș), Petru, 53
Andrișoia, Maria, 76
Antioh Vodă, 28
Antoniasa, Iftinca, 79
Antonie, episcop de Rădăuți, 52, 68
Antonovici, Ignatie, 83
Apar, Mihai, 66, 78
Apostolachi, Zamfir, 80
Arbore, Luca, boier, 23
Arghirie, staroste de Cernăuți, 40
Armaș, Gheorghe, staroste de
 Cernăuți, 36, 41

Arnăut, Dumitru, 44
Arnăut, Mihai, 44, 86
Arneth, Alfred von, 92
Aron, 65, 81
Aron, Petru, domnitor, 20, 37
Artimon, egumen, 52, 53, 57
Aslan, Pavel, 83
Atanasie, protopop, 83, 84
August al II-lea, regele Poloniei, 31
Axentie, Bogdan, 74

B

Bacal, Miron, 76
Băcioc, Costea, staroste de
 Cernăuți, 38
Bahrin, vătaf, 38
Balița, 15
Balan, Teodor, 9
Balș, Ion, ban, 31
Bamat, Tomiță, 53
Baran, Iosif, 44, 53
Baran, Ivanco, 44, 89
Baran, Maria, 89
Barbă Neagră, 89
Bărbierciuc, George, 66
Bărbierciuc, Vasile, 66, 84
Bărbieru, George, 88
Barbir, George, 89
Barboțchi, Pintilii, 67
Barbovschi, Toma, 24

Barnovschi, Miron, domnitor, 50,
51
Barnovschi, Toma, staroste, 37
Bartolozi, Felicia, 74
Bayer, Löbel Moises, 82
Bejan, Diaconul, 41
Beldiman, Ioniță, căpitan, 45, 46,
47
Belroth, Moises David, 82, 83
Bendas, Vasile, 79
Benjamin, Benjamin, 82
Berner, David Moises, 83
Bernhard, Michail, 86
Biedermann, H. I., 92
Bihner, Paul, 77
Bilăi, staroste de Cernăuți, 37
Birkenfeld, Iohann, 72
Bitzik, 77
Blanar, Anița, 86
Blanar, Costin, 65, 78
Blanar, George, 65, 86
Blanar, Teodor, 74
Blanar, Toader, 65, 74
Bobric, vătaf, 38
Bocănețu, Al., 8, 9, 10, 11
Bocănețu, Aspazia, 9
Bodar, Nichita, 66
Bogdan, Ioan, 7, 19, 21, 22, 35–38,
66, 91
Bogdan, fiu nelegitim al lui
Alexandru cel Bun, 19, 20
Bogdan, fiul lui Ștefan cel Mare,
22, 24
Bogdan, Gheorghe, staroste de
Cernăuți, 38
Bogdan, voievod român, 15
Boldur, vornic, 21
Borek, Srul, 82
Borneman, Anna, 7

Boscovich, Roger Joseph, 63
Boșniag, George, 83
Boșniag, Mihai, 86
Boșniag, Toader, 83
Botezat, Grigoraș, 75
Botezat, Iacob, 84
Botezat, Iohann, 84
Botezat, Maria, 78
Botnarița, Ilina, 66, 79
Botoșanul, Teodor, 70, 97
Brâncoveanu, Constantin,
domnitor, 30
Braha, Vasile, mazil, 65, 73, 75
Bratul, boier, 17
Brenndörfer, Iohann, 76
Brustfleck, Iossel Simion, 82, 83
Bucatar, Genie, 78
Bucatariul, Andrei, 86
Buchholz, Chaim Iossel, 72
Buhăiescu, Ștefan, staroste la
Cernăuți, 33, 40
Buhuș, Ion, hatman, 31
Bulandra, 73
Bulbuc, Vasile, vornic, 53, 57
Bumbac, Iordachi, 76
Bumbac, Ștefan, 77
Burghard, Heinrich, 86
Burlă, 28
Burla, Teodor, 77
Burloia, Anița, 78

C

Calistru, episcop, 63
Callimachi (Calmașul), Ion Teodor,
53, 62
Callimachi, Grigore, 40, 52, 53, 58,
60

- Calmuțchi, Dumitrașco, staroste de Cernăuți, 36, 45
- Calmuțchi, Ion, 74
- Cantacuzino, Dumitrașco, 27
- Cantacuzino, Ienachi, 40, 42, 47
- Cantacuzino, Ioan, vistiernic, 63
- Cantacuzino, Iordache, staroste de Cernăuți, 40
- Cantacuzino, Șerban, 27, 63
- Cantacuzino, Toma, 30
- Cantemir, Constantin, domnitor, 27, 28
- Cantemir, Dimitrie, domnitor, 7, 30, 35, 36, 91
- Căpățină, 75, 76
- Căpățină, Grigore, numit și Molniceanu, 77
- Capățină, Ioniță, 72, 78, 82
- Căpățină, Vasile, 77
- Capedy, von, locotenent, 82
- Cârjă, jitnicer, 37
- Cârjă, Luca, 23
- Carol al XII-lea, regele Suediei, 28, 30, 31
- Casap, Pintelei, 78
- Casap, Ștefan, 66, 88
- Casap, Tanase, 66
- Catargiul, Apostol, vel comis, 27
- Cațavela, 70, 85
- Cațavela, Andrei, 82
- Cațavela, George, 82
- Cațavela, Maria, 85
- Cazimir al III-lea, regele Poloniei, 15, 20
- Căzac, Dumitru, 55
- Ceauș, Panaite, 44, 82
- Cerni, Vasile, 66
- Cernievschi (Cernovsky), Mihalaki, 63, 70, 83
- Cernov, Alexandrina, 8
- Cernușca, Ioan, 53
- Ceșca, Sandul, 74
- Ceșculeasa, Iliana, 82
- Chaim, David, 69, 72, 74
- Chaim, Herschel, 73
- Chaim, Moises, 82
- Chelariu, Traian, 8
- Chieraru, Mihalaki, 76
- Chieraru, Mitulsaki, 66
- Chighiciu, Apostol, 29
- Chioffo, Pasquale, 87
- Chirilescu, Costea, 47, 86
- Chiselița, Ienache, 88
- Chiselița, Manoli, 86
- Cijmar, Vasăl, 55
- Cilibiu, mare logofăt, 52
- Ciobotar, Ion, 65, 71, 81
- Ciobotar, Nicolae, 65, 89
- Ciobotar, Simion, 65, 88
- Ciobotar, Woycziech, 81
- Ciolocan, Ion, 85
- Ciolcan, Nastasia, 85
- Ciolocan, Dochiza, 85
- Cioran, Anghel, 66, 84
- Ciprian din Kiev, mitropolit, 15
- Cismarencu, Constantin, 71
- Cismarencu, Simion, 71
- Ciubotar, Simion, 65
- Ciuci, familie, 68
- Ciuci, Ion, 51
- Ciuci, Teodor, 55, 56
- Ciuciu, Ion, 57
- Ciuntuleac, familie, 68
- Ciuntuleac, Andrei, 76
- Ciuntuleac, George, 87, 65, 66, 71, 82
- Ciuntuleac, Ion, 76, 82
- Ciuntuleac, Teodor, 87

- Ciuntuleac, Vasile, 82
 Clemenț, Michael, 76
 Clumaș, Panteli, staroste de
 Cernăuți, 41
 Cocoran, Simion, 84
 Cocoranul, Isac, 67
 Codrescu, Th., 17, 38, 39, 54–56,
 91
 Cojocar, familie, 68
 Cojocar, Constantin, 65, 80
 Cojocar, Grigore, 65, 74
 Cojocar, Iacob, numit și
 Slusarovici, 83
 Cojocar, Iasco, 65, 76
 Cojocar, Ieniș (Jeniș, Jenie), 65, 76,
 81
 Cojocar, Marin, 78
 Cojocar, Petre, 82
 Cojocar, Teodor, 65, 76
 Coman, George, 76, 77
 Coman, Anița, 77
 Condrățchi, 26
 Constantin, George, 72
 Constantin, Nicolae, staroste de
 Cernăuți, 36, 40, 80
 Constantinovici, George, 80
 Corvi, Ioniță, preot, 52
 Cosman, Arsenie, bil șoltuz, 54, 55
 Costache, Vasile, ban, 52
 Costăș, familie, 53, 68
 Costăș, protopop, 67
 Costășcu, protopop, 53
 Costea, boier, 17
 Costea, episcopul lui Alexandrel
 Vodă, 20
 Costel, vameș la Cernăuți, 47
 Costin, Nicolae, staroste de
 Cernăuți, 40
 Costin, Velișco, hatman, 27
 Costiuc, Atanasie, 88
 Cotiușca, George, 88
 Cotiușca, Iliucă, 87
 Cotiușca, Teodor, 87
 Cozma, Vasile, 53
 Cozman, Arsenie, șoltuz, 56
 Cozman, familie, 68
 Cracalia, Dumitru, 50
 Cracalia, staroste de Cernăuți, 37,
 50
 Cracalie, staroste, 38, 55
 Cracalie, Constantin, diac, 50
 Cracalie, Grigoraș, 42, 43
 Crivuleț, Dumitraș, 75
 Croitor, Dumitru (Dimitrie), 65, 78,
 87
 Croitoru, Ienachi, 65, 73
 Croitoru, Safta, 78
 Cropotov, 29
 Crupenschi, Vasile, staroste de
 Cernăuți, 40
 Cucerca, Lorenz, 78
 Cuciureanu, 87
 Cudla, familie, 68
 Cudla, Alexandru, 81
 Cudla, Precop, 66, 81
 Cudla, Vasile, 81
 Cupar, Alexandru, staroste de
 Cernăuți, 38, 41
 Curelar, Ion, 66, 84
 Cusin, Dumitru, 79
 Cusin, Teodor, 79
 Cușmar, Constantin, 65, 80
 Czerniewsky, Anton, 76
 Czerniewsky, Maria, 89
 Czerniewsky, Mihalachi, 89
 Czerny, Anton Mathias, 88
 Czerny, Antonia, 89
 Czerny, Vasile, 89

D

Dadin, Christina, 79
 Damian, 81
 Damm, Gottlieb, 65, 74
 Dannberger, George, 79
 Darie, 41
 Darie, Gligoraș, 79
 Darie, Pintelei, 79
 Dascal, George, 72, 73
 Dascal, Iftimie, 72
 Dascal, Ioniță, 73
 Dascal, Leonte, 85
 Dascal, Nicolae, 85
 Dascal, Paraschița, 64, 74
 Dascălul, Ioan, 57
 Dașchievici, Andrei, 44, 82, 88, 89
 Dașcovici, Andrei, 89
 Daviș, George, 73
 Daviș, Toader, 73
 Deczi, Czimor, 49
 Demetrovici, George, 84
 Despot Vodă, 49
 Diacon, Alexandru, 52, 53
 Diacon, Gligorie, 56
 Dimitrie, Andrei, 65, 73, 79
 Dimitrovici, George, 72, 79, 80
 Dimitrovici, Jeni, 80
 Dimitrovici, Simion, 72
 Dittinger, Iankel Schaja, 75
 Dobrowolsky, Teodor (Toader), 65, 73
 Dobruș, șoltuz, 54, 56
 Dochița, 85
 Domnișor, Alexandru, 79
 Domnișor, Lupul, 88
 Dosoftei, episcop de Rădăuți, 66, 68, 83
 Drace, Ilie, staroste de Cernăuți, 38, 41

Dracea, Iurașco, staroste de Cernăuți, 37, 38, 49, 55, 56
 Drăginici, Ion, 86
 Dragul, succesorul lui Sas, voievod, 15
 Drăguțescul, Ilie, serdar, 27
 Drohn, Augustin von, 75
 Duca, Sanda, 86
 Duca, Sandul, 86
 Dumitrașcu, Calmașul, staroste de Cernăuți, 39
 Dumitrașcu, hatman, 36, 39
 Dumitrescu, familie, 68
 Dumitrescu, Maria, 44
 Dumitrescu, Nicolae, 44, 63, 65, 76, 88
 Dumitrescu, Vasile, 46
 Dumitrescul, Niculai, 80
 Dumitroaia, Maria, 74
 Dumitrovici, Simion, 65
 Durdac, Catarina, 77
 Durdac, Ion, 77
 Dușceac, Hrihor, 78
 Dymko, Dumitru, 78

E

Eisenbarth, Augustin, 83
 Enakaki (Ienacachi), Milu (Millo), staroste de Cernăuți, 40
 Eremia, șoltuz de Cernăuți, 38, 49, 56
 Eustratie Dabija Vodă, 38

F

Faica, Lazar, 83
 Falsier, Cazimir, 65, 73

Faltes, Martin, 81
 Ferer Löbel, Hersch, 74
 Filcea, diac, 38, 56,
 File, Christian, 89
 Firley, 22
 Fischer, Georg, 72, 76
 Fischer, E., 93
 Fleckel, Anton, 77
 Fliondor, Șerban, 42
 Florescu, Ion, 51, 56, 57
 Florescu, Pintelie, 51
 Fölker, Nicolaus, 81, 84, 85
 Formagiu, Andrei, 65, 73
 Formagiu, Ion, 72
 Formagiu, Nedelcu, 65, 75, 76
 Frățișă, căpitan de Fălciu, 26
 Freigang, Christoph, 87
 Freygang, șelar, 69
 Frideric August I, guvernator al
 Poloniei, 22
 Froicu, Petre, 8
 Fuchs, Georg, 87
 Fuchs, Mihael, 76
 Futilă, familie, 52, 68
 Futilă, Anița, 78
 Futilă, Costaș, 53, 56
 Futilă, Ioan, 53
 Futilă, Mihalache, 53, 78
 Futilă, Simion, 53
 Futilă, Ștefan, 53
 Futilă, Todosie, 53, 78

G

Gabora, Teodor, 86
 Gatsch, Anton, 84
 Gavriil, mitropolit, 52
 Gavriil (Gavrilaș), staroste de

Cernăuți, 37, 38, 41, 50, 51
 Gayer, Anton, 76
 George, staroste de Cernăuți, 37, 51
 Gerbel, Herschel Moises, 84
 Germăneasa, Anița, 87
 Gheorghe, staroste de Cernăuți, 37,
 40, 41, 48
 Gheorghe Rákóczy al II-lea,
 principe, 26, 27
 Gheorghiiță, paharnic, 31
 Ghibănescu, Gh., 37, 38, 54, 56, 93
 Ghica, Scarlat, 62
 Ghirai, Devlet, 30
 Gilch, Sebastian, 80
 Ginea, Vasile, 86, 88
 Gintzel, Benedict, 74, 75
 Gintzel, Constantina, 75
 Girschel, Isac, 74
 Giurescu, Constantin C., 7
 Glabach, Ioseph, 75
 Gligorie, diacon, 67
 Goian, mazil, 42, 43
 Goian, Toader, 56, 67
 Göschel, Mathias, 76, 84
 Grama, Coste, 67
 Grămadă, Nicolae, 9
 Grec, Nicolae, șoltuz, 54, 57
 Grecu, Constantin, 82
 Grecu, Lazăr, 82, 86
 Grecu, Mihalachi, 82
 Grecu, Nicolae Zaharia, 78
 Grecu, Vasile, 8
 Greiff, Wolf Sorech, 82
 Grigoraș, șoltuz, 56
 Grigoraș, staroste de Cernăuți, 41
 Grigoraș, Petre, 79
 Grigore Ghica, domnitor, 32, 36,
 37, 40, 53, 60
 Grigore II Ghica, domnitor, 32, 39,

53, 61, 62
 Grigore Ioan Vodă, 53, 62
 Grigore Vodă Callimachi, 40, 52,
 53, 58, 60
 Grigore, mitropolit, 37
 Grimacz, Ioannes, 35
 Grincovici, 37
 Gross, Franz, 74
 Grosu, Ion, 88
 Grudzinski, 31
 Grumaz (Grumeza), Ion, staroste
 de Cernăuți, 36, 37
 Gylloenbraeck, general suedez, 29
 Gyulafi, Lester, 49

H

Hăbășescul, Grigore, serdar, 26
 Habasiewicz, 76
 Habelka, Mathias, 79
 Hack, Iohann, 75
 Hackel, Donat, 88
 Hacquet, Baltasar, 92
 Haghiuț, Lazar, 82
 Haghiuț, Mariuța, 82
 Haicu, Ștefan, 85
 Haivas, Ilie, 44, 88
 Haivas, Ștefan, 75
 Halipliul, Ienachi, staroste de
 Cernăuți, 39
 Hampel, Ioseph, 84
 Hana, 70
 Hâncul, Ștefan, căpitan, 45
 Hans, secretar din Liov, 48
 Haragiu, Alconia, 75
 Harip, Petre, 81
 Hașdeu, B. P., 16, 36–38, 41, 47,
 54–56, 92

Havranek, Ana, 77
 Havranek, Wenzel, 77
 Heinacker, Iohann, 81
 Heppner, Harald, 7
 Herescu, staroste, 35, 41
 Herescul, Dosoftei, episcop, 83
 Herescul, Ilie, staroste de Cernăuți,
 36, 41, 64, 78, 82, 87
 Herescul, Teodor, căpitan, 44, 46,
 71, 75
 Hersch (Herschel, Hersche), Ion, 81,
 84
 Hersch, Ieremias, 72
 Hersch (Herschel), Iossel, 73, 83
 Herschel, Kakes, 68
 Herschel, Mayer, 75
 Hicke, Iohann, 72
 Hiebel, Ioseph, 79
 Hierac, Ilinca, 87
 Hierac, Ioniță, 86, 87
 Hierescul, Nicolae, 88
 Hierescul, Teodor, 88
 Hike, Johann Georg, 64
 Hildebrand, Wolf, 64, 84, 72
 Hilip, 53
 Hillel, Iankel, 70
 Hiller, Caspar, 80, 81
 Hillmann, Hilarius, 79
 Hladkolik, Mihael, 75, 76
 Hlușcu, Alexa, 82
 Hlușcu, Ieremie, 82
 Hmil, 26
 Hodco, pârcălabul Țeținei, 17
 Holban, Damian, 74
 Holovca, Gligoraș, 53
 Holovca, Teodor, 53
 Holoveț, Pintelei, vornic din
 Horecea, 57
 Honcearec, Vasile, 88

Hotineanul, 81
 Hrisoscol, staroste de Cernăuți, 36,
 39, 44
 Hristea, jitnicer, 29
 Hrom, Constantin, căpitan, 45, 46
 Hupca, Nicolae, 53
 Hurmuzaki, Eudoxiu, 38

I

Iablonski, general polon, 27
 Iacob, Iudel, cu numele german
 Schmiedenauer, 70
 Iagello, Vladislav, principe al
 Lituaniei, 15
 Iamandi, Ion, jitnicer, 31, 40
 Iamandi, Toma, boier din Lențești,
 54

Iancu Vodă, 19, 37

Iani, staroste de Cernăuți, 39

Ianoș, Mihalachi, 86

Iașencu, Rodica, 12

Ienachi, staroste, 39, 42

Ignat, preot, 56, 67

Iliaș, staroste de Cernăuți, 40

Ilie Vodă, 19

Imbo (Imboul, Imbs), staroste de
 Cernăuți, 41, 47, 73, 81

Ioan Albert, regele Poloniei, 21, 22

Ioanichie, egumen de Horece, 53,
 67

Ioanichie, episcop de Rădăuți, 66

Iohanowicz, Athanasi, preot, 85

Ionașcu, șoltuz de Cernăuți, 56, 57

Ioniță, Ștefan, 76

Iordache, mare paharnic, 38, 40,
 43, 45

Iorga, Nicolae, 7, 16, 19, 26–28,
 31, 33–58, 61, 67, 68, 89, 92

Iossel, Israel, 68, 71, 84

Iossel, Itzig, cu numele german
 Lederer, 71

Iossel, Itzig, numit și Fenner, 70

Iossel, judecător evreiesc, 68

Iossel, Minka, 81

Iossel, Mordcho, 72

Iossel, Șmil, 76, 79, 81

Israel, David, cu numele german
 Zürcher, 69

Istratie, familie, 68

Iurașcovici, George, 38

Iurașcovici, Onciul, staroste de
 Cernăuți, 38

Iusipeńco, Petraș, 53

Ivaneș, 37

Ivașcu, fiul lui Petru Mușat, 17

J

Jal, Cârste, 55

Jerescu (Herescul), Ilăp (Hilip),
 diac de visterie, 35

Jora, Antioh, logofăt, 31

K

Kaindl, Raimund Friedrich, 7, 93

Kaplinsky, Teodor, 76

Kellner, Iacob, 88

Kiovski, voievod polon, 31

Kipa, Simion, preot, 84

Kleinlein, Andreas, 77

Klingenau, Moises Chaim, 82

Kogălniceanu, Enaki, 33, 91

Kogălniceanu, Mihail, 18 91

Kohl, Wenzel, 76

Kokes, Herschel, 68
 Koller, Anton, 84
 Kontuseh, Daniel, 76
 Kositzky, Constantin, 77
 Kötzel, 81
 Kreutzmann, Andreas, 88
 Krulovsky, Ioseph, 70, 81
 Kulikowski, Misko, 48
 Kutschevsky, Michalko, 73
 Kuttinger, Iossel Abraham, 76

L

Laurenție (Lorent), staroste de
 Cernăuți, 39
 Lazar Guttberg, Itzig, 72
 Lazar, Berl, 71, 82
 Lazar, David, 82
 Lazar, Ellik, 72, 74
 Lazar, Iacob (Iankel), cu numele
 german Kellhammer, 64, 70, 71
 Lazaroy, Mayer, 82
 Leca, boier, 66, 95
 Lederer, Franz, 71, 86
 Lefter, Gheorghe, staroste de
 Cernăuți, 40, 42
 Lența, Dimitrie, 41
 Lenzburger, Isak Mendel, 75
 Les, 55
 Leser, Lelița, 89
 Leul, 21
 Lipcan, Ilie, 53
 Loghin, Constantin, 9
 Logotheti, conte, 64, 86
 Lomoș, Vasile, 53
 Lomparder, Christoph, 86
 Luca, Ștefan, logofăt, 30
 Luceac, Ilie, 8

Luchi, Iordachi, paharnic, 44
 Luchi, Petru, paharnic, 44
 Ludovic cel Mare, regele Ungariei,
 15
 Lungul, preot, 67
 Lupu, Constantin, 72
 Lupu, Vasile, 51
 Lutz, Ioseph, 81, 88

M

Macri, Dumitru, staroste de
 Cernăuți, 32, 36, 39, 42
 Madera, Adanie, 71, 75
 Malinovsky, Pavel, 81
 Manciu, familie, 68
 Manea, staroste de Cernăuți, 38, 41
 Mănescu, Vasile, 56
 Mănescul, boier din Mihalcea, 54
 Manole, vameș, 47
 Manole (Manoli), căpitan, 39, 46,
 57
 Manthay, Imbault, staroste de
 Cernăuți, 41
 Marcu, George, 86
 Marcu, Ieremie, 85
 Marcus, Mosco, 72
 Marmeliuc, Dimitrie, 8
 Marmure, 17
 Marschal, Margareta, 70
 Marschal, Valentin, 70
 Martin, Cromer, 92
 Marzinek, Mathias, 73, 77
 Matasar, George, 80, 82, 89
 Matasar, Teodor, 80
 Mateiaș, Gavrițaș, mare logofăt, 51
 Mavrocordat, Constantin,
 domnitor, 33, 40

- Mavrocordat, Ioan, domnitor, 66
 Mavrocordat, Nicolae, domnitor, 29–31, 66, 95
 Maxemiuc, Ioan, 85
 Mayd, Nicolae, 80
 Mayer Hattner, Abraham, 82
 Mayer Hutafer, Naftali, numit și Hotineanu, 65, 81
 Mazilu, Ștefan, 42
 Mechel, Berl, 74
 Mechel, Herschel, 79
 Metzger, 80
 Metzler, Adam, 76
 Miclescu, Gavril, staroste de Cernăuți, 31, 39
 Micuțencu (Micuțenco), Ion, șoltuz de Cernăuți, 55, 56, 57
 Mieg, Friedrich von, maior, 105
 Mihai Viteazul, domnitor, 25
 Mihai Vodă Racoviță, 31, 36, 39
 Mihail, pârcălabul din Dorohoi, 17, 48
 Mihalescu, Andrieș, 73
 Mihalescu, Dimitrie, 65
 Mihalescu, Ștefan Grigoraș, 79
 Mihnea, Radu, domnitor, 38, 50
 Milo, Ienacachi (Enacachi, Ianachi), staroste de Cernăuți, 40
 Mintenach, Iacob Schaja, 75
 Mitescu, Ion, mazil, 63, 64, 68, 70, 72
 Mitescu, Teodor, 83
 Moise, Falk, cu numele german Kindsbruner, 71
 Moisescu, Pătre, 38, 55
 Moisescu, Mariica, 38
 Moisi, Constantin, 8
 Moisa, David, 83
 Moldovan, George, 79
 Molniceanu, 77
 Monetz, Iacob, 81
 Monetz, Zina, 81
 Monich, Iankel, 71
 Monich, Zina, 81
 Monnschein, Ioseph, 69
 Morar, 89
 Morariu, Leca, 8
 Morciu, 71
 Mordohai, Moises, 84
 Moscal, Petre, 88
 Moscal, Vasile, 89
 Moșcu, 84
 Moțoc, Gavril, mazil de Cernăuți, 54, 56
 Movilă, Constantin, domnitor, 26
 Movilă, Ieremia, domnitor, 25, 50, 51
 Movilă, Moise, domnitor, 50
 Movilă, Simion, domnitor, 25
 Mucha, Peter, 88
 Mucha, Sandul, 81
 Müller, Anton, 79
 Müller, Georg, 85
 Münnich, generalul rus, 32, 33
 Muntean, Teodor, 71, 73, 80
 Murguleț, familie, 48, 68
 Murguleț, Nicolae, staroste de Cernăuți, 38, 55
 Murguleț, Ștefan, 26
 Murguleț, Toader, 68
 Murguleț, Zamfira, 68
 Murgulețu, Nicolae, staroste de Cernăuți, 38
 Mușat, Petru, domnitor, 15, 16, 17
 Mustiață, Alexa, staroste de Cernăuți, 38, 47, 65
 Mustiață, Teodor, 86, 87

Mutul, Constantin, 76
Muzilo de Buceaci, 20, 21, 36

N

Nacul, staroste de Cernăuți, 39
Naftali, Mayer, numit și
Hotinceanul, 65, 81
Naftali, Zeller, 82
Nauman, Franz, 88
Neculce, Gavril, căpitan de
Coțmani, 45, 47
Neculcea, Ion, 27, 30
Nedelcu, George, 73
Nedelcu, Ioniță, 65
Nedelcu, Teodor, 76
Nedelesa, George, 74
Nedelesa, Ioniță, 74
Nedelesa, Paraschița, 74
Nepoțel, Sandul, 82
Nesselbekin, Anna Maria, 84
Neumaister, Mathias, 85
Neunteufel, Franz, 83
Nicolae Vodă, 15
Nievirovsky, Franz, 76
Nistor, Ion, 8, 9, 77
Nistor, Ioniță, 88

O

Oană, vornicul Sucevei, 48
Odivoianul, căpitan, 26
Olar, Andrei, 53
Olar, Dumitru, 65, 80, 84
Olar, Ion, 86
Olar, Nicolae, 72
Olar, Teodor, 65, 78

Olarița, Catarina, 65, 89
Ollansky, 81
Ollansky, Marișca, 81
Onciul, Dimitrie, 7
Onciul, staroste de Cernăuți, 38, 51
Onciul, șoltuz, 54, 55
Orăș, 25

P

Paladi, Constantin, 68
Paladi, Ioan, biv vel visiter, 61
Paladi, Smaranda, 83
Paladi, Vasile, șoltuz, 64, 71, 83, 85
Panait, Duca, 86
Pandelachi, staroste de Cernăuți, 36, 41
Pantazi, Dumitraș, 79
Pantazi, Vasile, 86
Păntelei, 56
Pânzar, Vasile, 86
Papiu Ilarianu, Al., 91
Pînzar, Ioan, 8
Pârciu, familie, 68
Pârciu, Goga, 55
Pârciu (Perciu), Alexa, șoltuz, 56, 57
Pârvan, Vasile, 92
Părvul, Gheorghe, căpitan de
Coțmani, 45, 46
Pasca, Anton, 80
Pascu, George, 92
Pașcu, Grigore, vătaf, 55
Pașcu, Simion, vătaf, 55
Păun, staroste de Cernăuți, 41
Pellizaro, Melchior, 87
Perânta, Andonii, 55

Perșoaie, Maria, 56
 Petki, Ștefan, 26
 Petrică, staroste de Cernăuți, 37
 Petriceicu, Ștefan, domnitor, 27, 28, 38
 Petrovici, Christof, 75
 Petrula, Pavel, 86
 Petrușca, Simion, 79
 Pinteac, Precop, 78
 Pinte (Pitei), Gheorghe, 53, 67
 Pintelei, 57, 78
 Pintelei, Grigoraș, 56
 Pintelei, Ioan, 56
 Pirsu, Alexa, 56, 57
 Pitei, Alexandru, 53, 80
 Pitei, George, 86
 Pitei, Ioan, 53, 79, 84
 Pitei, Nicolae, 78, 80
 Pitei, Ștefan, 53
 Pitei, Vasile, 53
 Piume, 85
 Piven, Costas, 53
 Piven, Ștefan, 53
 Piven, Vasile, 53
 Plessel, Iohann, 81
 Podar, Gligoraș, 66, 88
 Podar, Nichita, 88
 Podar, Prodan, 66, 89
 Podnar (Bodnar), I., 53
 Polcovnicul, Anton, 26
 Polek, I., 93
 Poltog, Dumitrașco, căpitan, 40
 Popa, Dumitru, 77
 Popa, Ilie, 79
 Popa, Ioan, 56
 Popa, Pavel, 56
 Popescul, Ion,
 Popescul, Miron, 85
 Popovici, Dimitrie, 88

Popovici, George, 76
 Popovici, Teodor, 75, 76
 Porcilă, Costache, 76, 87
 Poroach, Gerschen, 70
 Potlog, Constantin, căpitan, 87
 Potlog, Costachi, 87
 Potlog, Ioniță, căpitan, 42, 45, 46
 Potocki, Nicolae, 61
 Potocki, staroste de Cernăuți, 39
 Potoțchi, Iosif, 29, 31
 Prepelița, Teodor, 86
 Previsnik, Nichita, 89
 Probătești, Ion, 41
 Prohaska, Mathias, 75
 Prozorövschi, cneaz, 34
 Pulawski cel Bătrân, 34
 Purici, Ștefan, 10
 Purtscher, Zacharias Isac, 73

R

Racoviță, Constantin Mihai,
 domnitor, 29, 31, 32, 36, 39, 42, 53, 62
 Racoviță, Radu, staroste de
 Cernăuți, 32, 36
 Rareș, Petru, domnitor, 14, 24
 Răspop, Toader, 55
 Reli, Simion, 8
 Rezențea, Ioana, 77
 Rezențu, Ion, 76
 Rezenka, Vasile, 75
 Rimcu, Andrei, 79
 Rimcu, Simeon, 79
 Rinne, Friedrich, 86
 Rissinger, Caspar, 85
 Ritzik, Ștefan, 76
 Rizu, Tanase, 74

Robulețco, Ion, șoltuz, 55, 56
 Robulețco, Seman, 55
 Rohalten, Berl Moises, 84
 Ropceanu, Vasile, căpitan, 39
 Roșca, Andrei, 88
 Roșca, Grigore, 56
 Roșca, Ion, 70
 Rosswurm, Georg, 84
 Rotaru, Vasile, 88
 Rottinger, Moise Löbel, 72
 Rönne, general rus, 30
 Ruff, Israel Schnull, 86
 Rugină, Tanasie, 56
 Rus, Nikkios, 48
 Ruset, Iordachi, staroste de
 Cernăuți, 39
 Ruset, Vasile, vel vistier, 41
 Rușșca, Ioseph, 79
 Rusnac, Nicolae, 88
 Russet, Gheorghe, staroste de
 Cernăuți, 39
 Rusu, Alexe, 78
 Rusu, Iurie, 78
 Rusu, Nicolae, 89
 Rusu, Ștefan, 80

S

Salter, Benjamin Itzig, 84, 85
 Săretin, Nicolai, 85
 Sârbul, Ion, 76
 Sârbul, Nistor, 56
 Sas (Sasul), fiul lui Dragoș,
 voievod, 15
 Satco, Emil, 8
 Savin, staroste de Cernăuți, 38
 Sazonti, Andronache, 78
 Sazonti, Anița, 79

Sazonti, Dumitraș, 79
 Sazonti, Ion, 87
 Schenkowsky, Iohann, 79
 Schilhan, Franz, 79
 Schima, 88
 Schmer, Iohann, 78
 Schmidt, Georg, 87
 Schmidt, W., 49, 92
 Schmucker, Israel Itzig, 76
 Schmul Adamic, Isak, cu numele
 german Madera, 69
 Schnull Koenig, Itzig, 73
 Schmüll Wender, Simon, 82
 Schnull, Isak, 82
 Schnull, Israel, cu numele german
 Vorhaus, 86, 64, 70, 71
 Schnull, Itzig, 65
 Schobel, Andreas, 88
 Scholem, Iankel, cu numele german
 Meringer, 71
 Scura, Ion, 86
 Scurei, Alexandru, 87
 Sedelmayer, Balthasar, șelar, 69, 76
 Seide, Löbel, 71
 Serauer, Andreas, 72
 Serbenciuc, Petre, 84
 Sidorie, staroste de Cernăuți, 37
 Sigismund I, regele Poloniei, 37
 Sigismund de Luxemburg, regele
 Ungariei, 16, 17
 Silion, Constantin, staroste de
 Cernăuți, 36, 39, 40
 Simionescu, Maria, 88
 Simionovici, Nicolae, 78, 84
 Simon, Iper, 83
 Simonovici, Iacob, 83
 Siretiuean, familie, 68
 Skavinschi, croitor, 74
 Sluhaico, Grigore, vătaf, 40, 80

Sluhaico, Vasile, 53
 Sluhaico, Grigore, vătaf, 52
 Slusarovici, 53
 Smoc, Simion, 56
 Smucilă, Savin, medelnicer, 27
 Soare, Andrei, 80
 Soare, Gavril, 80
 Soare, Nicolae, 80
 Soare, Ștefan, 52, 56
 Soare, Vasile, 79
 Sobiescki, Ion, regele Poloniei, 38
 Soliman Pașa, 86
 Sos, Vasile, 53
 Spătarul, Dediul, staroste de
 Cernăuți, 29, 36, 39
 Specht, Ambrosius, 76, 81, 84
 Splény, Gabriel von, 34, 35, 42–45,
 47, 57, 59, 61–63, 92
 Srol, David, 84
 Stadler, Franz, 76
 Stamsberg, von, 85
 Stanek, Franz, 76
 Stanek, Iacob, 81
 Stanislau, 17, 83
 Stark, Sebastian, 89
 Stavăr, 88
 Stemplovsky, Iohann, 87
 Stengel, Ioseph, 72
 Stramer, 85
 Strișca, Ioniță, 42, 75
 Strișca, Vasile, 86
 Stroble, Georg, 80, 109
 Stroescu, Lupu, 67
 Stroescul, frații, 86
 Stroescul, Ion, staroste de Cernăuți,
 38
 Stroiescul, Constantin, 86
 Stroiescul, Gligoraș, 86
 Stroiescul, Mihalachi, 86

Stroiescul, Panait, 86
 Sturmin, Veronica, 79
 Sturza, Constantin, staroste de
 Cernăuți, 40
 Suchopan, Dumitraș, preot, 65, 89
 Suchopan, Ion, 68, 71
 Surdu, Ștefan, 79, 88
 Surdul, Constantin, 88
 Sübertin, Ioseplia, 79
 Sviret, Dumitru, 53
 Szörös, Andreas, 75, 77, 78
 Szwieczovsky, Nicola, 81

- §

Șchiopu, Petru, domnitor, 36
 Șendrea, boier, 17
 Șeptelici, Ilie, staroste de Cernăuți,
 38
 Șerban, Constantin, domnitor, 27
 Șerban, Radu, domnitor, 26
 Șmil Vorhaus, Israel, 71
 Ștefan cel Mare, domnitor, 66, 67
 Ștefan, Gheorghe, domnitor, 38
 Ștefăniță Vodă, domnitor, 23, 37
 Ștefanovici, Ilinca, 88
 Ștefanovici, Ion, 88
 Știrbul, Panait (Pantasi), 78, 82, 88
 Știrbul, Stoian, 78
 Șustic, Andrei, 53
 Șustic, Dimitrie, 53
 Șustic, Ioan, 53

T

Tabără, Dumitrașco, paharnic, 56
 Tabără, Gligorie, 38, 42

Tabără, Ion, 42
 Tabără, Ștefan, căpitan, 42, 44
 Talabă, staroste de Hotin, 37
 Talpă, Andrei, 67
 Tarnowski, Ion, general, 24
 Tăutul, Gheorghe, 41
 Tăutul, Ieremie, ruptaș, 41
 Tăutul, logofăt, 22
 Teinert, 81
 Theodorovicz, Cajetan, 76
 Tiefenthaler, Paula, 7
 Timoftei, preot, 68, 75
 Timuș, 26
 Tomiuc, Sandel, 78
 Tomșa, Ștefan, domnitor, 26
 Traechter, Berl Isak, 82
 Tschap, Abraham, 70
 Tschap, Selta, 70
 Turcul, staroste de Cernăuți, 38
 Turcul, Constantin, medelnicer, 41
 Turcul, Thadeus, 78
 Turculeț, Constantin, staroste de
 Cernăuți, 28, 29, 31, 38

U

Uhlrich, Franz, 75, 87
 Unguran, Ștefan, 67
 Ungurean, Damian, 88
 Ungurean, Ienache, 87
 Ungurean, Ilina, 72
 Ungurean, Ion, 86
 Ungurean (Ungurian), Lupul, 72
 Ungurean, Nicolae, 78
 Ungurean, Ștefan, 56
 Ungurean, Vasile, numit și
 Baradarec, 81
 Ungureanul, Istratie, 56

Urban, Iohann, 72
 Ureche, Grigore, 18, 35
 Ursachi, Anastasi, 79
 Ursu, I., 92
 Ursu, Șerban, 80
 Ursuleac, familie, 68
 Ursuleac, Constantin, 80
 Ursuleac, Dinul, 88
 Ursuliasa, Mariuța, 71

V

Vacumenceasa, Gafița, 85
 Vacumencu, Gligoraș, preot, 65,
 68, 82
 Vacumencu, Ioniță, 85, 89
 Vaf (Wolf), pisar de Cernăuți, 43
 Varvarei, Sămion, 55
 Vasilco, Alexandru, mazil, 41
 Veliciare, Teodor, 79
 Verdiș, George, 85
 Verdiș, Teodor (Toader), 79
 Vereha, familie, 68
 Vereha, Ioan, 53
 Vereha, Ștefan, 52, 53
 Veriga, Ștefan, 79
 Veriha, Gligori, 55
 Veriha, Ștefan, 55
 Vezetu, Vasile, 79
 Vichtig, Vasile, 78
 Viesco, Teodosi, arnăut, 44, 76
 Vlad, pârcălab de Hotin, 24
 Vlad, pârcălab de Siret, 48
 Vladislav Jagello, regele Poloniei,
 15, 16
 Vlasto, Hrisoscul, 41
 Vlodcovici, Petru, 17
 Vogel, Iohann Paul, 72, 85
 Volcinschi, Constantin, 43

Volcinski, Ștefan, 53

X

Voronca, familie, 68

Voronca, Ion, 70

Xenopol, A. D., 55, 73

Voronca, Vasile, 52, 53

W

Z

Wagner, Rudolf, 7

Zaharie, George, 55, 73

Weigelt, Anton, 80

Zama, Ion, 72

Weigelt, Catarina, 80

Zamfir, Manoilă (Manoli), căpitan,
39, 45, 46

Weikelt, 84

Zamoyski, 25

Weikelt, Faiga, 84

Weinekh, Ioseph, 69, 75, 84

Zapolya, Ion, 25

Weiss, Thomas, 80

Wenzel, Iosef, 76, 85

Zappek, Andrei, 79

Wenzel, Havranek, 77

Zieglauer, Ferdinand von, 47, 92

Wenzel, Ana, 77

Zimirstan, Hans, 48

Werenka, D., 11, 37–39, 41, 44, 46,

Zollern, Frederic de, 17

47, 50, 52–54, 56–58, 62, 63, 66,

Zolnicu, Andrei, 87

68, 90, 92

Wergel, David Löba, 84

Zotta, George, 86

Werst, Hans, 48

Zotta, Ienakaki, 83

Wichtig, Constantin, 78

Zotta, Ioniță, 82

Wichtig, Ioniță, 78

Zotta, Solomon Ștefan, 42, 83, 86

Wichtig, Teodor, 78

Zotta, Vasile, 42

Wickenhauser, F. A., 37–42, 50,

Zuluciu (Zuluicu), Andrei, numit și

54–57, 62, 66–68, 92

Catargiu (Caragiu), 87

Woycikiewicz, Thomas, 74

ENCICLOPEDIA BUCOVINEI ÎN STUDII ȘI MONOGRAFII

COLECȚIE FONDATĂ ÎN 1996

nr. 31

1) Nicolai Grămadă, *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. I–II, Îngrijirea ediției, studiul introductiv, bibliografia, notele și indicele: Ion Popescu-Sireteanu; Introducere: D. Vatamaniuc, București, Editura Anima, 1996;

2) *Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice și demografice*, Ediție bilingvă îngrijită, cu introduceri, postfețe, note și comentarii de acad. Radu Grigorovici; Prefață de D. Vatamaniuc, București, Editura Academiei Române, 1998;

3) Ștefan Purici, *Mișcarea națională românească în Bucovina între anii 1775–1861*, Cuvânt înainte de Mihai Iacobescu, Suceava, Editura Hurmuzachi, 1998;

4) Mircea Pahomi, *Biserici și schituri ortodoxe românești din Ținutul Cernăuți. Din istoria Bisericii Ortodoxe Române în nordul Bucovinei. Episcopia de Rădăuți*, Suceava, Editura Hurmuzachi, 1998;

5) Constantin Morariu, *Cursul vieții mele. Memorii*, Ediție îngrijită, prefață, microbiografii, glosar și note: prof. univ. dr. Mihai Iacobescu, Suceava, Editura Hurmuzachi, 1998;

6) Mircea A. Diaconu, *Mișcarea „Iconar”. Literatură și politică în Bucovina anilor '30*, Iași, Editura Timpul, 1999;

7) *Bucovina în prima descriere fizico-politică. Călătorie în Carpații Dacici (1788–1789)*, Ediție bilingvă îngrijită, cu introduceri, postfețe, note și comentarii de acad. Radu Grigorovici; Prefață de D. Vatamaniuc, Rădăuți, Editura „Septentrion”, 2002;

8) *Procese politice, sociale, culturale și economice în Bucovina, 1861–1918. Aspecte edificatoare pentru o Europă unită?* Materialele Conferinței Științifice Internaționale Rădăuți, 20–22 septembrie 2000, Suceava, Editura Universității, 2002;

9) Marian Olaru, *Mișcarea națională a românilor din Bucovina la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea*, Cuvânt înainte de acad. Gheorghe Platon, Rădăuți, Editura „Septentrion”, 2002;

10) Valerian I. Procopciuc, *Sucevița – sat al Obcinilor Bucovinei și gropniță a Movileștilor*, Cuvânt înainte de D. Vatamaniuc, m. o. al Academiei Române, Cuvânt de încheiere: Vasile I. Schipor, Rădăuți, Editura „Septentrion”, 2003;

11) Petru Bejinariu (coord.), *Familia Isopescu în mișcarea națională din Bucovina*, Cuvânt înainte de prof. univ. dr. D. Vatamaniuc, m. o. al Academiei Române, Rădăuți, Editura „Septentrion”, 2004;

12) Petru Bejinariu, *Eugen Botezat și școala de biologie de la Cernăuți*, Cuvânt înainte de prof. univ. dr. Constantin Toma, m. c. al Academiei Române, Rădăuți, Editura „Septentrion”, 2005; -

13) Teodor Balan, *Istoria teatrului românesc în Bucovina istorică*, Ediție după manuscrise de D. Vatamaniuc, m.o. al Academiei Române, București, Editura Academiei Române, 2005;

14) Daniel Hrenciuc, *Continuitate și schimbare. Integrarea minorităților naționale din Bucovina istorică în Regatul României Mari (1918–1940)*, vol. I, *Perspectiva național-liberală (1918–1928)*, Rădăuți, Editura „Septentrion”, 2005;

15) Elena Olaru, Marian Olaru (coordonatori), *Colegiul Tehnic Rădăuți. Studiu monografic*, Cu o postfață de Vasile I. Schipor, Rădăuți, Editura „Septentrion”, 2005;

16) Teodor Balan, *Documente bucovinene*, vol. VII–IX, Ediție îngrijită, note și comentarii de prof. univ. dr. Ioan Caproșu, Indici de nume și de materii de Arcadie Bodale, Prefață de D. Vatamaniuc, m. o. al Academiei Române, Postfață de prof. univ. dr. Pavel Țugui, Iași, Editura Taida, 2005–2006;

17) *Bucovineni împotriva comunismului: frații Vasile și George Motrescu*, Ediție îngrijită, note și comentarii de Marian Olaru, Prefață D. Vatamaniuc, m.o. al Academiei Române, Postfață de Vasile I. Schipor, Indice de nume de Rodica Iațencu, Suceava, Editura Universității, 2006;

18) *Claudiu Isopescu, mesager al spiritualității românești în Italia*, I. *Correspondență (1926–1942)*, Ediție, prefață și studiu introductiv de D. Vatamaniuc, m.o. al Academiei Române, Notă asupra ediției de Elena Pascaniuc, București, Editura Academiei Române, 2006;

19) Acad. Radu Grigorovici, *Bucovina între milenii. Studii și documente*, Cuvânt înainte: D. Vatamaniuc, m. o. al Academiei Române, Ediție îngrijită de Rodica Marchidan și Rodica Iațencu, Cuvânt înainte: D. Vatamaniuc, m. o. al Academiei Române, București, Indice de nume de Rodica Iațencu, Editura Academiei Române, 2006;

20) D. Vatamaniuc, *Bucovina între Occident și Orient. Studii și documente*, Cuvânt înainte de acad. Ștefan Ștefănescu, București, Editura Academiei Române, 2006;

21) Teodor Balan, *Die Geschichte des deutschen Theaters in der Bukowina 1825–1877/Istoria teatrului german în Bucovina 1825–1877*, Editată după manuscrise de către D. Vatamaniuc, m. o. al Academiei Române, Traducere din limba germană de Ida Alexandrescu, București, Editura Anima, 2007;

22) Vasile I. Schipor, *Bucovina istorică. Studii și documente*, Cuvânt înainte de D. Vatamaniuc, m. o. al Academiei Române, Indice de nume de Rodica Iațencu, București, Editura Academiei Române, 2007;

23) Teodor Balan, *Conflictul pentru Tricolor. Un capitol din istoria politică a Bucovinei, 1898–1904*, Ediție îngrijită, note, comentarii și cronologie de Marian Olaru, Cuvânt înainte de prof. univ. dr. Pavel Țugui, București, Editura Academiei Române, 2007;

24) Dimitrie Onciul, *Scrieri despre Bucovina și Transilvania și lexicografice*, Cuvânt înainte de acad. Ștefan Ștefănescu, Ediție, studiu introductiv, note și comentarii de D. Vatamaniuc, m. o. al Academiei Române, București, Editura Academiei Române, 2007;

25) Petru Bejinariu, *Constantin N. Hurmuzachi – om de știință și om politic*, Prefață de prof. univ. dr. Constantin Toma, m. c. al Academiei Române, Rădăuți, Editura „Septentrion”, 2007.

26) Filimon Rusu, *Amintiri. Oameni și locuri din Țara Fagilor*, Cuvânt înainte, studiu introductiv, note și comentarii, tabel cronologic de Vasile I.

Schipor, Indice de nume de Rodica Iașencu, București, Editura Academiei Române, 2009.

27) Petru Bejenariu, *Ion T. Tarnavski – biolog, întemeietorul Școlii de palinologie*, Cuvânt înainte de Constantin Toma, m. o. al Academiei Române, Suceava, Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 2009.

28) Constantin Hrehor, *Silvestru Morariu Andrievici*, Cuvânt-înainte de prof. univ. dr. Mihai Iacobescu, Iași, Editura „Timpul”, 2009.

29) Dan Camer, *Mazili și răzeșii din Bucovina. Studiu istoric și statistic elaborat pe baza materialelor recensămintelor moldovenești din anii 1772–1773 și 1774*, Cuvânt-înainte de Vasile I. Schipor, Buzău, Editura „Omega”, 2009.

30) Ilie Dugan-Opaiț, *Familia Dugan- din Cireș-Opaițeni*, Ediție îngrijită, Studiu introductiv, note și comentarii, glosar, anexe și postfață de Vasile I. Schipor, Indice de nume de Rodica Iașencu, Rădăuți, Editura „Septentrion”, 2009.

Наукове видання

РУМУНСЬКА АКАДЕМІЯ
ІНСТИТУТ БУКОВИНА

А. БОКЕНЄЦУ

ІСТОРІЯ МІСТА ЧЕРНІВЦІ У МОЛДОВСЬКИЙ ПЕРІОД

рум. мовою

Комп'ютерний набір: *Родіка Яценку*
Відповідальний редактор: *Штефан Пуріч*
Редактор: *Маріан Олару*

Технічні редактори *Оксана Іванюк, Наталія Фрацівір, Діна Бежсенар,*
Галина Мігай, Сергій Кейван

Підписано до друку 29.03.2010.

Формат 70x100/16. Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Ум. друк арк. 9,74.

Тираж 2000 прим. Замовлення 010-2.

Друк видавництва редакції журналу “Зелена Буковина”.
58018 м. Чернівці, вул. Головна, 200.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції – ДК №563 від 10 серпня 2001 р.

Друк - ПП Квасецький А.Т.

Тел. (050)101-23-23

Наукове видання

РУМУНСЬКА АКАДЕМІЯ
ІНСТИТУТ БУКОВИНА

А. БОКЕНЄЦУ

**ІСТОРІЯ МІСТА ЧЕРНІВЦІ
У МОЛДОВСЬКИЙ ПЕРІОД**

рум. мовою

Комп'ютерний набір: *Родіка Яценку*

Відповідальний редактор: *Штефан Пуріч*

Редактор: *Маріан Олару*

Технічні редактори *Оксана Іванюк, Наталія Фрацівір, Діна Беженар,*
Галина Мігай, Сергій Кейван

Підписано до друку 29.03.2010.

Формат 70х100/16. Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Ум. друк арк. 9,74.

Тираж 2000 прим. Замовлення 010-2.

Друк видавництва редакції журналу "Зелена Буковина".
58018 м. Чернівці, вул. Головна, 200.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції – ДК №563 від 10 серпня 2001 р.

Друк - ПП Квасецький А.Т.

Тел. (050)101-23-23

Fig. 10. Planul oraşului Cernăuţi
(casele şi grădinile) după protocolul Pitzelli din 1787
(Din D. Werenka, *Urkundliche Nachrichten*
über Tschernowitz, 1898)

ISBN 978-966-8410-44-0

<https://biblioteca-digitala.ro> / <https://institutulbucovina.ro>